

Τ.Ε.Ι. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ - ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

**Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**

ΜΗΣΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Α.Μ.: 12133

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΝΤΟΒΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ, ΜΑΪΟΣ 2015

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ	4
1.1 Το φαινόμενο της μετανάστευσης.....	4
1.2 Παράγοντες που προκαλούν την μεταναστευτική κίνηση	8
1.3 Είδη μεταναστευτικής κίνησης	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	13
2.1 Οι οικονομικές επιπτώσεις της μετανάστευσης.....	13
2.2 Οι κοινωνικο-πολιτισμικές επιπτώσεις της μετανάστευσης	16
2.3 Οι πολιτισμικές επιπτώσεις της μετανάστευσης.....	22
2.4 Αστικοί μύθοι και πραγματικότητα	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	30
3.1 Η μεταναστευτική πολιτική της ευρωπαϊκής ένωσης	30
3.2 Η μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ.....	50
4.1 Στατιστικά για την μετανάστευση στην Ευρώπη.....	50
4.2 Στατιστικά στοιχεία της παράνομης μετανάστευσης στην Ελλάδα	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	77
5.1 Συμπεράσματα για την μετανάστευση στην Ευρώπη	77
5.2 Συμπεράσματα για την μετανάστευση στην Ελλάδα.....	80
5.3 Προτάσεις Πολιτικής.....	83
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	88

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ένταση των μεταναστευτικών ροών είναι μια αδιαμφισβήτητη πραγματικότητα σε παγκόσμιο επίπεδο. Πολλές χώρες ανά τον κόσμο έχουν γίνει αποδέκτες μεταναστευτικών πληθυσμών. Το κίνητρο για την μετακίνηση αυτών των πληθυσμών είναι πληθώρα παραγόντων, όπως οι οικονομικές ανισότητες, οι κοινωνικές-πολιτικές αναταράξεις και οι περιβαλλοντικές καταστροφές. Η χώρα μας, όπως κι άλλες ευρωπαϊκές χώρες, δεν έμεινε ανέπαφη από αυτό το δυναμικό μεταναστευτικό σκηνικό. Μάλιστα από χώρα αποστολής τις δεκαετίες του '50 και του '60, μετατράπηκε στις αρχές της δεκαετίας του '90 σε χώρα υποδοχής μεταναστών.

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι η διερεύνηση του πώς εντάσσονται οι μετανάστες στην παγκόσμια, ευρωπαϊκή και ελληνική αγορά εργασίας και ποιες είναι οι εν δυνάμει επιπτώσεις αυτού του φαινομένου τόσο στην ίδια την αγορά εργασίας όσο και κατ' επέκταση στις επιδιώξεις της επίσημης οικονομικής πολιτικής του εκάστοτε κράτους.

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε στη βάση κυρίως βιβλιογραφικής έρευνας. Αξιοποιήθηκαν τόσο πρωτότυπες έρευνες-μελέτες όσο και μελέτες στις οποίες γίνεται μια αποτίμηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας. Μεγάλο δε τμήμα της εργασίας προέκυψε από τη χρήση επεξεργασμένων στατιστικών δεδομένων τόσο για την ελληνική αγορά εργασίας όσο και για τους μετανάστες τα οποία ερμηνεύτηκαν για την εξαγωγή ανάλογων συμπερασμάτων.

Σε ότι αφορά την εργασία στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια κοινωνιολογική προσέγγιση στην έννοια μετανάστευση και μετανάστης. Αναλύονται τα είδη των μεταναστών όπως και τα είδη της μετανάστευσης και στην συνέχεια, οι παράγοντες που προκαλούν την μεταναστευτική κίνηση.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα δούμε αναλυτικά τις επιπτώσεις της μετανάστευσης στον κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό τομέα από την πλευρά της χώρας υποδοχής, της χώρας αποστολής και από τον ίδιο τον μετανάστη.

Στο τρίτο κεφάλαιο διαγράμματα, πίνακες και στατιστικά στοιχεία θα δώσουν μία καθαρή εικόνα για το τι συμβαίνει στην Ευρώπη γενικότερα, καθώς και στην Ελλάδα ενώ στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της παρούσας εργασίας.

Εν κατακλείδι, χρειάζεται να επισημανθεί ότι διατρέχοντας κανείς την παρούσα εργασία, θα πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη τον παράγοντα «οικονομική κρίση» ως καταλυτικής σημασίας για την ανατροπή πολλών από όσων γράφονται. Αρκεί να σημειωθεί ότι έχουν ήδη πληγεί κλάδοι, όπως ο κλάδος των Κατασκευών ο οποίος βρίσκεται στην κορυφή ως προς το μερίδιο στην απασχόληση των αλλοδαπών εργαζομένων και εν γένει ότι υπάρχει μια τάση περαιτέρω ενίσχυσης της ευελιξίας (π.χ. συμπίεση μισθών, απελευθέρωση απολύσεων) εν όψει των νέων οικονομικών μέτρων που θα υλοποιηθούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

1.1 Το φαινόμενο της μετανάστευσης

Ο homo sapiens είναι από τη φύση του μετανάστης και μιγάδας. Ανήκει στο μοναδικό ζωντανό είδος που δεν έπαψε από την αρχή της ύπαρξής του να επιμειγνύεται, όπως δεν έπαψε να μετακινείται¹. Οι μετακινήσεις ατόμων, ομάδων, πληθυσμών, παρατηρούνται σε όλες τις φάσεις της ιστορίας και γεννούν συγκρούσεις στο βαθμό που αντιπαρατίθενται διαφορετικοί πολιτισμοί μέσα σ' ένα πλέγμα πολιτικών συσχετισμών και εξουσιών που συχνά επιδιώκουν την επιβεβαίωση της κυριαρχίας τους ή επιβάλλουν την επιμειξία.

1.1.1 Ορισμός Μετανάστευσης

Ως μετανάστευση ορίζεται η μόνιμη ή προσωρινή μεταβολή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου ή ενός κοινωνικού συνόλου. Ως συνεχής ροή προσώπων από και προς μία περιοχή η μετανάστευση είναι μία από τις τρεις βασικές δημογραφικές διαδικασίες. Είναι η διαδικασία εκείνη που συνεπάγεται τη μηχανική (ή τεχνητή) ανανέωση και φθορά ενός πληθυσμού, σε αντίθεση με τις άλλες δύο διαδικασίες (γεννητικότητα θνησιμότητα), που έχουν σχέση με τη φυσική ανανέωση και τη φθορά ενός πληθυσμού².

Η μετανάστευση, με βάση το καθεστώς εισόδου και παραμονής στη χώρα υποδοχής, διακρίνεται σε Νόμιμη και Παράνομη Μετανάστευση.

1.1.2 Νόμιμη Μετανάστευση

Νόμιμοι μετανάστες είναι τα πρόσωπα τα οποία έχουν εισέλθει και παραμένουν νόμιμα στη χώρα, η παρουσία τους έχει καταγραφεί από τις αρμόδιες αρχές και είναι εφοδιασμένα με την απαιτούμενη άδεια παραμονής και εργασίας. Οι μετανάστες ξένης εθνικότητας διακρίνονται σε δύο βασικές κατηγορίες:

- i. Όσοι προέρχονται από κράτος – μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι έχουν δικαίωμα ελεύθερης εγκατάστασης.
- ii. Οι υπήκοοι τρίτων χωρών, για την είσοδο και παραμονή των οποίων στη χώρα απαιτείται διαδικασία προέγκρισης.

---

¹ Κασιμάτη, Κ. (2003) : «Πολιτικές Μετανάστευσης και Στρατηγικές Ένταξης .Η περίπτωση των Αλβανών και Πολωνών μεταναστών.» ,εκδόσεις GUTENBERG . Αθήνα , σελ.307

² Τσαούση, Δ.Γ. (1996) : «Η Κοινωνία του Ανθρώπου» εκδ. GUTENBERG Αθήνα , σελ. 238

1.1.3 Παράνομη Μετανάστευση

Πρόκειται για τους αλλοδαπούς οι οποίοι, είτε εισήλθαν στη χώρα εξαρχής, χωρίς νόμιμα ταξιδιωτικά έγγραφα, οπότε χαρακτηρίζονται «λαθρομετανάστες» είτε εισήλθαν νόμιμα μεν, υπό κάποια ιδιότητα (τουρισμός, σπουδές, νόμιμη εργασία κ.λ.π.) αλλά στη συνέχεια παραμένουν παράνομα στη χώρα, ως αντικανονικοί μετανάστες³. Στην σύγχρονη εποχή μετανάστευση και λαθρομετανάστευση αποτελούν ένα ενιαίο φαινόμενο. Ειδικότερα η λαθρομετανάστευση θα μπορούσε να θεωρηθεί το «νόθο» παιδί της μετανάστευσης αφού στην ουσία εμφανίζεται όπου οι χώρες “υποδοχής” μεταναστών εξαντλούν κατά ένα τρόπο τις δυνατότητες τους να δεχθούν νομίμους μετανάστες.

Ιστορικά η «λαθρομετανάστευση», σαν κοινωνικό φαινόμενο, συμπίπτει με την εμφάνιση της νομικής υπόστασης του «κράτους» και των συναφών εννοιών της κυριαρχίας των συνόρων των πολιτών, που περιόρισαν και έθεσαν υπό τον έλεγχο της κρατικής εξουσίας, την ελεύθερη είσοδο και παραμονή εντός των ορίων της κρατικής κυριαρχίας, ξένων προς το κράτος ατόμων ή των ομάδων.

Κοινωνιολογικά η λαθρομετανάστευση αποτελεί μια μη νόμιμη μορφή της λεγόμενης “εξωτερικής” μετανάστευσης δηλαδή της μετακίνησης ατόμων ή ομάδων από τη χώρα προέλευσης τους προς μια άλλη χώρα-κράτος με εθνολογική οντότητα, κοινωνική δομή και ίδιο πολιτισμό.

Το κύριο αίτιο που προκύπτει το φαινόμενο της μετανάστευσης και κατ’ επέκταση της λαθρομετανάστευσης υπήρξε, ανέκαθεν, η αναζήτηση καλύτερων “όρων ζωής” που δημιουργεί μια ισχυρότατη “δυναμική” μετακίνησης ατόμων ή ομάδων από χώρες χαμηλού βιοτικού επιπέδου σε χώρες οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά προηγμένες.

1.1.4 Αλλοδαποί

Αλλοδαπός είναι κάθε φυσικό πρόσωπο που δεν έχει την ιθαγένεια της χώρας στην οποία διαμένει ή δεν έχει ιθαγένεια. Αυτό που χαρακτηρίζει τον αλλοδαπό στο εθνικό κράτος είναι η «πολιτικοποίηση»⁴ του: ο γηγενής προσδιορίζεται ως ο προερχόμενος από το κράτος, το οποίο είναι μια κατεξοχήν πολιτική μορφή, ενώ ο αλλοδαπός προσδιορίζεται ως ο μη-γγενής και [αδιαίρετα] μη-πολίτης, καθώς δεν ανήκει στην πολιτική κοινότητα, την συγκροτημένη σε κράτος. Οι βασικές κατηγορίες αλλοδαπών, ανάλογα με το νομικό καθεστώς που τις διέπει, είναι οι μετανάστες και οι πρόσφυγες.

---

³ Καρύδης, Β. Χ. (1996) : «Η εγκληματικότητα των Μεταναστών στην Ελλάδα» Εκδ. Παπαζήση Αθήνα , σελ 17.

⁴ Μουσούρου, Λ. (1991) : «Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και στην Ευρώπη» εκδ. GUTENBERG Αθήνα , σελ.234

1.1.5 Μετανάστες

Σύμφωνα με τον ΟΗΕ, μετανάστης είναι το άτομο που διαμένει για τουλάχιστον 6 μήνες μακριά από τον συνήθη τόπο κατοικίας του. Στην περίπτωση που βρίσκεται εντός των συνόρων της χώρας του λέγεται εσωτερικός μετανάστης, και στην περίπτωση που βρίσκεται εκτός συνόρων της χώρας του λέγεται εξωτερικός ή διεθνής μετανάστης⁵.

Πρόκειται δηλαδή για άτομα που εγκαταλείπουν τη χώρα τους οικιοθελώς, με σκοπό να εγκατασταθούν σε άλλη χώρα για προσωπικούς, οικογενειακούς ή οικονομικούς λόγους και, ως εκ τούτου, ονομάζονται οικονομικοί μετανάστες.

Σύμφωνα με μια άποψη, ο οικονομικός μετανάστης μπορεί, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας, αν η οικονομική του δυσπραγία έχει προκληθεί λόγω υποκρυπτόμενων φυλετικών, θρησκευτικών ή πολιτικών διακρίσεων, σε βάρος ορισμένης ομάδας του πληθυσμού στην οποία ανήκει.

Αντίστροφα, οικονομικοί πρόσφυγες ονομάζονται όσοι επικαλούνται πολιτικούς λόγους για να παρακάμψουν τα εμπόδια εισόδου τους στις επιθυμητές αγορές εργασίας.

Επίσης, τα άτομα που οι ίδιες οι χώρες υποδοχής παρουσιάζουν ως πολιτικούς πρόσφυγες για λόγους σκοπιμότητας ενώ συχνά πρόκειται για οικονομική μετανάστευση.

1.1.6 Πρόσφυγες

Πρόκειται για τους αλλοδαπούς οι οποίοι προστατεύονται σύμφωνα με το Άρθρο 1 § 2α της Σύμβασης της Γενεύης, όπως τροποποιήθηκε με το Άρθρο 12 του Πρωτοκόλλου της Ν. Υόρκης, εφόσον βρίσκονται εκτός της χώρας υπηκοότητάς τους, λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης, εξαιτίας της φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεών τους και οι οποίοι, για τον λόγο αυτό, αδυνατούν ή δεν επιθυμούν να επιστρέψουν στη χώρα προέλευσης. Το ίδιο ισχύει για όσους βρίσκονται για τέτοιους λόγους εκτός της χώρας μόνιμης διαμονής τους. Την προσφυγική ιδιότητα, επίσης, δικαιούται να ζητήσει ο πολίτης (ή ανιθαγενής) τρίτης χώρας, ο οποίος υπάγεται στο καθεστώς αυτό λόγω μεταγενέστερων της αναχώρησής του από την χώρα προέλευσης γεγονότων, που έλαβαν εκεί χώρα.

«Πρόσφυγας εντολής» ονομάζεται εκείνος που εμπίπτει στην εντολή του Υπατου Αρμοστή για τους Πρόσφυγες του Ο.Η.Ε. και προστατεύεται από αυτόν, σύμφωνα με τα κριτήρια του σχετικού Εγχειριδίου της Υπατης Αρμοστείας. Νέα κατηγορία μη καταστατικών προσφύγων αποτελούν οι λεγόμενοι *de facto* πρόσφυγες, δηλαδή υπήκοοι τρίτων χωρών, των οποίων το αίτημα για παροχή ασύλου έχει απορριφθεί για τυπικούς λόγους, είτε δεν έχουν καν υποβάλλει τέτοιο αίτημα, λόγω φόβου αντιποίνων κατά συγγενών τους στη χώρα

⁵ Απόσπασμα άρθρου Δ. ΕΣΔΡΑ στο περιοδικό «Αστυνομική Ανασκόπηση» Τεύχος Μάιος- Ιούνιος 2004 σελ 40

προέλευσης είτε γιατί δεν απέδειξαν πλήρως ότι διώκονται ατομικά, παρά το γεγονός ότι αποδεδειγμένα ανήκουν σε διωκόμενη ομάδα είτε επειδή αναγκάστηκαν να μετακινηθούν από τη χώρα τους λόγω πολέμου, εμφύλιας σύρραξης, πολιτικής ή κοινωνικής αναταραχής ή συνεπεία σοβαρών φυσικών καταστροφών. Συχνά, τέτοιες περιπτώσεις αντιμετωπίζονται ευνοϊκά με την χορήγηση προσωρινών αδειών παραμονής, για λόγους ανθρωπιστικούς, παρά το γεγονός ότι δεν αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες και δεν τους παρέχεται επίσημα άσυλο.

Κατά την εφαρμογή της Σύμβασης της Γενεύης, κάθε κράτος διαμορφώνει τα δικά του ερμηνευτικά κριτήρια για τις προϋποθέσεις αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας, τα οποία συχνά δεν είναι άμοιρα της εξωτερικής πολιτικής ή των εσωτερικών προβλημάτων κάθε χώρας.

1.1.7 Κοινωνιολογική προσέγγιση

Η μετανάστευση αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο το οποίο διαφοροποιείται από κοινωνία σε κοινωνία και από εποχή σε εποχή κατασκευάζοντας παράλληλα και τις ιδιαίτερες στάσεις του πληθυσμού απέναντι στους μετανάστες.

Στο πλαίσιο των δυτικών κοινωνιών, η μετανάστευση αντιμετωπίστηκε αρχικά ως μια φυσιολογική μετακίνηση του πληθυσμού από ένα τμήμα της χώρας ή του κόσμου σε κάποιο άλλο, προκειμένου τα άτομα να αναζητήσουν καλύτερη τύχη και νέες ευκαιρίες και αντιμετωπίστηκε ως μια εκδήλωση της ανθρώπινης φύσης, η οποία αναζητά το νέο, το καινούργιο. Η φυσιολογική αυτή έκφραση της ανθρώπινης συμπεριφοράς νομιμοποιήθηκε από τις ανάγκες του οικονομικοκοινωνικού συστήματος, εφόσον η μετακίνηση του πληθυσμού παρείχε τη δυνατότητα για εξεύρεση των αναγκαίων εργατικών χεριών μειώνοντας το κόστος παραγωγής. Δηλαδή, χρησιμοποιήθηκε για την εξυπηρέτηση των ευρύτερων οικονομικών, κοινωνικών και ιδεολογικών αναγκών των πρώτων βιομηχανικών κοινωνιών, συντείνοντας στην αύξηση του κέρδους διαμέσου της μείωσης του κόστους παραγωγής.

Στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες με την επικράτηση των νέων τεχνολογιών και τη βαθμιαία αντικατάσταση του ανθρώπινου παράγοντα από τη συμμετοχή στην παραγωγική διαδικασία, την τάση εγκαθίδρυσης των εύελικτων μηχανών, οι οποίες εργάζονται ακατάπαυτα έχοντας τη δυνατότητα να επιλύουν τα όποια προβλήματα ανακύπτουν, η μετανάστευση μετατρέπεται σε κοινωνικό πρόβλημα.

Στη σύγχρονη μορφή της η μετανάστευση αποτέλεσε, προϊόν των δομικών κοινωνικών συνθηκών και απαιτήσεων που συνδέονται με την άνιση κατανομή των αγαθών σε παγκόσμια κλίμακα και την παγκοσμιοποίηση των διεθνών επαφών και σχέσεων. Οι τεχνικές ελέγχου και επιτήρησης των δυτικών κοινωνιών κατασκευάζουν τη μετανάστευση ως κοινωνικό πρόβλημα, όταν οι μετανάστες δεν είναι απαραίτητοι για την παραγωγική διαδικασία. Όταν ο αριθμός τους υπερβεί το όριο το οποίο απαιτείται για την ομαλή λειτουργία και διαίωνη των σχέσεων παραγωγής στιγματίζονται ως ανεπιθύμητοι. Έτσι ο

μετανάστης από απαραίτητο λειτουργικό συμπλήρωμα της βιομηχανικής ανάπτυξης και εξέλιξης κατασκευάζεται ως ιδιαίτερη κοινωνική κατηγορία, αναπαριστώντας στο συμβολικό επίπεδο την απειλή για την εθνική και πολιτιστική ισορροπία και ταυτότητα της κοινωνίας (ο άλλος, ο ξένος). Ο μετανάστης απέκτησε τη φιγούρα του κοινωνικά περιθωριοποιημένου, του αποτυχημένου, ο οποίος στο πλαίσιο της ελεύθερης αγοράς εργασίας και κοινωνίας ήταν υπεύθυνος για την κατάσταση του (ιδεολογία ατομικής ευθύνης).

Ο 20ος αιώνας έχει χαρακτηριστεί ως «ο αιώνας της μετανάστευσης»⁶ διότι σημειώθηκαν οι σημαντικότερες πληθυσμιακές μετακινήσεις και αλλαγές στη σύνθεση του πληθυσμού (βίαιες ή ειρηνικές).

Ένα μεγάλο ποσοστό από τα άτομα αυτά που μετακινούνται από χώρα σε χώρα είναι οικονομικοί μετανάστες, οι οποίοι αναζητούν ένα καλύτερο μέλλον γι' αυτούς και τις οικογένειες τους. Οι μετακινήσεις αυτές στις ημέρες μας είναι τόσο συχνές και περιλαμβάνουν τέτοια πληθυσμιακά μεγέθη ώστε προκαλούν αντιδράσεις στο εσωτερικό των χωρών οι οποίες υποδέχονται τους μετανάστες.

Οι αντιδράσεις αυτές, σε συνδυασμό με τα ευρύτερα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά και ιδεολογικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες κοινωνίες, συχνά οδηγούν στην αύξηση των ρατσιστικών εκδηλώσεων και των φαινομένων της ξеноφοβίας και του εθνικισμού από τα μέλη των δυτικών κοινωνιών απέναντι στους αλλοδαπούς εν γένει.

1.2 Παράγοντες που προκαλούν την μεταναστευτική κίνηση

Φημισμένο «ζεύγος» των μεταναστευτικών σπουδών, απώθηση- έλξη, υπήρξε το αντικείμενο πολλών ερευνών και ισάριθμων λόγων ανησυχίας. Αφού χρησιμοποιήθηκαν αρχικά από τους οικονομολόγους για να αναλυθούν τα οικονομικά αίτια και αποτελέσματα του μεταναστευτικού φαινομένου, οι έννοιες της «απώθησης» και της «έλξης» περιορίστηκαν μερικές φορές να υπολογιστεί το κόστος και τα οφέλη της μετανάστευσης. Κατά κάποιο γενικότερο τρόπο, οικονομολόγοι, ιστορικοί και κοινωνιολόγοι, όλοι τους προσπάθησαν να προσδιορίσουν τη σχετική σημασία των παραγόντων μετανάστευσης από ή απώθησης σε σχέση με τους παράγοντες μετανάστευσης προς ή έλξης στις μεταναστευτικές κινήσεις. Για τις κλασικές αναλύσεις, αυτά τα δύο στοιχεία πρέπει να επιτρέπουν μια μετέπειτα ισορροπία. Όμως μπορούμε να ταξινομήσουμε τις μεγάλες μεταναστευτικές εποχές ανάλογα με τη σημασία που αποδίδεται στον έναν ή στον άλλο παράγοντα. Έτσι οι μεταναστεύσεις του 19ου αιώνα ήταν το αποτέλεσμα δημογραφικών πιέσεων, ενώ οι νέες μεταναστεύσεις του 20ου αιώνα οφείλονταν στο παράγοντα της εκβιομηχάνισης. Νεώτερες έρευνες επιμένουν περισσότερο στους παράγοντες και στην ανάγκη για

---

⁶ Λαζαρίδη, Γ. - Αμίτσης, Γ (2001) : «Νομικές και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 258

μετανάστες από πλευράς των χωρών- εισαγωγέων⁷. Για τους μετανάστες που έρχονται στην Ελλάδα συνυπάρχουν τόσο οι παράγοντες έλξης όσο και οι παράγοντες απώθησης, με αυτούς της απώθησης να υπερτερούν.⁸

Η προσπάθεια θεωρητικής διάκρισης των παραγόντων που προκαλούν τη μετανάστευση, σε παράγοντες έλξης προς έναν τόπο και σε παράγοντες απώθησης από έναν τόπο κρίνεται από μερίδα ερευνητών ως αδόκιμη. Και τούτο διότι προσπαθεί να χαρακτηρίσει το είδος των παραγόντων με βάση τις αντιδράσεις που προκαλούν και όχι ανάλογα με τα κύρια χαρακτηριστικά τους⁹.

Οι αντιδράσεις όμως δεν είναι ποτέ σταθερές κι αυτό σημαίνει ότι παράγοντες σταθεροί μπορούν να αλλάζουν χαρακτήρισμό, επειδή άλλαξε ο τρόπος που αντιδρούν οι άνθρωποι σ' αυτούς.

Γι' αυτό το λόγο ορθότερη είναι η κατάταξη των παραγόντων που προκαλούν τη μετανάστευση ανάλογα με τα εξωτερικά και αναντίρρητα αναγνωρίσιμα χαρακτηριστικά τους.

Μπορούμε λοιπόν να διακρίνουμε τις ακόλουθες ενδεικτικές γενικές κατηγορίες:

1.2.1 Φυσικοί παράγοντες

Μεταβολές στο φυσικό περιβάλλον που καθιστούν δύσκολη την επιβίωση, όπως ξηρασία, πλημμύρες, σεισμοί κ.λπ. Η σημασία των παραγόντων αυτών είναι μεγαλύτερη όσο χαμηλότερο είναι το επίπεδο της τεχνολογίας και επομένως η εξάρτηση ενός πληθυσμού από τη φύση και την επιτόπια παραγωγή.

1.2.2 Οικονομικοί παράγοντες

Σαν τέτοιοι θα μπορούσαν να αναφερθούν η έλλειψη επαρκών δυνατοτήτων απασχόλησης, η υποαπασχόληση, το χαμηλό εισόδημα σε συνδυασμό πολλές φορές με την υπέρμετρη χρονικά εργασιακή απασχόληση, η αναγκαστική μετακίνηση σαν αναπόσπαστο στοιχείο για την άσκηση συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας κ.λπ.

1.2.3 Πολιτικοί παράγοντες

Σ' αυτή την κατηγορία εντάσσονται οι διώξεις λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, καθώς και η διακριτική μεταχείριση που πολλές φορές ακολουθείται από το καθεστώς μίας χώρας σε βάρος μεμονωμένων ατόμων ή και συγκεκριμένης κατηγορίας ενός

---

⁷ GREEN , NANCY L . (2004) : «Οι δρόμοι της μετανάστευσης» Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις, εκδόσεις ΣΑΒΒΑΛΑΣ σελ. 114,115

⁸ Georgios A. Antonopoulos The Smuggling of Migrants in Greece An Examination of its Social Organization, δημοσιευμένο στο European Journal of Criminology.

⁹ Τσαούση Δ. Γ. (1996), όπ. π. , βλ. σημ. 5 σελ. 241

πληθυσμού. Είναι δυνατόν πολλές φορές ταυτόχρονα πολιτικοί και οικονομικοί παράγοντες να ωθούν στη φυγή και τη μετανάστευση πολίτες μίας χώρας.

1.2.4 Κοινωνικοί παράγοντες

Εδώ θα πρέπει να αναφερθεί η αξία της μετανάστευσης ως προϋπόθεση κοινωνικής προκοπής ή ανόδου στον συγκεκριμένο κοινωνικό ιστό μίας "εθνικής" κοινωνίας και τα οφέλη που σε ατομικό επίπεδο συνοδεύουν μία τέτοια ανέλιξη.

1.2.5 Ψυχολογικοί παράγοντες

Πολλές φορές άνθρωποι ωθούνται στη μετανάστευση από τυχοδιωκτισμό ή φιλαποδημία ή τέλος μμητικά, ακολουθώντας την κρατούσα τάση μίας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου και τους γνωστούς, φίλους, συγγενείς, ομοπάτριους κ.λπ. που προηγήθηκαν.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι σημαντική επίδραση ασκούν οι προσδοκίες από τον τόπο προορισμού, οι οποίες πολλές φορές είναι υπερμεγέθεις λόγω εσφαλμένης (πολύ συχνά σκόπιμης) πληροφόρησης.

1.3 Είδη μεταναστευτικής κίνησης

Τα μεταναστευτικά φαινόμενα μπορούν να καταταγούν σε διάφορες κατηγορίες, ανάλογα με τα κριτήρια διάκρισης που χρησιμοποιούμε κάθε φορά. Οι σημαντικότερες διακρίσεις είναι οι ακόλουθες:

α) Με κριτήριο το **κράτος** ως γεωγραφική περιοχή παρατήρησης και μελέτης, διακρίνουμε τη διεθνή και την εσωτερική μετανάστευση.

- i. **Διεθνής μετανάστευση** είναι η κίνηση από το ένα κράτος προς το άλλο.
- ii. **Εσωτερική μετανάστευση** είναι η κίνηση από έναν οικισμό σ' έναν άλλο μέσα στα όρια του ίδιου κράτους. Το ρεύμα των εκροών στην περίπτωση της διεθνούς μετανάστευσης ονομάζεται **αποδημία**, ενώ στην εσωτερική μετανάστευση **εκδημία**.

Το ρεύμα εισροών (άφιξη για εγκατάσταση) ονομάζεται στην περίπτωση της διεθνούς μετανάστευσης μετοικία και ειδικότερα εισδημία όταν πρόκειται για εσωτερική μετανάστευση. Η παλιννόστηση και ο επαναπατρισμός αποτελούν δύο ειδικότερες μορφές μετοικίας (επιστροφή στη γενέτειρα ή τον τόπο καταγωγής), ενώ ο εξαστισμός μία ειδικότερη μορφή εσωτερικής μεταναστευτικής κίνησης.

β) Με κριτήριο την προβλεπόμενη διάρκεια παραμονής, η μετανάστευση διακρίνεται σε μόνιμη ή προσωρινή. Ιδιαίτερη μορφή προσωρινής μετανάστευσης είναι η παρεπιδημία, η προσωρινή δηλαδή παραμονή σε έναν τόπο για βιοτικούς ή επαγγελματικούς λόγους.

γ) Με κριτήριο την μεταβολή ή μη του τρόπου ζωής σε σχέση με πριν την αναχώρηση ή μετανάστευση, διακρίνεται σε καινοτόμο, όταν μεταβάλλεται ο τρόπος ζωής του μετανάστη (π.χ. αγρότης που γίνεται βιομηχανικός εργάτης) και συντηρητική, όταν αυτός δε μεταβάλλεται (π.χ. μετανάστευση νομάδων).

δ) Με κριτήριο το βαθμό εξάρτησης από τη φύση ως παράγοντα προσδιοριστικό της απόφασης φυγής, η μετανάστευση διακρίνεται σε αρχαϊκή, λόγω εξάντλησης (εποχιακής ή μόνιμης) των φυσικών πόρων και σύγχρονη, αυτή που προκαλείται από οικονομικούς λόγους.

ε) Με κριτήριο το βαθμό και το είδος εξάρτησης από τη χώρα προέλευση, η μετανάστευση διακρίνεται σε παροικία και αποικία.

στ) Με κριτήριο το μέγεθος του μετακινούμενου πληθυσμού, η μετανάστευση διακρίνεται σε ανεξάρτητη (ατομική ή ομαδική), όταν είναι αποτέλεσμα απόφασης μεμονωμένων ατόμων ή ομάδων και σε μαζική όταν πρόκειται για μορφή μετακίνησης κατά μάζες (π.χ. ανταλλαγή πληθυσμών, μετακινήσεις φυλών κ.λπ.).

ζ) Με κριτήριο την πρόθεση μετανάστευσης διακρίνονται τρεις επιμέρους μορφές αυτής, η εκούσια, η αναγκαστική και η βίαιη.

- i. **Εκούσια** είναι η μετανάστευση που είναι προϊόν ελεύθερης απόφασης του μετακινούμενου ατόμου ή συνόλου.
- ii. **Αναγκαστική** είναι η μετανάστευση που προκαλείται από την ηθελημένη δημιουργία δυσμενών συνθηκών διαβίωσης σε βάρος ορισμένων κατηγοριών ατόμων ή μερίδας πληθυσμού.
- iii. **Βίαιη** μετανάστευση είναι μία μορφή μετακίνησης που επιβάλλεται συνήθως από τις δημόσιες αρχές ενός κράτους και δεν αφήνει περιθώρια επιλογής στους μετακινούμενους (π.χ. μετατοπίσεις πληθυσμών, αναγκαστικοί εποικισμοί, απελάσεις και ξενηλασίες, αναγκαστικές ανταλλαγές πληθυσμών κ.λπ.).

Στις περισσότερες περιπτώσεις τα άτομα αυτής της κατηγορίας χαρακτηρίζονται ως πρόσφυγες, εκτοπισμένα πρόσωπα κ.λπ.

Οι διακρίσεις που αναφέρονται παραπάνω δε συνιστούν αμοιβαία αποκλειόμενες κατηγορίες. Αντίθετα μία μεταναστευτική κίνηση μπορεί να χαρακτηριστεί κατά διάφορους ταυτόχρονα τρόπους, καθώς καθένα από τα

κριτήρια διάκρισης αποτελεί και διαφορετικό πρίσμα εξέτασης ενός φαινομένου. Η ένταξη μίας συγκεκριμένης μεταναστευτικής κίνησης στις προαναφερθείσες κατηγορίες είναι θέμα πραγματικό που θα κριθεί με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εν λόγω κίνησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 Οι οικονομικές επιπτώσεις της μετανάστευσης

Η μετανάστευση όπως έχει αναφερθεί είναι ένα πολυδιάστατο και πολυσύνθετο ζήτημα. Οι συνέπειες της μετανάστευσης και η αξιολόγηση τους ποικίλουν από χώρα σε χώρα. Οι εμπειρικές μελέτες που έχουν υλοποιηθεί συγκρίνοντας τη σχέση μετανάστευσης και ευημερίας μας δίδουν διαφορετικά αποτελέσματα εξαρτώμενα από τον τόπο και τον χρόνο διεξαγωγής των εν λόγω μελετών¹⁰. Έχοντας αυτό κατά νου, θα εξετάσουμε τις οικονομικές συνέπειες της μετανάστευσης για τη χώρα προέλευσης και τη χώρα υποδοχής μεταναστών.

2.1.1 Οι συνέπειες για τη χώρα υποδοχής

Όσον αφορά την χώρα υποδοχής και τις οικονομικές συνέπειες που έχει για αυτήν η μετανάστευση, είναι χαρακτηριστικό ότι η εκάστοτε χώρα 'γεμίζει' με ανειδίκευτο ή ειδικευμένο εργατικό δυναμικό για την κατάρτιση του οποίου δεν έχει ξοδέψει πόρους. Η είσοδος χαμηλόμισθου εργατικού δυναμικού στη χώρα υποδοχής όπου απασχολείται στις λεγόμενες 'οριακές' επιχειρήσεις έχει θετικό αποτέλεσμα καθώς στις περισσότερες των περιπτώσεων οι επιχειρήσεις επιβιώνουν λόγω μείωσης του κόστους λειτουργίας, με αποτέλεσμα να παρατηρείται μείωση των τιμών των παραγόμενων προϊόντων και να διατηρείται η ανταγωνιστικότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Η επιβίωση αυτών των παραγωγικών μονάδων, με τον παραπάνω τρόπο, έχει διπλά αποτελέσματα. Από την μια δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας και από την άλλη οδηγεί στον μη εκσυγχρονισμό της οικονομίας και την στασιμότητα της τεχνολογικής προόδου.

Συχνή κατηγορία που είναι χαραγμένη στις αντιλήψεις μεγάλου μέρους του πληθυσμού είναι ότι οι μετανάστες ευθύνονται για την αύξηση της ανεργίας, δεχόμενοι αρκετά χαμηλότερους μισθούς σε σχέση με το γηγενές εν δυνάμει εργατικό δυναμικό. Ωστόσο, η παραπάνω αντίληψη καταρρίπτεται από έρευνες οι οποίες αποδεικνύουν ότι οι αλλοδαποί καλύπτουν κυρίως κενά της παραγωγικής διαδικασίας. Αυτό γίνεται εμφανές από το γεγονός ότι οι μετανάστες απασχολούνται σε θέσεις εργασίας τις οποίες απορρίπτουν οι ημεδαποί λόγω των κακών συνθηκών εργασίας, των χαμηλών μισθών και του χαμηλού γοήτρου. Με την κάλυψη των κενών της παραγωγικής διαδικασίας επιτυγχάνεται αύξηση της παραγωγής, αύξηση των επενδυτικών ευκαιριών, δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και όλα αυτά συντελούν τελικά στη μείωση της ανεργίας¹¹.

Σχετικά με τις επιπτώσεις στους μισθούς, αναμφίβολα στις περιπτώσεις που αυξάνεται ο αριθμός των εργαζομένων σε ένα τομέα, ο μισθός συμπιέζεται προς τα κάτω. Υπάρχει, δηλαδή, μείωση του μισθού των ντόπιων εργαζομένων όταν θέσεις εργασίας στον ίδιο κλάδο παραγωγής καταλαμβάνονται από

¹⁰ Λυμπεράκη Α., Πελαγίδης Θ., «Ο «φόβος του ξένου» στην αγορά εργασίας: ανοχές και προκαταλήψεις στην ανάπτυξη», Πόλις, Αθήνα, 2000.

¹¹ Κόντης Α., "Ημεδαπό και αλλοδαπό εργατικό δυναμικό στην ελληνική αγορά εργασίας, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Κοινωνικές Ανισότητες και Κοινωνικός Αποκλεισμός", εκδ. Εξάντας, Αθήνα, 1998, σελ. 509-530.

μετανάστες με παρόμοιο επίπεδο εκπαίδευσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο κλάδος των κατασκευών όπου η παρουσία μεταναστών ωθεί τους ντόπιους εργαζομένους σε χαμηλότερους μισθούς¹².

Θα ήταν λάθος ωστόσο, να υποστηρίξουμε ότι η παρουσία των μεταναστών προκαλεί μια γενική πτώση των μισθών σε μια χώρα. Αυτό μπορούμε εύκολα να το αντιληφθούμε εάν εξετάσουμε τόσο τις άμεσες όσο και τις έμμεσες επιπτώσεις της παρουσίας τους στη χώρα υποδοχής. Καταρχήν οι εργοδότες που απασχολούν φθηνή εργασία επωφελούνται καθώς βλέπουν την κερδοφορία τους να αυξάνει. Η υψηλή κερδοφορία προσελκύει πρόσθετους επιχειρηματίες, οι οποίοι δημιουργούν περισσότερες ευκαιρίες σε αυτούς που ψάχνουν εργασία.

Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η αύξηση της συνολικής ζήτησης στην οικονομία καθώς όλες οι παραπάνω ομάδες του πληθυσμού δαπανούν χρήματα για αγαθά και υπηρεσίες και δημιουργούν επιπλέον ευκαιρίες ή υψηλότερους μισθούς σε κλάδους της παραγωγής. Επομένως, οι επιπτώσεις της μετανάστευσης στο ύψος του μισθού δεν είναι συνολικά αρνητικές.

Σημαντικό γεγονός, επίσης, είναι ότι το χαμηλό κόστος παραγωγής έχει αποτέλεσμα την συγκράτηση πληθωριστικών τάσεων καθώς υπάρχει συγκράτηση ή ακόμα και μείωση των τιμών των προϊόντων. Επιπλέον, το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν αυξάνεται από την απασχόληση των μεταναστών σε περιοχές και κλάδους που είναι σε κρίση, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Ο ρόλος φυσικά των μεταναστών είναι διτός, καθώς δεν είναι μόνο εν δυνάμει εργατικό δυναμικό αλλά και καταναλωτές παρόλο που μεγάλο μέρος των εισοδημάτων τους καταλήγει μέσω εμβασμάτων στην χώρα προέλευσης τους¹³. Αποτελούν, λοιπόν, μέρος της ενεργής ζήτησης προϊόντων, εφόσον ένα μέρος του εισοδήματος παραμένει στη χώρα υποδοχής για την κάλυψη των εξόδων στέγασης, διατροφής και ένδυσης. Οι μετανάστες συχνά χρησιμοποιούν, κατοικίες οι οποίες δεν κατοικούνται από τους γηγενείς και μεταχειρισμένα καταναλωτικά αγαθά, δίνοντας νέα αξία σε κάτι που ήδη έχει κάνει το κύκλο του στην οικονομία της χώρας υποδοχής.

Συχνές, αβάσιμες, φοβίες εκφράζονται από πολιτικούς και ψηφοφόρους για την επίπτωση της μετανάστευσης σε φόρους και δημόσιες δαπάνες ενώ στην πραγματικότητα οι μετανάστες από την μία πληρώνουν φόρους όπως κάθε άλλος πολίτης και από την άλλη, συμβάλουν στην αύξηση της ζήτησης δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών. Το επιχείρημα όλων εκείνων που πιστεύουν ότι οι μετανάστες ασκούν αρνητική επίδραση στα δημόσια οικονομικά είναι ότι οι τελευταίοι λαμβάνουν κατά μέσο όρο σχετικά χαμηλούς μισθούς ή δουλεύουν στην παραοικονομία και κατά συνέπεια πληρώνουν χαμηλούς έως μηδενικούς φόρους, παρόλο που απολαμβάνουν τα δημόσια αγαθά και υπηρεσίες. Επομένως, απομυζούν από τον κυβερνητικό προϋπολογισμό.

Όμως, υπάρχουν και άλλες μελέτες που καταλήγουν σε αντίθετα συμπεράσματα. Πολλοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι οι επιπτώσεις της μετανάστευσης στα δημόσια οικονομικά της χώρας υποδοχής είναι συνολικά θετικές. Το επιχείρημα σε αυτήν την περίπτωση είναι ότι συνήθως οι φόροι που καταβάλλονται από τους μετανάστες υπερβαίνουν τις δαπάνες που προκαλεί η

¹² Waldinger R., "Still the Promised City? New Immigrants and African Americans in Postindustrial New York", εκδ. Harvard University Press, Cambridge, 1996.

¹³ Χλέτσος Μ., "Η πολιτική οικονομία της Μετανάστευσης", στο βιβλίο "Μετανάστες και Μετανάστευση. Οικονομικές, Πολιτικές και Κοινωνικές Πτυχές" επιμ. Ναζάκης Χ., Χλέτσος Μ., εκδ. Πατάκης, Αθήνα, 2003, σελ. 27-28.

παρουσία τους. Αυτό πιθανότατα σχετίζεται με το γεγονός ότι ενώ τυπικά δικαιούνται των ίδιων παροχών, τις απολαμβάνουν σπανιότερα (ίσως γιατί οι μετανάστες είναι συνήθως νέοι) ή ελάχιστα (εάν είναι παράνομοι)¹⁴. Θα πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι τα διαφορετικά αποτελέσματα που βρίσκουν οι μελέτες οφείλονται στο γεγονός ότι οι υπολογισμοί βασίζονται σε μεγάλο βαθμό σε αυθαίρετες υποθέσεις σχετικά με το κόστος παροχής δημοσίων αγαθών σε ένα επιπλέον κάτοικο.

2.1.2 Οι συνέπειες για τη χώρα προέλευσης

Καταγράφοντας τις οικονομικές επιπτώσεις της μετανάστευσης για την χώρα προέλευσης διαπιστώνουμε ότι το κύριο αρνητικό γεγονός είναι η μείωση του εγχώριου εργατικού δυναμικού. Πολλοί μελετητές έχουν ασχοληθεί με αυτό το θέμα και ειδικότερα με μια πολύ σημαντική πτυχή του, που είναι η απώλεια εξειδικευμένου προσωπικού, που χρειάζεται για την παραγωγικότητα και την οικονομική ανάπτυξη της χώρα προέλευσης.

Ειδικότερα η επίπτωση της μείωσης του εργατικού δυναμικού στην ανάπτυξη της χώρας προέλευσης, εξαρτάται από τον βαθμό εξειδίκευσης του. Όσο μεγαλύτερη εξειδίκευση υπάρχει στο εργατικό δυναμικό που μεταναστεύει τόσο μεγαλύτερες είναι οι αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη της εγχώριας οικονομίας, εξαιτίας της μείωσης στον τομέα της δημιουργικότητας και της καινοτομίας.

Ένα άλλο αρνητικό γεγονός συνδεδεμένο με την εισροή μεταναστών είναι η αδυναμία άσκησης αποτελεσματικής δημοσιονομικής πολιτικής με την απώλεια τρεχόντων και μελλοντικών εσόδων από την φορογία. Καθώς η εκροή εργατικού δυναμικού μειώνεται, μειώνεται ταυτόχρονα και ο αριθμός των ατόμων που μπορούν να φορολογηθούν. Επιπλέον, δεν υπάρχει ανταποδοτικότητα στις δαπάνες με τις οποίες η χώρα προέλευσης χρηματοδότησε την εκπαίδευση και την κατάρτιση του εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού.

Απ την άλλη μεριά μία από τις θετικές συνέπειες¹⁵ που προκαλούνται από την εκροή μεταναστών από την χώρα προέλευσης είναι η μείωση της προσφοράς εργασίας που προκαλείται από την εκροή εργατικού δυναμικού όπου θα οδηγήσει σε αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης καθώς και σε αύξηση των μισθών. Επιπρόσθετα, οι μετανάστες στην χώρα υποδοχής, αποτελούν πηγές γνώσεων και δεξιοτήτων που μέσω των δικτύων διασποράς¹⁶ μεταβιβάζονται και στην χώρα προέλευσης.

Σημαντικά είναι και τα οφέλη από τον επαναπατρισμό των μεταναστών, καθώς η επιστροφή τους συμβάλλει στην αύξηση της παραγωγικότητας με την εφαρμογή των γνώσεων και των δεξιοτήτων που απέκτησαν στην χώρα υποδοχής.

Σημαντικό όφελος μακροοικονομικά και μικροοικονομικά έχουν για την

---

¹⁴ Fix Michael and Passel S. Jeffrey, "Immigration & Immigrants: Setting the Record Straight", Urban Institute, Washington DC, May 1, 1994, σελ 57-58.

¹⁵ "World Economic and Social Survey 2004. International Migration", Department of Economic and Social Affairs, United Nations, New York, 2004, κεφάλαιο IV, σελ. 97-101.

¹⁶ Τα δίκτυα διασποράς είναι κέντρα συντονισμένης δράσης των αποδήμων για την προώθηση των συλλογικών τους συμφερόντων και την ενδυνάμωση των δεσμών με την χώρα προέλευσης τους. Βλ. Kuznetsov Yevgeny, Sabel Charles, "Global Mobility of Talent from a Perspective of New Industrial Policy. Open Migration Chains and Diaspora Networks.", στο βιβλίο "The International Mobility of Talent. Types, Causes and Development Impact", επιμ. Solimano Andres, εκδ. Oxford University Press, 2008, σελ.85.

χώρα προέλευσης τα εμβάσματα που στέλνονται από τους μετανάστες του εξωτερικού προς την χώρα προέλευσης τους. Αναλυτικότερα τα εμβάσματα ενισχύουν το εθνικό εισόδημα, συμβάλουν στις αποταμιεύσεις και χρηματοδοτούν τις επενδύσεις και τις εισαγωγές με ισχυρότερο νόμισμα σε σχέση με το εγχώριο.

2.2 Οι κοινωνικο-πολιτισμικές επιπτώσεις της μετανάστευσης

Σημαντικές επιδράσεις έχει η μετανάστευση και στο κοινωνικό-πολιτισμικό επίπεδο, τόσο για τους μετανάστες και τις οικογένειες τους, όσο και για τις χώρες προέλευσης και υποδοχής μεταναστών. Καθώς τα μεταναστευτικά καθεστώτα διαφέρουν από χώρα σε χώρα, είναι αυτά που, ως ένα βαθμό, καθορίζουν την έκταση και τη φύση της επίδρασης της μετανάστευσης. Σύμφωνα με έρευνες που έχουν διεξαχθεί φαίνεται πως η επίδραση που έχει η μετανάστευση στις κοινωνίες επηρεάζεται από μία σειρά παραγόντων.

Οι σημαντικότεροι από αυτούς είναι οι εξής εννέα¹⁷:

- πρώτος αφορά τους νόμους και τους κανονισμούς που αφορούν τη μετανάστευση και την ενσωμάτωση των μεταναστών σε κάθε χώρα υποδοχής. Οι νόμοι και οι κανονισμοί (διεθνείς, ευρωπαϊκοί, εθνικοί, τοπικοί, περιφερειακοί) είναι αυτοί που καθορίζουν το νομοθετικό πλαίσιο των μεταναστευτικών καθεστώτων σε κάθε χώρα.
- δεύτερος σχετίζεται με την πρόσβαση των μεταναστών στην αγορά εργασίας.
- τρίτος αφορά το κράτος πρόνοιας γενικά.
- τέταρτος αφορά τη στέγαση.
- πέμπτος τη πρόσβαση στο σύστημα υγείας.
- έκτος την εκπαίδευση και την εκμάθηση της γλώσσας της χώρας υποδοχής.
- έβδομος τα πολιτικά δικαιώματα (εκλογικά δικαιώματα, υπηκοότητα κ.α.).
- όγδοος παράγοντας συνδέεται με την ενθάρρυνση της «ενσωμάτωσης» των μεταναστών στη χώρα υποδοχής.
- και ο ένατος αφορά τις διακρίσεις και τον αποκλεισμό των διαφόρων
- ομάδων μεταναστών στις χώρες υποδοχής.

Σημαντικοί παράγοντες που συσχετίζονται άμεσα με τις κοινωνικές και πολιτισμικές επιπτώσεις της μετανάστευσης είναι ο βαθμός που οι μετανάστες ενσωματώνονται και αφομοιώνονται από τη κοινωνία και το αντίστροφο, δηλαδή κατά πόσο οι ξένοι μπορούν να λειτουργήσουν διαδραστικά με τις συνήθειες των ντόπιων και κατά πόσο οι ντόπιοι είναι ανεκτικοί με τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των πρώτων. Σε περιπτώσεις που κάτι τέτοιο δεν καθίσταται δυνατό έχουμε φαινόμενα κοινωνικής περιθωριοποίησης. Κάποιοι ξένοι μπορούν να προσαρμοστούν και να αφομοιωθούν πιο εύκολα από άλλους, και αυτό έχει να κάνει κυρίως με τη χώρα ή περιοχή προέλευσης. Στο μέρος της εργασίας που ακολουθεί θα εξετάσουμε τις κοινωνικό-πολιτισμικές συνέπειες τόσο για τους ίδιους τους μετανάστες και τις οικογένειες τους, όσο και για τις

---

¹⁷ Βλ. "Impact of Immigration on Europe's Societies", European Migration Network, εκδ. European Commission, March 2006, κεφ. 2.6, σελ. 12-14.

χώρες προέλευσης και υποδοχής αυτών.

2.2.1 Οι επιπτώσεις για τον ίδιο τον μετανάστη

Οι συνέπειες για τον ίδιο τον μετανάστη θα λέγαμε ότι συνδέονται άμεσα με, πρώτον την οικονομική και κοινωνική θέση του στην χώρα προέλευσης και στη χώρα υποδοχής, με την ικανότητα και τη διάθεση προσαρμογής καθώς και την στάση, την πολιτική και την αντιμετώπιση των μεταναστών από τη χώρα υποδοχής.

Υψίστης σημασίας είναι η θέση του μετανάστη στην χώρα υποδοχής καθώς η θέση που κατέχει σε αυτήν σε συνδυασμό με τις προκαταλήψεις του για τη νέα χώρα και τον λαό της, δημιουργεί συχνά δυσκολίες σε επίπεδο προσαρμογής. Η πολιτιστική προσαρμογή του μετανάστη κρύβει μεγάλες ψυχολογικές και κοινωνικές δυσκολίες, που ποικίλουν ανάλογα το χρόνο της μετανάστευσης, τις επικρατούσες συνθήκες και την οικογενειακή κατάσταση του στη χώρα υποδοχής.

Βασικότεροι ανασταλτικοί παράγοντες είναι η έλλειψη μόρφωσης που εμποδίζει την εκμάθηση της ξένης γλώσσας και κατά συνέπεια την επικοινωνία, η αποστέρηση από την οικογένεια ή τον κοινωνικό περίγυρο και τέλος η διαφορετική κοινωνική - πολιτισμική πραγματικότητα που καλείται να αντιμετωπίσει.

Για αυτούς τους λόγους, συχνά παρατηρούμε φαινόμενα πολιτισμικής/κοινωνικής αντίστασης όσον αφορά την προσαρμοστικότητα στην κοινωνία, πράγμα που ωφείλεται σε κοινωνικά και ψυχολογικά αίτια. Για όλους τους προαναφερθέντες λόγους αρκετοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι οι μετανάστες είναι «μια οριακή πολιτισμική κατηγορία, η οποία υφίσταται ένα πολιτισμικό σοκ εντασσόμενη σε μια νέα κοινωνία, σε μια νέα κουλτούρα και ένα νέο τρόπο ζωής»¹⁸. Μια άλλη κατηγορία ερευνητών υποστηρίζει ότι ο μετανάστης, αντί να βρίσκεται μετέωρος μεταξύ δύο πολιτισμών, δημιουργεί και εκφράζει έναν δυναμικό πολιτισμό της μετανάστευσης. Σε αυτό το καινούριο πολιτισμικό πλαίσιο που δημιουργεί η μετανάστευση κυριαρχεί η ανασφάλεια¹⁹ και η προσπάθεια υπέρβασης της²⁰.

Παρά τα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει ο μετανάστης στην χώρα υποδοχής, υπάρχουν και αρκετά οφέλη που προκίπτουν για αυτόν με την παραμονή του σε αυτή. Αφενός του δίνεται η ευκαιρία να εργαστεί και να κερδίσει περισσότερα χρήματα, γεγονός που συνδυάζεται με βελτίωση κοινωνικής-οικονομικής θέσης και αφετέρου αποκτά περισσότερα επαγγελματικά εφόδια, με την ειδίκευση του σε μια συγκεκριμένη εργασία. Με την μεγαλύτερη οικονομική άνεση εξασφαλίζει έτσι ένα καλύτερο μέλλον στα παιδιά του και βελτιώνεται το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο της οικογένειάς του. Δίνεται επιπλέον, η ελπίδα της επιστροφής στη χώρα προέλευσης για να εργαστεί σαν ειδικευμένος εργάτης σε κάποιο τομέα και να βρεθεί σε καλύτερη μοίρα από εκείνη που ήταν πριν αναχωρήσει. Στο σημείο αυτό δεν θα πρέπει να παραβλέπονται και τα προνόμια που προσφέρει η χώρα

¹⁸ Αλεξιάς Γ., «Η κοινωνική πρόσληψη και μελέτη του φαινομένου της μετανάστευσης» στο βιβλίο, «Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα», επιμ. Αμίτσης Γ. Λαζαρίδη Γ., εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2001, σελ.256.

¹⁹ Η ανασφάλεια έγκειται στις πολιτισμικές αντιφατικότητες, στις αντίξοες κοινωνικό-οικονομικές συνθήκες αλλά και στην αβεβαιότητα για το μέλλον.

²⁰ Μουσούρου Λ., «Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη», εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1991, σελ. 120-121.

υποδοχής μετά την επαγγελματική και κοινωνική του ένταξη σε αυτή από απόψεως πνευματικών, ψυχαγωγικών και πολιτιστικών ερεθισμάτων.

2.2.2 Οι επιπτώσεις για τη χώρα προέλευσης

Η σκιαγράφηση των επιπτώσεων της μετανάστευσης στη χώρα αποστολής/προέλευσης μεταναστών είναι αρκετά δυσκολότερη από την αντίστοιχη για τη χώρα υποδοχής. Αυτό οφείλεται στο ότι η μετανάστευση αποκτά την πλήρη σημασία της ως κυκλικό φαινόμενο ως προς τις χώρες αυτές. Δηλ. οι επιπτώσεις της σε μία φάση του κύκλου πιθανόν να αλλοιώνονται, να απαλύνονται ή να ενισχύονται από τις επιπτώσεις της στην επόμενη. Ως προς τη χώρα προέλευσης, οι επιπτώσεις της μετανάστευσης έχουν έναν κατεξοχήν δυναμικό χαρακτήρα²¹.

Έτσι, λοιπόν, μπορούμε να πούμε ότι οι επιπτώσεις της μετανάστευσης για τη χώρα προέλευσης των μεταναστών ποικίλλουν. Σε αρκετές χώρες προέλευσης αναπτύσσεται η πεποίθηση ότι η μετανάστευση θα συμβάλλει στη μείωση των πληθυσμιακών πιέσεων. Ωστόσο, αυτό δεν αποδεικνύεται πάντα στη πράξη, καθώς σε χώρες όπως το Μεξικό, όπου παρατηρούνται μεγάλα μεταναστευτικά κύματα προς τις ΗΠΑ, η ετήσια αύξηση του πληθυσμού μειώνεται μόνο κατά 1.5-1.8%. Ομοίως, μέτρια είναι η επίδραση της μετανάστευσης στην ανεργία, την υποαπασχόληση και τη μείωση της φτώχειας. Τα προβλήματα ανεργίας στις χώρες προέλευσης μεταναστών μπορεί να έχουν τόσο βαθιές ρίζες που να μην απαλύνονται σχεδόν καθόλου ακόμα και από πολύ μεγάλες μεταναστευτικές ροές (π.χ. Σενεγάλη, Κουβέιτ)²², ενώ τα εμβάσματα και η βελτίωση του μέσου όρου των εισοδημάτων δεν εγγυώνται καλύτερη οικονομική κατάσταση για τον πληθυσμό της χώρας και κατά συνέπεια μείωση των ποσοστών φτώχειας²³. Επιπροσθέτως, όταν οι μεταναστευτικές ροές περιλαμβάνουν ένα μεγάλο αριθμό ειδικευμένου προσωπικού μπορεί να προκύψουν ζητήματα «διαφυγής επιστημόνων». Δηλ. ελλοχεύει ο κίνδυνος να υπάρξει απώλεια κοινωνικής επένδυσης στην εκπαίδευση²⁴.

Καίριας σημασίας για τη χώρα αποστολής μεταναστών είναι και οι αρνητικές δημογραφικές επιδράσεις. Η πρώτη (ηλικιακή) έγκειται στην αποδυνάμωση της χώρας από τους νέους των παραγωγικών τάξεων που θεωρούνται απαραίτητοι για την οικονομική της ανάπτυξη. Οι νέοι ηλικίας από 15 έως 30 περίπου ετών αποφασίζουν συνήθως να μεταναστεύσουν πιο εύκολα συντελώντας έτσι στη μείωση του ποσοστού των γεννήσεων ή των γάμων και στην αύξηση του ποσοστού γήρανσης του πληθυσμού της πατρίδας τους. Όταν δε, η χώρα αποστολής αρχίσει να αναπτύσσεται οικονομικά και βιομηχανικά, η έλλειψη εργατικού δυναμικού των παραγωγικών τάξεων γίνεται εντονότερη. Επίσης, η μείωση του παραγωγικού δυναμικού οδηγεί σε μείωση των ασφαλιστικών εισφορών με αποτέλεσμα να δημιουργείται έλλειμμα στο

²¹ Μουσούρου Λ., «Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη», εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1991, σελ.102.

²² “World Economic and Social Survey 2004. International Migration”, Department of Economic and Social Affairs, United Nations, New York, 2004, κεφάλαιο VI, σελ. 160-161.

²³ Ωστόσο, βάσει μελετών φαίνεται πως η μετανάστευση έχει συμβάλει στη μείωση της φτώχειας στη Νότια Ασία, τις Φιλιππίνες, την Ταϊλάνδη, το Μαρόκο και την Αλβανία. Βλ. Lucas R., “International Migration and Economic Development: Lessons from Low-Income Countries”, Almkvist & Wiksell International, Stockholm, 2005, σελ. 17.

²⁴ Κόντης Α. «Η μετανάστευση στη θεωρία των διεθνών οικονομικών σχέσεων», στο βιβλίο «Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία, δομή και προκλήσεις της παγκόσμιας οικονομίας», επιμ. Κόντης Α., Τσαρδανίδης Χ., εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2005, σελ. 350-351.

ασφαλιστικό σύστημα και ευρύτερο πρόβλημα στο σύστημα πρόνοιας της χώρας. Η δεύτερη (γεωγραφική) έγκειται στη πληθυσμιακή ερήμωση ορισμένων περιοχών.

Δύο ακόμα αρνητικές επιπτώσεις της μετανάστευσης στη χώρα προέλευσης είναι η ολοένα μεγαλύτερη οικονομική εξάρτηση της χώρας προέλευσης από τη χώρα υποδοχής μεταναστών και οι κοινωνικές εντάσεις που μπορεί να ανακύψουν από τις αυξημένες προσδοκίες των παλιννοστούντων²⁵. Συχνά οι παλιννοστούντες αναφέρουν πρακτικές δυσκολίες ένταξης (π.χ σπίτι, δουλειά, σχολείο παιδιών) ή δυσκολίες προσαρμογής σε μια ξένη για αυτούς πραγματικότητα. Αυτό που πρέπει να σημειωθεί, όμως, είναι ότι οι κύριες δυσκολίες ένταξης που συναντά ο μετανάστης, ο οποίος επιστρέφει (εφόσον βέβαια συναντά τέτοιες δυσκολίες), δεν οφείλονται τόσο στα «ξένα» στοιχεία της κοινωνικό-πολιτισμικής του ταυτότητας όσο σε αυτά που έχει αναπτύξει στην ίδια του τη χώρα. Ο όρος ένταξη χρησιμοποιείται εδώ για να υποδηλώσει μια διαδικασία που μπορεί να είναι παθητική (δηλ. διαδικασία αφομοίωσης του μετανάστη στην υπάρχουσα πραγματικότητα) ή ενεργητική (δηλ. διαδικασία μεταλλαγής της πραγματικότητας με την πρόσληψη των νέων στοιχείων των οποίων ο μετανάστης είναι φορέας).

Στις θετικές επιπτώσεις της μετανάστευσης για τη χώρα προέλευσης συγκαταλέγονται η μεταφορά τεχνογνωσίας, η εξύψωση του πολιτιστικού επιπέδου του λαού της μέσα από τα νέα πρότυπα, ήθη, έθιμα και εμπειρίες που μεταφέρουν οι μετανάστες από τις χώρες υποδοχής ως φορείς νέων κοινωνικό-πολιτισμικών στοιχείων αλλά και ως σύνδεσμοι με άλλους πολιτισμούς, η μείωση των κοινωνικών εντάσεων που ενδεχομένως να απειλούν ή και να αποσταθεροποιούν τη χώρα μέσα από τη μείωση του πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού²⁶ και η εξέλιξη των οικογενειακών δεσμών, καθώς δημιουργούνται νέοι ρόλοι και δεσμοί μεταξύ αυτών που μεταναστεύουν και αυτών που μένουν πίσω²⁷.

2.2.3 Οι επιπτώσεις για τη χώρα υποδοχής

Οι επιπτώσεις της μετανάστευσης για την χώρα υποδοχής διαφέρουν ανάλογα με τον τρόπο που οι χώρες υποδοχής αντιμετωπίζουν αυτό το ζήτημα. Οι δυο συνήθεις τρόποι αντιμετώπισης είναι: α) οι χώρες υποδοχής πολιτών που θα συμβάλουν στην παραγωγή (πχ. ΗΠΑ) και β) χώρες υποδοχής εργατών όπου είναι αμφίβολο ότι οι τελευταίοι θα αποκτήσουν σύντομα την ιδιότητα του πολίτη (Δυτική Ευρώπη). Ωστόσο, σύμφωνα με μελέτες, είτε υπερισχύει η μόνιμη εγκατάσταση στη μια περίπτωση είτε η προσωρινή στην άλλη, οι επιπτώσεις είναι οι ίδιες²⁸.

²⁵ Μπένος Γ., «Η Σημασία της Μετανάστευσης», όπως έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα http://www.apodimos.com/arthra/05/May/H_SHMASIA_THS_METANASTEYSHS/index.htm.

²⁶ Η πολιτική του «πληθυσμιακού dumping» υιοθετείται ορισμένες φορές από τις κυβερνήσεις των χωρών αποστολής μεταναστών. Η εν λόγω πολιτική ευνοεί –εάν δεν ενθαρρύνει– τη μετανάστευση κακοποιών, μη επιθυμητών μειονοτήτων και «πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού». Βλ. Τσαρδανίδης Χ., «Μετανάστευση και Εξωτερική Πολιτική της Ελλάδας», στο βιβλίο «Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα», επιμ. Αμίτσης Γ. Λαζαρίδη Γ., εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2001, σελ. 231.

²⁷ “World Economic and Social Survey 2004. International Migration”, Department of Economic and Social Affairs, United Nations, New York, 2004, κεφάλαιο VI, σελ. 161.

²⁸ Μουσούρου Λ., «Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη», εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1991, σελ. 87-88.

Μία από τις πρώτες συνέπειες των μεταναστευτικών ροών για τη χώρα υποδοχής είναι η αλλοίωση που προκαλείται στη δημογραφική εμφάνιση και δομή της. Καθώς, ο πληθυσμός της αυξάνει, αρκετές φορές εντυπωσιακά, αλλάζει και η δομή του από το γεγονός ότι οι μετανάστες -όταν η μετανάστευση δεν γίνεται αποκλειστικά για οικονομικούς λόγους- είναι συνήθως άντρες νεαρής ηλικίας. Σε ορισμένες βέβαια περιπτώσεις αυτή η επίπτωση μπορεί να εκληφθεί και ως θετική. Π.χ. στην Ελλάδα η μετανάστευση θεωρείται ότι έχει συμβάλει ως ένα βαθμό στη μείωση του γηράσκοντα πληθυσμού και στην αναζωογόνηση ερημωμένων περιοχών κυρίως στην επαρχία. Αντιστοίχως, διαταράσσεται η νοοτροπία και η κοινωνική δομή της χώρας υποδοχής. Αυτό οφείλεται στο ότι οι ομάδες μεταναστών μεταφέρουν μαζί τους τα ήθη, τα έθιμα και τις πεποιθήσεις τους για τα διάφορα κοινωνικά θέματα, όπως είναι η θρησκεία, η παιδεία, η ηθική και οι διάφορες αξίες. Όλες αυτές οι διαφορετικές προσλαμβάνουσες επηρεάζουν την προσαρμογή τους στη νέα πραγματικότητα που καλούνται να αντιμετωπίσουν και κατά συνέπεια την παραμονή τους στη χώρα υποδοχής.

Συχνό επιχείρημα κατά της μετανάστευσης είναι ότι θέτει σε κίνδυνο την κοινωνική συνοχή και την πολιτική σταθερότητα καθώς οι εισροή ξένων σε μια χώρα δημιουργεί διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ αυτών και των μόνιμων κατοίκων, σχέσεις που μπορούν να οδηγήσουν σε αντιδράσεις και εντάσεις. Οι αντιδράσεις αυτές συχνά καταλήγουν στη δημιουργία ρατσιστικών τάσεων εκ μέρους των μόνιμων κατοίκων, καθώς αρνούνται να αποδεχθούν την παρουσία των μεταναστών στην οικονομία τους ή στη καθημερινή ζωή τους. Πολλές φορές, μάλιστα, οι μετανάστες περιορίζονται σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές, που αποτελούν τα λεγόμενα «γκέτο» (τέτοια συναντούμε π.χ στις ΗΠΑ, στη Γαλλία κλπ) και περιορίζονται μόνο σε ορισμένους κλάδους της οικονομίας και των γενικότερων δραστηριοτήτων τους στη χώρα υποδοχής. Ο ρατσισμός²⁹ και η ξενοφοβία³⁰ αποτελούν, συνήθως μόνιμη αιτία κοινωνικών αναταράξεων, εξαιτίας των προστριβών, των διαπληκτισμών και των εγκληματικών ενεργειών που προκύπτουν ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Ουσιαστικά, πρόκειται για δυσκολίες κατά τη διαδικασία επιπολιτισμού, με εμφάνιση καταστάσεων περιθωριοποίησης και διαχωρισμού³¹.

Με δεδομένα τα παραπάνω αισθήματα από πλευράς της κοινωνίας της χώρας υποδοχής συχνά γεννιέται η πεποίθηση ότι η μετανάστευση αποτελεί απειλή και για την εθνική ταυτότητα της χώρας. Η εισροή μεγάλου αριθμού μεταναστών σε χώρες, οι οποίες επιθυμούν να διατηρήσουν τις γλωσσικές, θρησκευτικές και πολιτιστικές παραδόσεις τους, μπορεί εύκολα να εκληφθεί ως απειλή για την πολιτιστική και κοινοτική ταυτότητα του έθνους μέσα από τις μεταβολές της εθνοτικής, πολιτιστικής, γλωσσολογικής και θρησκευτικής

---

²⁹ Ο ρατσισμός αποτελεί ένα σύνολο πεποιθήσεων, ιδεολογιών και διαδικασιών που εδραϊώνουν διακρίσεις εναντίον άλλων ατόμων με βάση τη συμμετοχή τους σε ορισμένη ομάδα. Βλ. Δημάκη-Λαμπίρη Ι., «Για μια παιδεία εναντίον των άμεσων και έμμεσων διακρίσεων ανάλογα το φύλο, την φυλή, την θρησκεία, την εθνικότητα ή άλλα χαρακτηριστικά. Συλλογικό Έργο. Μετανάστες, ρατσισμός και ξενοφοβία. Ελληνικές εμπειρίες διακρίσεων», εκδ. Σάκουλας, Αθήνα 1998, σελ.145.

³⁰ Η ξενοφοβία ως φαινόμενο και ως έννοια μπορεί να οριστεί ως μία αρνητική στάση ή φόβος απέναντι σε άτομα ή ομάδες που διαφέρουν ή θεωρείται ότι διαφέρουν σε κάποιο βαθμό από την οικεία ομάδα. Βλ. Hjerm M., "Defending Liberal Nationalism. At what cost?", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 30, No. 1, 2004, σελ.41- 57.

³¹ Κόντης Α. «Η μετανάστευση στη θεωρία των διεθνών οικονομικών σχέσεων», στο βιβλίο «Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία, δομή και προκλήσεις της παγκόσμιας οικονομίας», επιμ. Κόντης Α., Τσαρδανίδης Χ., εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2005, σελ. 350-351.

σύνθεσης του πληθυσμού³². Παράλληλα, γεννά φόβους για απώλεια ελέγχου στα εθνικά σύνορα και διάβρωση της παραδοσιακής εθνικής κυριαρχίας, ενώ εκφράζονται ανησυχίες ότι η σύσταση μιας φυλετικά ομοιογενούς κοινωνίας θα αλλοιωθεί μέσω των διαφυλετικών γάμων³³.

Ο κίνδυνος που υποβόσκει σε αυτές τις αντιλήψεις είναι ότι εύκολα μπορούν να οδηγήσουν στην αναζωπύρωση αισθημάτων αντιπάθειας για την χώρα υποδοχής και οι μετανάστες να μεταφέρουν τα δυσμενή αυτά αισθήματα τους στη χώρα προέλευσής τους με τη μορφή πολιτικών αιτημάτων. Και στις δυο περιπτώσεις κρύβεται ο κίνδυνος της πολιτικής αστάθειας. Τέλος, συχνά, παρουσιάζεται στα έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα μαζικής ενημέρωσης της χώρας υποδοχής μεταναστών ο συσχετισμός ανάμεσα στη μετανάστευση και την αύξηση της εγκληματικότητας και της παρανομίας. Είναι γεγονός ότι πολλοί μετανάστες, τουλάχιστον κατά τον πρώτο καιρό, ζουν κάτω από άθλιες συνθήκες. Σχετικές έρευνες, όμως, αποδεικνύουν ότι η εγκληματικότητα πρώτης γενιάς μεταναστών ήταν και είναι μειωμένη λόγω της ανασφάλειας και του φόβου που αισθάνονται οι μετανάστες, από μια ενδεχόμενη απέλαση τους από τη χώρα υποδοχής. Αντίθετα, η εγκληματικότητα της δεύτερης γενιάς εμφανίζεται πιο αυξημένη εξαιτίας της ελλιπούς ένταξης και της περιθωριοποίησης. Γενικά, θα λέγαμε ότι τα στατιστικά στοιχεία αποδεικνύουν ότι υπάρχει συμμετοχή αλλοδαπών σε αρκετά αδικήματα και παράνομες πράξεις, αλλά δεν είναι οι αποκλειστικοί υπεύθυνοι για αυτό. Αν και φαίνεται να υπάρχει εμπλοκή μεταναστών σε τέτοιου είδους δραστηριότητες, δεν πρέπει το φαινόμενο να γενικεύεται και να χαρακτηρίζονται ως «εγκληματίες» όλοι οι αλλοδαποί στη χώρα υποδοχής³⁴.

Ο βαθμός της κοινωνικής και πολιτικής περιθωριοποίησης και των επιπτώσεων τους διαφέρει ανάλογα με τις πολιτικές ενσωμάτωσης των μεταναστών στις κοινωνίες των συγκεκριμένων χωρών. Ός ενσωμάτωση αναφέρουμε την διαδικασία που χαρακτηρίζει τη δυναμική πορεία προς μια επιθυμητή κατάσταση η οποία χαρακτηρίζεται από την απουσία διακρίσεων μεταξύ συγκρίσιμων ομάδων ημεδαπών και αλλοδαπών στη χώρα υποδοχής. Επιτυχής ενσωμάτωση μεταναστών σημαίνει ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας υποδοχής με ταυτόχρονο αλληλοσεβασμό των διαφορετικών πολιτιστικών προτύπων³⁵. Όσο πιο επιτυχής είναι οι πολιτικές ενσωμάτωσης των μεταναστών τόσο λιγότερες είναι και οι αρνητικές επιπτώσεις των μεταναστευτικών ροών για τις χώρες υποδοχής.

Είναι σαφές ότι, η μετανάστευση έχει θετικές αλλά και αρνητικές συνέπειες τόσο για τις χώρες προέλευσης όσο και για της χώρες υποδοχής. Ο διαχωρισμός της οικογένειας και η απώλεια εξειδικευμένου προσωπικού αντισταθμίζονται από τις θετικές επιπτώσεις των εμβασμάτων, την απόκτηση

---

³² Buzan B., "New patterns of global security in the twenty-first century", International Affairs, Vol. 67, 1991, σελ. 447.

³³ Μουσούρου Λ., «Από τους Γκασταρμπάιτερ στο πνεύμα του Σένγκεν. Προβλήματα της σύγχρονης μετανάστευσης στην Ευρώπη», εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1993, σελ. 64 και Ντόκος Θ. «Δημογραφική αύξηση και μεταναστευτικά κύματα στην περιοχή της Μεσογείου», Βήμα Διεθνών Σχέσεων, Τεύχος 7, Χειμώνα 1998, σελ.25.

³⁴ Ανδριανόπουλος Π., «Ανακύπτοντα Κοινωνικά Προβλήματα», στο βιβλίο «Συνεδριακές Εκδηλώσεις ΕΚΕΜ. Πρόσφυγες και μετανάστες στην ελληνική αγορά εργασίας.», επιμ. Βγενόπουλος Κ. Γ., εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1998, σελ. 83-91.

³⁵ Κόντης Α., «Οικονομική Ενσωμάτωση Μεταναστών στη Χώρα Υποδοχής», στο βιβλίο «Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα», επιμ. Αμίτσης Γ. Λαζαρίδη Γ., εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2001, σελ. 190.

νέων προσόντων και τις ευκαιρίες για την ανάπτυξη κοινοτήτων που οι μετανάστες εξασφαλίζουν στις οικογένειές τους. Παρόλο που οι οικονομικές ευκαιρίες και τα κοινωνικά προγράμματα για τους μετανάστες συχνά «εξασθενούν», κυρίως λόγω περικοπών στους προϋπολογισμούς, ιδίως σε πόλεις με υψηλά ποσοστά μεταναστευτικών πληθυσμών, έχει επιτευχθεί ένας βαθμός πολιτισμικής προσαρμογής. Οι μετανάστες έχουν συμβάλει στη δημιουργία πιο ανοιχτών και ανεκτικών κοινωνιών στις χώρες υποδοχής.

2.3 Οι πολιτισμικές επιπτώσεις της μετανάστευσης

Μιλώντας για πολιτισμικές επιπτώσεις αναφερόμαστε στην επίδραση που έχει η μετανάστευση στις κοινωνίες των χωρών υποδοχής. Είναι σαφές ότι οι μετανάστες επηρεάζονται από την κουλτούρα τις χώρες υποδοχής καθώς αυτό είναι απαραίτητο συστατικό για την όσο δυνατό πετυχημένη ενσωμάτωση τους σε αυτήν. Φυσικά και οι ίδιοι επηρεάζουν πολιτισμικά τους πολίτες και την κουλτούρα αυτών των χωρών.

Μία κύρια δυσκολία που ανακύπτει, αναφορικά με την επίδραση της μετανάστευσης στις κοινωνίες των χωρών υποδοχής, σχετίζεται με το πώς μπορεί να μετρηθεί και να αξιολογηθεί η επίδραση των μεταναστών στα δυναμικά φαινόμενα της κουλτούρας. Η κουλτούρα αναπτύσσεται μέσα από πολύπλοκες διαδικασίες και η επίδραση των μεταναστών σε αυτή δεν μπορεί να υπολογισθεί μόνο βάσει του αριθμού των μεταναστών που εγκαθίστανται στη χώρα υποδοχής, κατά περιόδους. Άλλο ένα γενικό αναλυτικό πρόβλημα έγκειται στο πώς μπορούμε να διακρίνουμε τις επιδράσεις της μετανάστευσης στη κουλτούρα της κοινωνίας της χώρας υποδοχής από τις ευρύτερες επιδράσεις της παγκοσμιοποίησης σε αυτήν.

Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τις επίδρασης της μετανάστευσης στην κοινωνία της χώρας υποδοχής, είναι αυτός της διατροφής και της κατανάλωσης τροφίμων καθώς ο οποιοσδήποτε μπορεί να παρατηρήσει την άνθηση ξενόφερτων εστιατορίων με έθνικ χαρακτήρα και την ταυτόχρονη αλλαγή των διατροφικών συνηθειών των αυτόχθονων πληθυσμών της χώρας υποδοχής.

Σημαντική είναι η επίδραση της μετανάστευσης και στον τομέα του αθλητισμού. Αρκετές φορές οι μετανάστες μεταφέρουν αθλητικές παραδόσεις από τις χώρες προέλευσής τους, ως μέρος του κοινωνικού τους κεφαλαίου³⁶, οι οποίες εν μέρει μπορεί να ενσωματωθούν στις αθλητικές δραστηριότητες των αυτόχθονων πληθυσμών της χώρας υποδοχής. Επίσης, δεν είναι λίγοι οι μετανάστες που ξεχωρίζουν και παίζουν κεντρικό ρόλο στον επαγγελματικό αθλητισμό (π.χ. ποδόσφαιρο, μπάσκετ κλπ) εκπροσωπώντας τις χώρες υποδοχής σε διεθνείς διοργανώσεις και σε παρεμφερείς εκδηλώσεις.

Άλλος ένας τομέας που δέχεται σημαντικές επιδράσεις είναι αυτός της μόδας και των τεχνών. Η βιομηχανία της μόδας φαίνεται να δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο «έθνικ στυλ» και στις ενδυματολογικές επιδράσεις από διάφορες ομάδες μεταναστών. Όσον αφορά την τέχνη η επίδραση των μεταναστών είναι έκδηλη σε όλες τις εκφάνσεις της, από τις παραδοσιακές καλλιτεχνικές δραστηριότητες και τις φολκλορικές αναφορές μέχρι την αποκαλούμενη «υψηλή

---

³⁶ Ως «Κοινωνικό Κεφάλαιο» ορίζουμε το σύνολο των μη οικονομικών πόρων, πραγματικών ή φανταστικών, που αποδίδονται σε άτομα, σε μια ομάδα ή σε ένα δίκτυο κοινωνικών σχέσεων και χαρακτηρίζονται από εμπιστοσύνη, αμοιβαιότητα και κοινά αποδεκτούς κανόνες συμπεριφοράς, που διευκολύνουν τη συνεργασία και τη συλλογική δράση των ανθρώπων, με στόχο το γενικό συμφέρον. Με άλλα λόγια πρόκειται για μια διαδικασία «εκ των κάτω» και αφορά πολίτες, ίδιας ή διαφορετικής καταγωγής και κουλτούρας, που συνδέονται κοινωνικά και δημιουργούν δίκτυα και ενώσεις.

τέχνη». Άλλωστε, πολλές φορές η μετανάστευση και οι εμπειρίες της ενσωμάτωσης των μεταναστών στις χώρες υποδοχής έχουν αποτελέσει πηγή έμπνευσης για τον κινηματογράφο, το θέατρο, την ποίηση και τη λογοτεχνία.

Τέλος, σε πολλές χώρες υποδοχής μεταναστών σημαντικές είναι οι επιδράσεις και στον τομέα της ενημέρωσης. Αυτό φαίνεται μέσα από την κυκλοφορία εντύπων στη γλώσσα των διαφόρων ομάδων μεταναστών και τη παραγωγή προγραμμάτων από τους μετανάστες για τους μετανάστες. Αυτά τα προγράμματα δεν συνδέονται μόνο με αλλαγές ως προς το περιεχόμενο και τα θεματικά πεδία, αλλά περιλαμβάνουν θέματα ζωτικής σημασίας για αυτούς.³⁷

2.4 Αστικοί μύθοι και πραγματικότητα

Κατά τα τέλη του 2009 σχεδόν παράλληλα με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα υπολογίστηκε κοντά στο 1,3 εκατομμύριο ο αριθμός των μεταναστών στην χώρα μας (Τριανταφυλλίδου και Γρώπα 2009). Στο παρόν και με γνώμονα τις αρχικές ενδείξεις παρατηρούμε ότι το 10% του πληθυσμού των μεταναστών έχει ήδη μεταναστεύσει και όλο και περισσότεροι μετανάστες σκέφτονται να εγκαταλείψουν την Ελλάδα.

Η μετανάστευση είναι ένα φαινόμενο με πολλές πλευρές και αποτελεί ένα ιδιαίτερα ζωντανό κομμάτι της ζωής μας μέσα από διάφορες αλλαγές που έχει προκαλέσει σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο. Η μετανάστευση ως φαινόμενο έχει την ιδιότητα να περιπλέκει τις κοινωνικές ανισότητες στην χώρα υποδοχής κάτι που έγινε φυσικά και στην Ελλάδα. Το φαινόμενο της μετανάστευσης κάνει ευδιάκριτες τις δομικές αδυναμίες του κρατικού μηχανισμού και της πολιτικής ζωής της χώρας υποδοχής και επηρεάζει άμεσα τις ταξικές διαφορές και τις κοινωνικό-οικονομικές αλλαγές σε παγκόσμιο επίπεδο. Πολλές φορές οι αλλαγές που φέρει ως αποτέλεσμα η μετανάστευση σε συνδυασμό με τις ανασφάλειες που προκαλούνται στον γηγενή πληθυσμό από τους γρήγορους ρυθμούς της παγκοσμιοποίησης αποτελούν ένα εργαλείο στα χέρια διαφόρων πολιτικών και κομμάτων όπου ρίχνουν τις ευθύνες στους μετανάστες για πολλά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες κοινωνίες όπως η ανεργία, η εγκληματικότητα, οι πολιτικές συγκρούσεις, ακόμα και οι θρησκευτικές εντάσεις.

Με τα παραπάνω ως δεδομένα, καταλαβαίνουμε ότι σχετικά με την μετανάστευση και τις οικονομικές επιπτώσεις που προκαλεί, οι συζητήσεις επηρεάζονται από διάφορες πραγματικότητες και μύθους.

Η ανασφάλεια και η αβεβαιότητα που απορρέει από όλη αυτή τη ανησυχητική περίοδο κρίσης μας οδηγεί στο να εξετάσουμε «ευαίσθητα» θέματα από πολιτική, κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική απόψη. Το άρθρο αυτό εξετάζει τρεις κοινές αντιλήψεις που αφορούν την μετανάστευση και την οικονομία παρουσιάζοντας τις διάφορες διαστάσεις τους και προσπαθώντας να δούμε που συναντιούνται οι μύθοι με τις πραγματικότητες.

Μύθος 1) «Οι μετανάστες μας παίρνουν τις δουλειές μας και αυξάνουν την ανεργία» ή «Οι μετανάστες συμβάλλουν στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας»;

---

³⁷ “Impact of Immigration on Europe’s Societies”, European Migration Network, εκδ. European Commission, March 2006, κεφ. 2.4, σελ. 10-11.

Λίγα χρόνια πριν την κρίση, όταν η Ελλάδα βρισκόταν ακόμα σε ρυθμούς θετικής ανάπτυξης και αισιοδοξίας, η VPRC βάσει ερευνών έδειξε ότι το 56% του ελληνικού πληθυσμού πίστευε πως ευθύνονταν οι μετανάστες για την αύξηση της ανεργίας στην χώρα μας.

Αναλύοντας παρακάτω διάφορα δεδομένα παρατηρούμε ότι η πραγματικότητα είναι αρκετά πιο σύνθετη. Διάφορες μελέτες που πραγματοποιήθηκαν την περασμένη δεκαετία στην Ελλάδα, δείχνουν ότι η μετανάστευση είναι ένας θετικός παράγοντας στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας με ποσοστά 1,5% με 2,8% του συνολικού ΑΕΠ. Μια άλλη εκτίμηση ανέφερε ότι κοντά 50.000 έλληνες έχασαν την δουλεία τους και οι μισθοί μειώθηκαν κατά 6% σε διάφορους τομείς της οικονομίας. Το γεγονός αυτό επηρέασε κυρίως τα χαμηλότερα κοινωνικό-οικονομικά στρώματα που ήταν συγκεντρωμένα σε αστικά κέντρα και βίωσαν τον ανταγωνισμό στην αγορά εργασίας απο φθηνότερα εργατικά χέρια, αλλά ακόμα και ένα μέρος της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη που συνήθιζαν να αναλαμβάνουν αυτοί κάποιες εποχικές αγροτικές εργασίες. Αντίθετα τα 2/3 του ελληνικού πληθυσμού που αποτελούνταν από τα υπόλοιπα κοινωνικό-οικονομικά στρώματα των αστικών κέντρων αλλά από την επαρχία, είχαν όφελος από τις μεταναστευτικές εισροές καθώς είχαν την δυνατότητα να έχουν φθηνότερο εργατικό δυναμικό. Υπολογισμοί έδειξαν ότι περίπου 20.000 καινούργιες δουλειές δημιουργήθηκαν στα αστικά κέντρα και 5.000 θέσεις εργασίας στην επαρχία (Τριανταφυλλίδου και Μαρούκης 2010).

Εξετάζοντας τις διάφορες διαστάσεις που έχει η μετανάστευση όσον αφορά την ελληνική αγορά εργασίας, αξίζει να σημειώσουμε τα εξής:

1. Οι μετανάστες «πήραν» τις μέχρι πρόσφατα ανεπιθύμητες για τους γηγενείς δουλειές. Οι έλληνες έχοντας βελτιωμένη την οικονομική τους κατάσταση και το μορφωτικό τους επίπεδο, απέκτησαν πιο απαιτητικές προσδοκίες σε ότι αφορά την επαγγελματική τους αποκατάσταση και την μελλοντική τους εξέλιξη. Διάφοροι παρέμειναν με την υποστήριξη των οικογενειών τους ελπίζοντας σε μία εργασία αντίστοιχη των προσόντων τους παρά να δεχτούν μια αδιάφορη χαμηλόμισθη εργασία χωρίς κανένα κοινωνικό γόητρο. Οι μετανάστες λοιπόν «γέμισαν» κατά ένα μέρος αυτό το κενό στην αγορά εργασίας της χώρας μας.
2. Οι ελληνίδες αποκτούν πιο ενεργή συμμετοχή στην αγορά εργασίας καθώς διευκολύνονταν από τις μετανάστριες όπου απουσιάζουν οι αντίστοιχες παροχές από το κράτος (φύλαξη ηλικιωμένων, φροντίδα μικρών παιδιών) με σχετικά χαμηλό κόστος.
3. Την περίοδο που παρατηρήται μια ραγδαία αύξηση στην ανταγωνιστικότητα προϊόντων και υπηρεσιών από τις αναπτυσσόμενες περιοχές και το παγκόσμιο εμπόριο πήρε πρωτόγνωρες διαστάσεις και χαρακτηριστικά, οι ελληνικές επιχειρήσεις χάρη στο χαμηλό εργατικό κόστος που προσέφεραν οι μεταναστευτικές εισροές κατάφεραν να παραμείνουν σε ανταγωνιστικό επίπεδο. Βέβαια τα φθηνά εργατικά χέρια από τους μετανάστες έχουν και άλλη πτυχή καθώς έδωσε την δυνατότητα επιβίωσης σε επιχειρήσεις με παλαιά τεχνολογία και διαδικασίες χωρίς κίνητρα για τεχνολογική πρόοδο και αναδιάρθρωση, κάτι το

οποίο παρατηρούμε τώρα ότι ενώ είχε βραχυπρόθεσμο όφελος, μεσοπρόθεσμα ήταν ένα ευάλωτο σημείο ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.

4. Δυστυχώς οι περισσότερες συζητήσεις επί του θέματος παραθέτουν τις θετικές και τις αρνητικές διαστάσεις σε αντιπαράθεση και όχι με αλληλένδετο, ολοκληρωμένο τρόπο ώστε να μπορέσει να εξεταστεί το σύνολο της κατάστασης και στη συνέχεια να μπορέσουν να διαμορφωθούν πιο ξεκάθαρες, συγκεκριμένες και αποτελεσματικές μεταναστευτικές πολιτικές ανάλογα με τις άμεσες αλλά και μακροπρόθεσμες ανάγκες του κάθε τομέα της οικονομίας μας.

Μύθος 2) «Οι παράνομοι μετανάστες πλήττουν την ελληνική κοινωνία και οικονομία» ή «Η παράτυπη μετανάστευση έχει επιδράσει θετικά στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας»;

Το 2008, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Θάνου Μαρούκη οι μετανάστες χωρίς έγγραφα ανέρχονταν στους 167.000 με 280.000. Κατά τα τέλη του 2010, έχουμε σημαντική αύξηση του αριθμού και σε όλες τις χώρες του ευρωπαϊκού νότου στους 330.000 με 440.000.

Προτού εξετάσουμε τις συνέπειες της παράτυπης μετανάστευσης στην οικονομία της χώρας μας, θα βοηθούσε να αναφερθούμε σε κάποιες λεπτομέριες σχετικά με το καθεστώς των μη-νόμιμων μεταναστών. Οι όροι που υποδηλώνουν τις διαφορετικές πλευρές του φαινομένου της μη-νόμιμης μετανάστευσης είναι η παράτυπη (χωρίς νόμιμο καθεστώς), μη-καταγεγραμμένη (χωρίς χαρτιά), και η ανεπίσημη (χωρίς άδεια για είσοδο ή εργασία). Όσοι μένουν στην Ελλάδα χωρίς κάποιο νόμιμο καθεστώς διαμονής και η παρουσία των οποίων, αφού πρώτα διαπιστωθεί από τις αρχές, υπόκειται σε διακοπή μέσα από διαδικασίες επαναπροώθησης ή απέλασης, ορίζονται ως μη-νόμιμοι ή ανεπίσημοι διαμένοντες (για περισσότερα δείτε το κείμενο πολιτικής του προγράμματος CLANDESTINO).

Το μεγαλύτερο ποσοστό των μη-νόμιμων μεταναστών που βρίσκονται στην χώρα μας εισέρχονται νόμιμα στην Ελλάδα, ο πιο σύνηθες τρόπος είναι ότι κατέχουν τουρκική βίζα, όμως παραμένουν στην Ελλάδα αφού λήξει η χρονική περίοδος για την οποία είχε αρχικά εκδοθεί η θεώρηση εισόδου, και ξεκινούν την άτυπη εργασία. Ακόμα πολλοί είναι οι νόμιμοι μετανάστες που απασχολούνται στην παραοικονομία, αυτό συνεπάγεται ότι δεν έχουν την δυνατότητα να αποδείξουν ότι εργάζονται νόμιμα, και κατά συνέπεια δεν καταφέρνουν να ανανεώσουν την άδεια διαμονής τους. Στους τομείς της οικονομίας που απασχολούνται οι μετανάστες κυρίαρχη είναι η ανεπίσημη εργασία, όπως για παράδειγμα στον κατασκευαστικό τομέα, τον τουρισμό, την γεωργία και τις υπηρεσίες οικιακής εργασίας κ φροντίδας. Επίσης υπάρχει εισροή μη-νόμιμων μεταναστών στην Ελλάδα κυρίως από τα χερσαία και θαλάσσια σύνορα με την Τουρκία, τα Ελληνοαλβανικά, τα σύνορα με την ΠΓΔΜ, την Βουλγαρία και το νότιο θαλάσσιο σύνορο με την Αίγυπτο.

Έτσι καταλήγουμε να υπάρχουν και οι δύο απόψεις στην κοινή γνώμη σχετικά με την θέση που παίρνει η παράτυπη μετανάστευση στην ελληνική οικονομία. Η μία άποψη προσεγγίζει το θέμα της μη νόμιμης μετανάστευσης πιο ευαίσθητα θεωρώντας τους μετανάστες ως θύματα που υπόκεινται σε σκληρή εργασία και βρίσκονται αντιμέτωποι με τον ρατσισμό, την ξενοφοβία και την εκμετάλλευση της ελληνικής κοινωνίας και των επιχειρήσεων, ενώ η άλλη άποψη

εστιάζει στο κόστος και στα προβλήματα που προκύπτουν από αυτήν.

Υποθέτοντας ότι ο αριθμός των παράτυπων μεταναστών μπορεί να φτάνει μέχρι και τα 440.000 άτομα, οφείλουμε να παραδεχτούμε ότι θα υπάρχουν όλων των ειδών οι πραγματικότητες ανάμεσα τους, κάποιο μπορεί να προβούν σε εγκληματικές πράξεις και να εκμεταλευτούν τα παράνομα δίκτυα μετακίνησης ανθρώπων και αγαθών, και κάποιοι σίγουρα θα πέσουν θύματα στυγνής εκμετάλευσης.

Το ερώτημα που προκύπτει είναι ποιός ο λόγος να υπάρχει τόσο σημαντική παράτυπη μετανάστευση στην χώρα μας;

Αρχικά, η γεωγραφική θέση της Ελλάδας την καθιστά ιδιαίτερα ελκυστική προς τα παράνομα δίκτυα που έχουν σχηματιστεί λόγω της συνεχόμενα αυξανόμενης ζήτησης για μετακινήσεις από ανθρώπους που ελπίζουν να γλιτώσουν από την φτώχεια, τα αυταρχικά καθεστώτα και τις διάφορες περιβαλλοντικές καταστροφές. Επιπλέον, λόγω της καθυστέρησης των ελληνικών κυβερνήσεων να διαμορφώσουν μία ολοκληρωμένη μεταναστευτική πολιτική, που τις ανάγκασε να βρουν λύση στο πρόβλημα που είχε δημιουργηθεί εντός των συνόρων με επιχειρήσεις σκούπα και με επαναλαμβανόμενα προγράμματα νομιμοποίησης. Επί της ουσίας, υπάρχουν περιορισμένες και δύσκαμπτες επιλογές για τους εν δυνάμει μετανάστες για μακροπρόθεσμη νόμιμη είσοδο με σκοπό την εργασία στην χώρα μας (το σύστημα κλήσης ενός αλλοδαπού εργάτη (μετάκληση) δεν λειτουργεί στην πράξη καθώς μεταξύ της κλήσης του εργάτη και της νόμιμης εισόδου του στην χώρα με άδεια για εργασία μεσολαβούν συνήθως 12 με 18 μήνες για την διεκπεραίωση της απαιτούμενης γραφειοκρατικής διαδικασίας). Ακόμα ο «χώρος» που υπήρχε στην ελληνική οικονομία βοήθησε στην εξάπλωση αυτού του φαινομένου που σημαίνει ότι υπήρχε ανεκτικότητα.

Βάσει επίσημων στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδας εκτιμάται ότι η παραοικονομία της χώρας μας φτάνει τουλάχιστον το 30%, με διάφορους να ισχυρίζονται ότι ξεπερνά μέχρι και το 35%. Το υψηλό ποσοστό της παραοικονομίας στην χώρα μας προσέλυσε και διευκόλυσε την παραμονή των μεταναστών χωρίς χαρτιά. Βάσει εκθέσεως του ΟΟΣΑ (2010) το 50% των μεταναστών, είτε είναι νόμιμοι είτε δεν έχουν χαρτιά και εργάζονται κάτω από μη νόμιμες συνθήκες με αδήλωτη εργασία.

Όταν επιχειρηματίες προσφέρουν αδήλωτη και ανασφάλιστη εργασία για να έχουν «χαμηλότερο» κόστος, είναι προφανές ότι δημιουργείται μία αγορά εργασίας όπου έχουν την δυνατότητα να κινηθούν άτομα που έχουν εισέλθει ή έχουν παραμείνει χωρίς τα απαραίτητα έγγραφα στην χώρα μας και μπορούν να εξασφαλίσουν σταθερό εισόδημα που τους επιτρέπει να παραμείνουν στην Ελλάδα σε καθεστώς μη νόμιμο. Επιπλέον, η Επιθεώρηση Εργασίας αδυνατεί να κάνει τους απαραίτητους ελέγχους σε διάφορες επιχειρήσεις για την επιβεβαίωση ότι οι εργαζόμενοι είναι νόμιμα δηλωμένοι, ή να επιβάλει πρόστιμα και κυρώσεις σε εργοδότες που απασχολούν μετανάστες που δεν κατέχουν τα κατάλληλα έγγραφα διαμονής ή εργασίας, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να περιοριστεί η παραοικονομία και τα κίνητρα που ευνοούν την αύξηση της παράτυπης μετανάστευσης. Το φαινόμενο της παράτυπης μετανάστευσης συνεπάγεται ότι υπάρχει ζήτηση για φθινό εργατικό δυναμικό το οποίο «συμφέρει» τις μικρο-μεσαίες ή οικογενειακές επιχειρήσεις καθώς και τους αγρότες που τους δίνετε η δυνατότητα να κρατούν το κόστος παραγωγής χαμηλό και έτσι καταφέρνουν να έχουν ένα μεγαλύτερο περιθώριο κέρδους.

Η πραγματικότητα αυτή έχει μεγάλο κόστος. Η αδήλωτη εργασία δεν αφορά μόνο τις χαμένες εισφορές στα ασφαλιστικά ταμεία καθώς το αντίκτυπο

στην κοινωνία είναι πολύ μεγαλύτερο. Καταργεί την κουλτούρα εργασιακής ασφάλειας, και δεν υπάρχει σεβασμός για τα εργατικά αλλά και τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα των εργαζομένων, είτε είναι αλλοδαποί είτε γηγενείς. Αυτό σε δύσκολες περιόδους όπως αυτή που διανύουμε, καθιστά δυσκολότερες τις συνθήκες εργασίας για κάθε εργαζόμενο και όχι μόνο του αλλοδαπούς χωρίς χαρτία.

Μετανάστες χωρίς χαρτία βρίσκονται σε όλες τις χώρες. Κάτι το οποίο ισχύει φυσικά και για την Ελλάδα. Σε κάθε χώρα της νότιας Ευρώπης παρατηρούμε αυτό το φαινόμενο και σε αντίστοιχα ποσοστά. Οι ΗΠΑ που αποτεούν κατεξοχήν χώρα υποδοχής μεταναστών, έχοντας μία αρκετά καλά δομημένη μεταναστευτική πολιτική δεν καταφέρνει να αντιμετωπίσει την παράτυπη μετανάστευση με αποτελεσματικότητα. Βάσει του Migration Policy Group στις ΗΠΑ βρίσκονται περίπου 40 εκατομμύριο μετανάστες εκ των οποίων τα 12 εκατομμύρια είναι χωρίς χαρτία.

Λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι η παράτυπη μετανάστευση είναι μία παγκόσμια πραγματικότητα, οφείλουμε να εξετάσουμε τους τρόπους με τους οποίους μπορούμε να την περιορίσουμε και να την διαχειριστούμε καλύτερα. Τις τελευταίες δεκαετίες οι συζητήσεις έχουν ως επίκεντρο τη φύλαξη των συνόρων και την αδυναμία του κράτους να περιορίσει τις παράνομες μεταναστευτικές εισροές εξετάζοντας μόνο τα τελευταία χρόνια κάποια μείζονος σημασίας ζητήματα όπως αυτά της ένταξης, πολιτογράφησης και της δεύτερης γενιάς. Περιορισμένες είναι οι συζητήσεις για το τι είδους υπαρκτή μεταναστευτική πολιτική χρειαζόταν η Ελλάδα, για τις άμεσες και τις μελλοντικές ανάγκες ανάπτυξης, ώστε να προσελκύσει το ανθρώπινο δυναμικό με τις ειδικότητες και τις δεξιότητες που χρειαζόμαστε. Επίσης περιορισμένες είναι και οι συζητήσεις για την νομιμοποίηση όσων είναι ήδη εδώ και συμμετέχουν ενεργά στην οικονομική ζωή της χώρας και πως να τους εντάξουμε επίσημα στην κοινωνία, στην οικονομία, στον πολιτισμό αλλά και στην πολιτική ζωή της χώρας μας με θετικά και δημιουργικά αποτελέσματα καθώς παράλληλα και να αποτρέψουμε την ανεπιθύμητη μετανάστευση.

Μύθος 3) «Η οικονομική κρίση θα "λύσει" το πρόβλημα της μετανάστευσης αφού θα οδηγήσει τους μετανάστες στην μετανάστευση ξανά».

Τα τελευταία χρόνια, δημοσιεύουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης την ραγδαία αύξηση του ποσοστού ανεργίας, ενώ παράλληλα υπάρχει μείωση της σταθερής απασχόλησης για τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς της Ελλάδας. Παρατηρούμε φαινόμενα όπως:

1. Οι άνδρες μετανάστες πλήττονται από την οικονομική κρίση καθώς η απασχόληση τους από κλάδους όπως η οικοδομή έχουν «παγώσει».
2. Πολλά νοικοκυριά μείωσαν τα έξοδα φροντίδας του σπιτιού με αποτέλεσμα να επηρεαστούν αρνητικά και οι μετανάστριες.
3. Υπήρξε μείωση των αμοιβών των μεταναστών από το φθινόπωρο του 2009.
4. Υπάρχει αύξηση των μεταναστών που δεν είναι πια νόμιμοι επειδή δεν κατάφεραν να συγκεντρώσουν τα απαραίτητα ένσημα βάσει του νόμου (Καθημερινή 22/8/2010).

Οι μετανάστες έρχονται στο δίλημα αν θα παραμείνουν στην Ελλάδα λόγω της ανεργίας και της μείωσης του εισοδήματος κάνοντας μία προσπάθεια αναπροσαρμογής στην καινούργια οικονομική πραγματικότητα ή είτε επιλέγοντας να ξαναπάρουν το δρόμο της μετανάστευσης επιστρέφοντας στις χώρες καταγωγής τους ή και προς άλλες χώρες.

Παρατηρούμε ότι οι επιλογές του κάθε μετανάστη είναι διαφορετικές ανάλογα με τις αντικειμενικές συνθήκες του. Παραδείγματος χάρη:

- i.** Η κοντινή απόσταση για τους Αλβανούς μετανάστες καθιστά την επιστροφή στην πατρίδα τους αρκετά εύκολη. Όλο και περισσότεροι μετανάστες εργαζόμενοι σε οικοδομές αλλά και από τον αγροτικό τομέα επιστρέφουν στην Αλβανία με σκοπό να πηγαиноέρχονται για εποχικές δουλειες ή για πιο συγκεκριμένες δουλειές ορισμένους μήνες του χρόνου έχοντας διατηρήσει επαφή με τα δίκτυα εργασίας τους έπειτα από τόσα χρόνια εργασίας στην Ελλάδα.
- ii.** Μετανάστες από Βουλγαρία και Ρουμανία ήδη σκέφτονται να επιστρέψουν στην πατρίδα τους ή να μεταναστεύσουν σε άλλα κράτη μέλη της Ε.Ε.
- iii.** Μετανάστες από την Ασία αναζητούν εργασιακές λύσεις σε άλλες χώρες της Ε.Ε.

Πολλοί είναι οι μετανάστες που δεν επιθυμούν ή δεν έχουν την δυνατότητα να φύγουν από την Ελλάδα παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν λόγω της κρίσης, ενώ παράλληλα περισσότερο από το 10% έχει ήδη μεταναστεύσει. Είναι δύσκολο για μετανάστες που έχουν την οικογένεια τους εδώ και τα παιδιά τους σε ελληνικά σχολεία να εγκαταλείψουν την χώρα μας. Επιπλέον, πολλοί παράτυποι μετανάστες είναι «εγκλωβισμένοι» στην Ελλάδα καθώς χωρίς χαρτιά δεν έχουν πραγματικά την δυνατότητα να φύγουν και κατ'επέκταση δεν μπορούν να επιστρέψουν στην χώρα προέλευσης τους ή σε κάποιο άλλο μεταναστευτικό προορισμό.

Σε οποιαδήποτε περίπτωση οι συνθήκες διαβίωσης και παραμονής είναι ανησυχιτικές, με μόνο βέβαιο ότι η κρίση δεν βοηθάει στην «τακτοποίηση» των προβλημάτων που προέκυψαν από την μετανάστευση στην ελληνική οικονομία.

Οι προοπτικές αυτές δίνουν την πιθανότητα να οδηγηθούμε σε μεγαλύτερη εκμετάλευση, σε ακόμα μεγαλύτερες μειώσεις του μεροκάματου, και σε αύξηση της αδήλωτης εργασίας με κατ'επέκταση να μεγαλώσει η ανασφάλεια και η αβεβαιότητα στην αγορά εργασίας, η παραοικονομία και η παράνομη μετανάστευση αφού όλο και περισσότεροι δεν θα έχουν την δυνατότητα να συγκεντρώσουν τα απαραίτητα ένσημα που χρειάζονται για την ανανέωση της άδειας διαμονής και εργασίας. Το φαινόμενο αυτό φέρει ως αποτέλεσμα οι οικογένειες από μετανάστες να εγκαταλείπουν την Ελλάδα, αφήνοντας πίσω ένα ποσοστό του ανδρικού δυναμικού μεταναστών το οποίο έχει την δυνατότητα να διαχειρίζεται πιο εύκολα συνθήκες αβεβαιότητας, ανασφάλειας και ανασφάλιστης εργασίας (αφού χωρίς οικογένειες έχουν λιγότερα έξοδα και υποχρεώσεις). Μια τέτοια τροπή θα έχει ως επόμενο την αύξηση των κοινωνικών ανισοροπιών, αφού η ένταξη στην κοινωνία και η κοινωνική συνοχή γίνονται πιο περιορισμένα, και εμφανίζονται φαινόμενα όπως η

γκετοποίηση και ο αποκλεισμός μερίδας του πληθυσμού εντός της επικράτειας. Μια τέτοια εξέλιξη προκαλεί προβλήματα που σίγουρα δεν βοηθούν στην «λύση» του μεταναστευτικού στην Ελλάδα.

Σε ριζικές αλλαγές και ανατροπές θα αναγκαστεί να υποβληθεί η ελληνική οικονομία προκειμένου να δραπετεύσει από την ύφεση. Σίγουρα οφείλει να κινητοποιήσει και να στηριχτεί σε όλο το ανθρώπινο δυναμικό που έχει στην διάθεση της με σκοπό να επαναφέρει θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης, σταθερότητας, ασφάλειας και ευημερίας. Οι μετανάστες λαμβάνουν μέρος του ανθρώπινου δυναμικού και του πολιτίμου κεφαλαίου. Το ζήτημα που προκύπτει πλέον είναι με ποιούς τρόπους είναι δυνατόν να επιτευχθεί μία ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας.

Στοιχεία των Ηνωμένων Εθνών και της Παγκόσμιας Τράπεζας δείχνουν ότι πάνω από 215 εκατομμύρια άνθρωποι ζούν σε άλλη χώρα από την χώρα καταγωγής τους. Αυτό σημαίνει ότι πάνω από 3% του παγκόσμιου πληθυσμού είναι μετανάστες. Ο στόχος της κάθε χώρας σε μία παγκόσμιοποιημένη αγορά εργασίας, είναι να βρεί με ποιές κινήσεις θα προσελκύσει τους καταλληλότερους μετανάστες, το πιο κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό, που θα φέρει ως αποτέλεσμα μια θετική συμβολή στην ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα της. Στην ανάγκη μιας ενεργητικής μεταναστευτικής πολιτικής βρίσκεται η Ελλάδα, με την οποία θα επιτραπεί και θα διευκολυνθεί η νόμιμη μετακίνηση και απασχόληση με αποτέλεσμα να καλυφθούν άμεσες και μελλοντικές ανάγκες για ανάπτυξη, κάνοντας πόλο έλξης την χώρα μας από το απαραίτητο ανθρώπινο δυναμικό για διάφορους τομείς της τεχνολογίας, με τις απαραίτητες ειδικότητες και δεξιότητες, στα ποσά και στα χρονικά περιθώρια που χρειάζεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1 Η μεταναστευτική πολιτική της ευρωπαϊκής ένωσης

3.1.1 Όργανα και θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σε μία προσπάθεια να εξετάσουμε τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, είναι ευδιάκριτος ο ιδιαίτερος τρόπος λειτουργίας της. Το γεγονός ότι τα κράτη μέλη που αποτελούν την ΕΕ εξακολουθούν να είναι ανεξάρτητα, κυρίαρχα έθνη, και αποκτούν παγκόσμια επιρροή ως σύνολο, γεγονός το οποίο δεν θα ίσχυε για κάθε μία ξεχωριστά, είναι που οφείλεται η ιδιαιτερότητα στον τρόπο λειτουργίας της ΕΕ. Ο συγκερασμός των εθνικών κυριαρχιών, μεταβιβάζει τις εξουσίες λήψης αποφάσεων που διαθέτει το κάθε κράτος μέλος σε κοινά θεσμικά όργανα που έχουν συσταθεί από τα ίδια κράτη μέλη, με σκοπό να λαμβάνονται δημοκρατικά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο αποφάσεις για διάφορα θέματα κοινού ενδιαφέροντος.

Το «θεσμικό τρίγωνο» αποτελείται από τρία βασικά θεσμικά όργανα λήψης αποφάσεων, τα οποία ορίζουν τις πολιτικές και θεσπίζουν τις νομοθετικές πράξεις που εφαρμόζονται σε όλη την ΕΕ. Τα τρία αυτά θεσμικά όργανα είναι:

- I. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
- II. Το Συμβούλιο της ΕΕ και
- III. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είναι το μόνο θεσμικό όργανο που εκλέγεται άμεσα από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει ως βασικές αρμοδιότητες τη νομοθετική, τη δημοσιονομική, την πολιτική και τον έλεγχο (Μούσης, 1999, σελ. 44)³⁸. Αναφερόμενοι στο νομοθετικό έργο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, διακρίνουμε ότι χωρίζεται σε τρία επίπεδα. Στο πρώτο επίπεδο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διατυπώνει απόψεις σχετικά με σχέδια και κανονισμούς που προτείνονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο πλαίσιο συνεργασίας κατά την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη. Βάσει αυτών μπορεί να ζητηθεί τροποποίηση των προτάσεων της για να λάβει υπόψη τη γνώμη του Κοινοβουλίου (Fontaine, 2007, σελ. 19)³⁹. Στο δεύτερο επίπεδο, στο πλαίσιο της διαδικασίας της «σύμφωνης γνώμης», το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο οφείλει να εκφράσει τη σύμφωνη γνώμη του σε ζητήματα που αφορούν διεθνείς συμφωνίες που διαπραγματεύεται η Επιτροπή και για οποιαδήποτε πρόταση για διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Fontaine, ό.π., σελ. 19). Τέλος στο τρίτο επίπεδο, βάση της συνθήκης του Μάαστριχτ το 1992, εισάγεται η διαδικασία της «συναπόφασης», βάση της οποίας το κοινοβούλιο έχει την ίδια εξουσία με το Συμβούλιο για νομοθετικές πράξεις που εκδίδονται πάνω σε σημαντικά θέματα όπως η ελεύθερη διακίνηση των εργαζομένων, η εκπαίδευση, η εσωτερική αγορά, το περιβάλλον, η έρευνα, η υγεία, ο πολιτισμός και πολλά ακόμα. Επίσης, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δικαιούται να απορρίψει οποιαδήποτε προτεινόμενη νομοθετική πράξη στους τομείς αυτούς, αν όλα τα μέλη του

³⁸ Μούσης, Ν.Σ 1999, «Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο - Οικονομία - Πολιτική», Παπαζήσης, Αθήνα.

³⁹ Fontaine, P 2007, «Η Ευρώπη σε 12 μαθήματα», Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Λουξεμβούργο

καταψηφίσουν την «κοινή θέση» του Συμβουλίου (Fontaine, ό.π., σελ. 19-20). Ακόμα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει μέρος ευθύνης για την κατάρτιση του ετήσιου προϋπολογισμού της ΕΕ, ο οποίος καταρτίζεται ταυτόχρονα από το Κοινοβούλιο και από το Συμβούλιο σε μια διαδικασία συνδιάλεξης (Μούσης, ό.π., σελ. 44). Το θέμα του προϋπολογισμού συζητείται σε δύο διαδοχικές αναγνώσεις, και θεωρείται οριστικώς εγκεκριμένος μόνο με την υπογραφή του προέδρου του Κοινοβουλίου. Το Κοινοβούλιο έχει ως αρμοδιότητα την έγκριση της εκτέλεσης του προϋπολογισμού του προηγούμενου οικονομικού έτους από την Επιτροπή, αν αποριφθεί θα πρέπει να ξεκινήσει από την αρχή όλη η διαδικασία του προϋπολογισμού (Fontaine, ό.π., σελ. 20). Επιπλέον, είναι σημαντική η πολιτική λειτουργία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ως φυσικός εντολέας του ευρωπαϊκού οικοδομήματος το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει ευθύνη, βάση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, να ζητεί από την Επιτροπή και το Συμβούλιο την ανάπτυξη ή την τροποποίηση των διαφόρων κοινοτικών πολιτικών (Μούσης, ό.π., σελ. 45). Σχετικά με την ελεγκτική εξουσία του Κοινοβουλίου, αυτή ασκείται κυρίως επί της επιτροπής. Η τελευταία βάση των Συνθηκών είναι υπόλογη στο Κοινοβούλιο, με σκοπο την αποφυγή φαινομένων κατεύθυνσης της Επιτροπής στις εθνικές κυβερνήσεις. Για το λόγο αυτό η Επιτροπή είναι υποχρεωμένη να λογοδοτεί στο Κοινοβούλιο, να υποστηρίζει τις προτάσεις που θέτει στους κοινοβουλευτικούς επιτρόπους και στην ολομέλεια, όπως και να συντάσσει κάθε χρόνο μια «Γενική έκθεση επί της δραστηριότητας των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων» (Μούσης, ό.π., σελ. 46). Σχετικά με τις απόψεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για ζητήματα μετανάστευσης, κρατάει σταθερή θέση πως η διαχείριση αυτών των υποθέσεων στο πλαίσιο μιας κοινοτικής πολιτικής για τη μετανάστευση οφείλει να έχει φιλελεύθερο χαρακτήρα. Έτσι προκύπτει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, σε πολλές περιπτώσεις να αποτελεί το φυσικό σύμμαχο των ομάδων συμφερόντων οι οποίες προωθούν μια φιλελεύθερη πολιτική μετανάστευσης (Σαμπατάκου, 2010, σελ. 555)⁴⁰.

Το συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ή αλλιώς Συμβούλιο των Υπουργών αφού και σε αυτό συμμετέχουν Υπουργοί των κρατών μελών, είναι το κύριο όργανο απόφασης της Κοινότητας (Μούσης, ό.π., σελ. 47). Το Συμβούλιο κατέχει νομοθετική εξουσία, την οποία ασκεί μαζί με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο βάση της «διαδικασίας συναπόφασης» (Fontaine, ό.π., σελ. 17). Στο πλαίσιο αυτό θεσπίζει νομοθετικές πράξεις, κανονισμούς οδηγίες και αποφάσεις. Επιπλέον, το Συμβούλιο της ΕΕ σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, έχει δημοσιονομικές αρμοδιότητες, αναπτύσσοντας την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας της Ένωσης, με βάση τις γενικές κατευθυντήριες γραμμές του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Μερικές ακόμα από τις αρμοδιότητες που έχει το Συμβούλιο της ΕΕ είναι να επικυρώνει διεθνείς συμφωνίες που έχει διαπραγματευτεί προηγουμένως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και να διασφαλίζει τον συντονισμό των γενικών οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών (Παπαγιάννης, 1999, σελ. 48-52)⁴¹. Για τα παραπάνω ζητήματα το Συμβούλιο λαμβάνει αποφάσεις είτε με απλή πλειοψηφία, είτε με «ειδική πλειοψηφία», είτε με ομοφωνία, σχετικά με το τι θέμα πραγματεύεται η κάθε απόφαση. Για ζητήματα μεγαλύτερης σημασίας, παραδείγματος χάρη η τροποποίηση των Συνθηκών, η θέσπιση μιας νέας κοινής πολιτικής ή η έγκριση προσχώρησης μια νέας χώρας στην ΕΕ, το Συμβούλιο οφείλει να έχει ομόφωνη

⁴⁰ Σαμπατάκου, Ε.Α 2010, «Ερμηνεύοντας την Εξέλιξη της Κοινής Μεταναστευτικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Παπαζήσης, Αθήνα.

⁴¹ Παπαγιάννης, Δ 1999, «Εισαγωγή στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο», εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή.

απόφαση (Fontaine, ό.π., σελ. 18). Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο είναι ένας διακυβερνητικός θεσμός της ΕΕ, ο οποίος πραγματοποιείται τουλάχιστον τέσσερις φορές το χρόνο. Πρόεδρος σε αυτές τις συνόδους είναι ο πρόεδρος ή ο πρωθυπουργός του κράτους που ασκεί εκείνη τη χρονική περίοδο την

προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής συμμετέχει και αυτός ως τακτικό μέλος στις συνόδους. Με βάση τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ανακηρύχθηκε επίσημα σε όργανο που χαράζει τις βασικές πολιτικές της Ένωσης. Τότε ήταν που ανέλαβε την εξουσία της ρύθμισης δυσεπίλυτων ζητημάτων για τα οποία δεν καταφέρνουν να καταλήξουν σε συμφωνία οι υπουργοί που συνέρχονται στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ακόμα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ασχολείται και με άλλα επείγοντα διεθνή ζητήματα μέσω της κοινής εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ), η οποία δίνει την δυνατότητα στην ΕΕ να εκφράζεται με μία φωνή όσον αφορά τα θέματα διπλωματίας (Fontaine, ό.π., σελ. 18).

Σχετικά με τη μεταναστευτική πολιτική της ΕΕ, έχει δημιουργηθεί ένα πλαίσιο στενής συνεργασίας των υπουργών δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών και πρακτικών με διακυβερνητικούς όρους. Αυτή η συνεργασία θεσμοθετήθηκε το 1986 με τη σύγκληση των «Υπουργών αρμοδίων για θέματα μετανάστευσης», με συνέπεια να συσταθούν εξειδικευμένα πλαίσια αντιμετώπισης επιμερούς σχετικών ζητημάτων (Σαμπατάκου, ό.π., σελ. 563). Επιπλέον, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι το Ευρωπαϊκό συμβούλιο συμβάλλει στη διαμόρφωση, σχετικά με ζητήματα μετανάστευσης «...του νομοθετικού περιεχομένου, της θεσμικής μορφής και του ρυθμού εξέλιξης της Κοινής Μεταναστευτικής Πολιτικής...» (Σαμπατάκου, ό.π., σελ. 597).

Το τρίτο θεσμικό όργανο που διευθύνει και διοικεί την Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τα μέλη της Επιτροπής διορίζονται για μια πενταετία με συμφωνία ανάμεσα στα κράτη μέλη, η οποία καθορίζεται από την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Η Επιτροπή ως υπόλογη του Κοινοβουλίου, σε περίπτωση που αυτό ψηφίσει πρόταση δυσπιστίας εναντίον της, η Επιτροπή οφείλει να παραιτηθεί ολόκληρη. Η Επιτροπή, από το 2004, αποτελείται από έναν επίτροπο από κάθε κράτος μέλος. Η Επιτροπή σχετικά με την άσκηση εξουσιών της, χαίρει κάποιου βαθμού ανεξαρτησίας. Η Επιτροπή έχει στόχο να προστατεύει το κοινό συμφέρον, το οποίο σημαίνει ότι δεν επιτρέπεται να δέχεται υποδείξεις από καμία κυβέρνηση κράτους μέλους. Είναι αρμόδια να διασφαλίζει την εφαρμογή των κανονισμών και των οδηγιών που εκδίδονται από το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο στα κράτη μέλη, ως «θεματοφύλακας των Συνθηκών». Αντίθετα, η Επιτροπή έχει τη δυνατότητα να προσφύγει στο Δικαστήριο κατά οποιουδήποτε μέρους κάνει κάποια παράβαση, με σκοπό να το υποχρεώσει να συμμορφωθεί βάσει της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Επιτροπή έχοντας το ρόλο του εκτελεστικού οργάνου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκτελεί τις αποφάσεις που λαμβάνει το Συμβούλιο σε τομείς όπως η κοινή γεωργική πολιτική. Έχει ευθύνη να ασκεί τις κοινές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε τομείς όπως της έρευνας, της τεχνολογίας, της υπερπόντιας ανάπτυξης βοήθειας, της περιφερειακής ανάπτυξης κ.α. Ακόμα είναι υπεύθυνη να διαχειρίζεται τον προϋπολογισμό για τη άσκηση των πολιτικών αυτών (Fontaine, ό.π., σελ. 20). Σχετικά με τα μεταναστευτικά ζητήματα η Επιτροπή έχει δείξει μεγάλο ενδιαφέρον ήδη από τη δεκαετία του

’60 για τη διασφάλιση κοινωνικών δικαιωμάτων των μεταναστών εργαζομένων και των οικογενειών τους, κυρίως μέσω της προώθησης ενός νομοθετικού κεκτημένου και συγκεκριμένων προγραμμάτων δράσης (Σαμπατάκου, ό.π., σελ. 543-544).

Παρακάτω θα εξετάσουμε και άλλα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία παίζουν καθοριστικό ρόλο στη δομή της και στη μεταναστευτική πολιτική της.

Άλλος ένας υπερεθνικός θεσμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ασχολείται με τη μετανάστευση είναι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο (πρώην Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων). Βασικός σκοπός του δικαστηρίου είναι να διασφαλίσει ότι τηρείται το κοινοτικό δίκαιο κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή των Συνθηκών, όπως επίσης οι νομικές πράξεις που εκδίδονται από το Συμβούλιο ή την Επιτροπή. Κύρια αρμοδιότητα του είναι να αποφαινεται, αφού κάνουν αίτηση τα εθνικά δικαστήρια, για την ερμηνεία των συνθηκών, αποφάσεων και νομοθετημάτων (προδικαστικές αποφάσεις), με σκοπό την επιμέρους επίλυση του προβήματος της διαφοροποίησης των εθνικών νομοθεσιών στα πλαίσια της Κοινής Ευρωπαϊκής πορείας των μελών της Ένωσης. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έχει την έδρα του στο Λουξεμβούργο, αποτελείται από δικαστές που προέρχονται από τα κράτη μέλη, συν έναν, και από εισαγγελείς (Μούσης, ό.π., σελ. 49). Σχετικά με τη συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου σε μεταναστευτικά ζητήματα, κύρια ευθύνη του είναι το περιεχόμενο του κοινοτικού δικαίου όσον αφορά την προστασία δικαιωμάτων των υπηκόων τρίτων χωρών (Σαμπατάκου, ό.π., σελ. 559).

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) είναι ένας άλλος συμβουλευτικού τύπου θεσμός. Συστήθηκε με τη συνθήκη της Ρώμης το 1957, με σκοπό να επιτραπεί στους εκπροσώπους των ομάδων συμφερόντων της Ευρώπης να εκφράσουν τις απόψεις τους πάνω σε διάφορα ζητήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως οι εργοδοτικές οργανώσεις, τα συνδικάτα και άλλοι φορείς της «οργανωμένης κοινωνίας». Εν συντομία η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή έχει τρεις βασικές αποστολές.

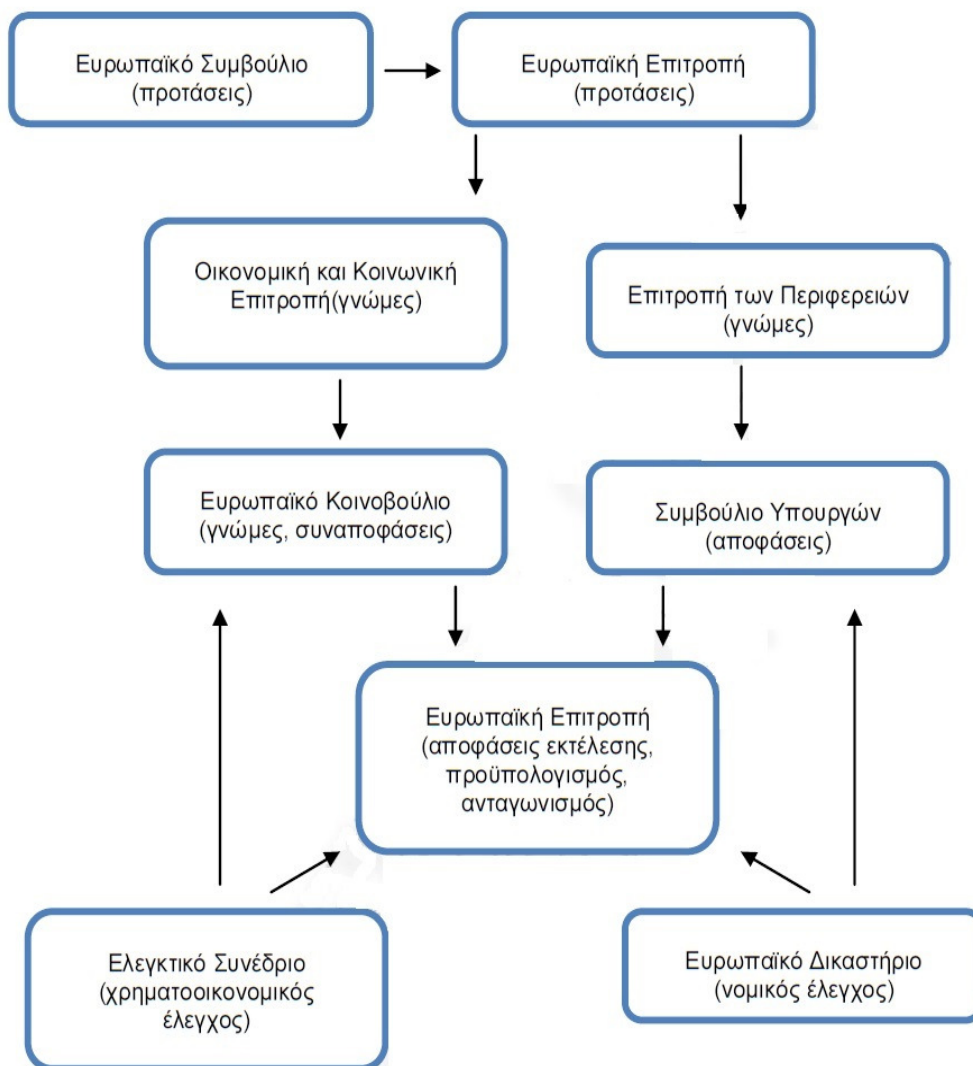
1. Να συμβουλεύει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, είτε έπειτα από αίτημα είτε από δικιά της πρωτοβουλία.
2. Να ενθαρρύνει τους φορείς που εντάσσονται στην κοινωνία των πολιτών για μεγαλύτερη συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
3. Να ενισχύσει τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών, σε χώρες που είναι εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως και να συνδράμει στη δημιουργία συμβουλευτικών δομών στις χώρες αυτές. Σχετικά με τα ζητήματα μετανάστευσης και ασύλου, η ΕΟΚΕ από οργανωτικής απόψης αναλαμβάνει ως αρμοδιότητες την απασχόληση, τις κοινωνικές υποθέσεις και τα δικαιώματα του πολίτη. Βάσει των παραπάνω ο ρόλος της ΕΟΚΕ δεν είναι να έχει κανονιστικές αρμοδιότητες ή δυνατότητες παραγωγής δεσμευτικών κειμένων. Κυρίως, συμβάλει σχετικά με τη διασύνδεση των φορέων της κοινωνίας των πολιτών με τους άλλους φορείς της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Σαμπατάκου, ό.π., σελ. 607).

Η Επιτροπή των Περιφερειών (ΕτΠ) είναι ένας μη κρατικός θεσμός εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ιδρυθηκε με την Συνθήκη του Μάαστριχτ ή αλλιώς Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και αποτελείται από αντιπροσώπους περιφερειακής και τοπικής διακυβέρνησης που προτείνονται από τα κράτη μέλη και διορίζονται για τετραετή θητεία από το Συμβούλιο. Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση προβλέπει ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οφείλουν να συμβουλευούνται την ΕτΠ για θέματα σχετικά με τις περιφέρειες. Το γεγονός αυτό δεν αποκλείει τη δυνατότητα η ΕτΠ να εκδίδει γνωμοδοτήσεις με δικιά της πρωτοβουλία, βασιζόμενες στην Επιτροπή, το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο (Fontaine, ό.π., σελ. 21). Η ΕτΠ δραστηριοποιείται συστηματικά και στο πεδίο της μεταναστευτικής πολιτικής. Προσεγγίζοντας τα μεταναστευτικά ζητήματα, οι θέσεις της ΕτΠ προβάλλουν τον ισχυρό ρόλο που μπορούν να παίξουν οι τοπικές και περιφερειακές αρχές την εφαρμογή της μεταναστευτικής πολιτικής (Σαμπατάκου, ό.π., σελ. 609).

Το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο θεσπίστηκε το 1975 και έχει έδρα του το Λουξεμβούργο. Τα μέλη του είναι όσα και τα κράτη μέλη (Μούσης, ό.π., σελ. 52), διορίζονται για έξι έτη με συμφωνία των κρατών μελών κατόπιν διαβούλευσης, με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Κύριος σκοπός του Ελεγκτικού Συνεδρίου είναι να ελέγχει τους λογαριασμούς των εσόδων και των δαπανών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για το αν είναι νόμιμοι και κανονικοί, ούτως ώστε να εξακριβώνεται η χρηστή διαχείριση του προϋπολογισμού της (Fontaine, ό.π., σελ. 20). Παράλληλα ελέγχει τα έσοδα-έξοδα των οργανισμών της ΕΕ όπως το Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Ζωής και Εργασίας (Μούσης, ό.π., σελ. 52).

Στο παρακάτω διάγραμμα απεικονίζονται τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Διάγραμμα 1: Τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πηγή: Μούσης, Ν. 1999, «Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο - Οικονομία - Πολιτική», Παπαζήσης, Αθήνα, σελ. 36.

3.2 Η μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας

3.2.1 Θεσμοθέτηση για το μεταναστευτικό στην Ελλάδα

Την τελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα η μετατροπή της Ελλάδας από χώρα εκροής σε χώρα εισροής μεταναστών απέδειξε ότι ήταν θεσμικά απροετοίμαστη. Τα πρώτα μεταναστευτικά ζητήματα βασίστηκαν στον νόμο 4310/1929 που αναφερόταν σε πρόσφυγες της Μικρασιατικής καταστροφής που μετέβησαν στην Ελλάδα μέχρι το 1948 όπου με την αναθεώρηση του νόμου εντάχθηκαν και θέματα που αφορούσαν τις μεταναστευτικές εκροές από την χώρα. Θέματα που αφορούσαν το άσυλο κάλυψε το προεδρικό διάταγμα 3989/1959 σύμφωνα πάντα με την Συνθήκη της Γενεύης του 1951. Το παραπάνω προεδρικό διάταγμα τροποποιήθηκε από τον νόμο 389/1968 και έτσι εφαρμόστηκε το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης (1967).

Ο νόμος 1975/1991 με τίτλο «Είσοδος, έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης προσφύγων και άλλες διατάξεις» ήταν ο πρώτος νόμος που ρύθμιζε μεταναστευτικά θέματα. Ο συγκεκριμένος νόμος είχε ως στόχο τον περιορισμό της μετανάστευσης προς τη χώρα εξαιτίας της ανεξέλεγκτης εισροής από την Αλβανία, την πρώην Σ. Ένωση και την Πολωνία, ο νόμος ήταν αυστηρός και προέβλεπε απελάσεις για τους παράνομους μετανάστες. Ο νόμος 1975/1991 περιόριζε κατά πολύ την δυνατότητα για νόμιμη εγκατάσταση και την ευκαιρία στην εργασία των μεταναστών στην Ελλάδα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την καθιέρωση της παράνομης εργασίας για τα επόμενα χρόνια της δεκαετίας του 1990. Το πρόγραμμα νομιμοποίησης των παράνομων μεταναστών εισηγήσαν τα προεδρικά διατάγματα 358/1997 και 359/1997 όπου 371.641 μετανάστες συνολικά αιτήθηκαν να λάβουν την λευκή κάρτα (κάρτα διαμονής περιορισμένης διάρκειας 6 μηνών) την οποία κατάφεραν να πάρουν οι περισσότεροι υποψήφιοι. Στη δεύτερη φάση του προγράμματος κατάφεραν μόνο 212.860 αλλοδαποί να περάσουν οι οποίοι αιτήθηκαν για προσωρινή διαμονή από ένα έως το πολύ πέντε έτη αποκτώντας την πράσινη κάρτα. Λόγω πολλών πρακτικών και διοικητικών αδυναμιών στην εφαρμογή του προγράμματος πολλοί από τους μετανάστες δεν κατάφεραν να καταθέσουν τις αιτήσεις του εμπρόθεσμα για την απόκτηση της πράσινης κάρτας, βέβαια το εν λόγω πρόγραμμα έπαιξε ουσιαστικό ρόλο για την ομαλοποίηση της μεταναστευτικής κατάστασης στην Ελλάδα.

Τέσσερα χρόνια αργότερα ψηφίστηκε ο νόμος 2910/2001 με τίτλο «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις» με αντίκτυπο περίπου 369.000 μετανάστες να κάνουν αίτηση για νομιμοποίηση. Η λογική ενός δεύτερου προγράμματος νομιμοποίησης για την ταχύτερη αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης ήταν ο θεμελιώδης λίθος του παραπάνω νόμου ο οποίος αναφερόταν στις προϋποθέσεις για την είσοδο αλλοδαπών στην Ελλάδα με σκοπό την εργασία και τις σπουδές ενώ παράλληλα ρύθμιζε και ζητήματα που αφορούσαν τον έλεγχο των συνόρων. Ο συγκεκριμένος νόμος έδινε την δυνατότητα σε πρεσβείες και ελληνικά προξενία να δημιουργήσουν γραφεία ευρέσεως εργασίας όπου όσοι ενδιαφέρονταν μπορούσαν να υποβάλουν αίτηση για εργασία στην Ελλάδα. Οι αστυνομικές αρχές δεν ήταν πλέον αρμόδιες να δίνουν άδειες διαμονής, αρμοδιότητα την οποία απέκτησε ο Γενικός Γραμματέας της Περιφέρειας μετά από γνώμη της Επιτροπής Μετανάστευσης. Ο νόμος πλέον προϋποθέτει δύο έτη νόμιμης διαμονής από τον μετανάστη στην

Ελλάδα για την πρόσκληση των μελών της οικογένειας του αντί δεκαπέντε που απαιτούσε ο ν.1975/1991 για το ζήτημα της οικογενειακής επανένωσης. Λόγω διαφόρων προβλημάτων δυσκολίας και καθυστέρησης στη διοικητική διαδικασία οι άδειες διαμονής και εργασίας δίνονταν στις περισσότερες περιπτώσεις για ένα μονο χρόνο και έφταναν στα χέρια των αιτούμενων μεταναστών στο τέλος του νόμιμου χρόνου παραμονής όπου έτσι τους ανάγκαζε να προβούν σε νέα αίτηση. Το γεγονός αυτό οδήγησε πολλούς μετανάστες που πληρούσαν τις προϋποθέσεις νόμιμης διαμονής και εργασίας στην παρανομία κατά της θέλησής τους.

Η εκτόνωση των παραπάνω προβλημάτων έγινε πιο αισθητή με τον νόμο 3202/2004 το 2004 ο οποίος αύξησε την άδεια παραμονής σε δύο έτη, έχοντας ως αποτέλεσμα να μειωθούν οι γραφειοκρατικές διαδικασίες και να διευκολυνθούν οι μετανάστες. Η ψήφιση του νόμου 3386/2005 επιτεύχθηκε μετά τις οδηγίες της ΕΕ για την οικογενειακή επανένωση (2003/86/ΕΚ) και το καθεστώς των «επί μακρόν διαμενόντων» όπου έδωσαν περιθώριο βελτίωσης του νόμου 2910/2001.

Μια ακόμα ευκαιρία για νομιμοποίηση των παράνομων μεταναστών έδινε ο νόμος 3386/2005 με τίτλο «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια». Οι σημαντικότερες αλλαγές που εμφανίστηκαν με τον παραπάνω νόμο ήταν ότι εναρμόνισαν την ελληνική νομοθεσία με την κοινοτική. Θεσπίζεται το καθεστώς του «επί μακρόν διαμένοντος» και ορίζονται οι προϋποθέσεις για την απόκτηση αυτής της ιδιότητας (άρθρα 1 και 67-69). Οι υπήκοοι τρίτων χωρών κατά την είσοδο τους στην Ελλάδα οφείλουν να έχουν διαβατριο ή οποιοδήποτε άλλο ταξιδιωτικό έγγραφο αναγνωρίσιμο από τις Διεθνείς Συμβάσεις ή χορήγηση θεώρησης εισόδου (visa). Η αρμόδια υπηρεσία για την χορήγηση visa είναι η προξενική αρχή της Ελλάδας του τόπου καταγωγής του αλλοδαπού. Οι υπήκοοι τρίτων χωρών, που δεν έχουν υποχρέωση θεώρησης εισόδου, επιτρέπεται να εισέρχονται και να παραμένουν στην Ελληνική Επικράτεια μέχρι τρεις μήνες συνολικά ή τμηματικά εντός διαστήματος έξι μηνών από την ημερομηνία της πρώτης εισόδου (άρθρο 6). Για να έχει κάποιος τις προϋποθέσεις δικαιώματος διαμονής θα πρέπει επιπλέον των παραπάνω να μη συντρέχει κίνδυνος για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια, να μην αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια υγεία, να διαθέτει πλήρη ασφάλιση ασθένειας, και να διαθέτει πόρους για την κάλυψη των εξόδων επιστροφής τους στη χώρα προέλευσης (άρθρο 10). Ο νόμος 3386/2005 ένωσε την άδεια παραμονής και την άδεια εργασίας σε μια πράξη (άρθρο 9) της οποίας αρμόδιος πλέον είναι ο Γενικός Γραμματέας της εκάστοτε Περιφέρειας (άρθρο 12). Διορθώνεται το σύστημα μετάκλησης αλλοδαπών από το εξωτερικό προς τη χώρα μας (άρθρο 14) αν και η διαδικασία εξακολουθεί να έχει πολλά στάδια. Γίνετε πιο εύκολη η οικογενειακή επανένωση (άρθρα 55-56)⁴² Τα άρθρα 55-56 που αναφέρονται στην οικογενειακή επανένωση θίγουν το δικαίωμα της οικογενειακής ζωής και της θρησκευτικής ιδιαιτερότητας απαγορεύοντας την πολυγαμία. Παράλληλα όμως η προστασία της πολυγαμίας θίγει το ελληνικό Σύνταγμα που καλύπτει την αρχή της ισότητας των δύο φύλλων. Προβλέπεται χορήγηση άδειας διαμονής, εκτός από την τακτική διαδικασία χορήγησης ή ανανέωσης άδειας διαμονής, για ανθρωπιστικούς λόγους και για λόγους δημοσίου συμφέροντος (άρθρα 44-45). Τα ζητήματα πάταξης της λαθρομετανάστευσης και της προστασίας και περίθαλψης των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων εναρμονίζονται με το κοινοτικό δίκαιο (άρθρα

⁴² Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2003/86/ΕΚ, η οποία συμπληρώθηκε για το ίδιο ζήτημα και από το Π.Δ. 136/2006.

46-52). Με έμφαση την γνώση της ελληνικής γλώσσας και την ενεργό κοινωνική συμμετοχή αναφέρονται τα άρθρα 65 και 66 στην διόρθωση ενός Ολοκληρωμένου Προγράμματος Δράσης για την κοινωνική ένταξη των αλλοδαπών. Το άρθρο 76 αναφέρεται στην διαδικασία διοικητικής απέλασης και ανκλήσης της άδειας διαμονής. Οτι διατάζει ο νόμος δεν εφαρμόζεται στους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στους διαπιστευμένους σε πρεσβείες, προξενεία ή διεθνείς οργανισμούς που έχουν έδρα την Ελλάδα υπαλλήλους και σε πρόσφυγες και σε πρόσωπα που έχουν αιτηθεί για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Η είσοδος υπήκοου τρίτης χώρας για επένδυση στην Ελλάδα θα επιτρέπεται μόνο σε όσους πραγματοποιούν επένδυση τουλάχιστον 300.000 ευρώ με γνώμονα ότι θα επωφεληθεί η οικονομία της χώρας. Ακόμα θα υπάρχει χρονικός περιορισμός για τους αλλοδαπούς που θέλουν να σπουδάσουν στην Ελλάδα όπου η συνολική διάρκεια σπουδών δεν θα υπερβαίνει τα έτη του προγράμματος προσαυξημένα κατά το ήμισυ συν ένα ακόμα χρόνο για την εκμάθηση της γλώσσας (άρθρα 28-29). Όσοι φοιτούν έχουν δικαίωμα εργασίας μόνο με συνθήκες μερικής απασχόλησης.

Ο νόμος 3386/2005 τροποποιήθηκε από τους νόμους 3448/2006, 3536/2007 και 3613/2007. Οι σημαντικότερες τροποποιήσεις έγιναν στα άρθρα του νόμου 3536/2007 με τίτλο «Ειδικές ρυθμίσεις θεμάτων μεταναστευτικής πολιτικής και λοιπόν ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης». Ο παραπάνω νόμος προβλέπει την σύσταση Εθνικής Επιτροπής για την Κοινωνική Ένταξη των Μεταναστών η οποία είναι αρμόδια για την εισαγωγή θεμάτων για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών καθώς και για την κατάρτιση και παρακολούθηση επιχειρησιακών προγραμμάτων. Ακόμα είναι αρμόδια για την υποβολή εκθέσεως προόδου και προτάσεων στην Διυπουργική Επιτροπή και στην Βουλή. Η Επιτροπή έχει ως σκοπό την διασφάλιση της ισότιμης συμμετοχής των μεταναστών στα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά δρώμενα καθώς και η υποχρέωση σεβασμού των θεμελιωδών κανόνων και αξιών της ελληνικής κοινωνίας.

Ο νόμος 3536/2007 κάνει απλούστερη την διαδικασία μετάκλησης των αλλοδαπών για εργασία σε αλιεία και γεωργία. Επιπλέον καταργείται το παράβολο για τις άδειες παραμονής των ανήλικων παιδιών. Στα άρθρα 67-69 διευρύνονται οι δυνατότητες πιστοποίησης της ελληνομάθειας που πληρεί μια από τις προϋποθέσεις για τους μακρά διαμένοντες. Το άρθρο 18 κάωει ευκολότερη την νομιμοποίηση των μεταναστών που δεν πρόλαβαν να ανανεώσουν τις άδειες τους ή δεν είχαν συμπληρώσει τα απαραίτητα ένσημα κατά την εφαρμογή του νόμου 3386/2005. Στο άρθρο 6 δίνετε η δυνατότητα μετατροπής της άδειας διαμονής για εξαρτημένη εργασία, σε άδεια διαμονής για άσκηση ανεξάρτητης οικονομικής δραστηριότητας με όρο να έχει περάσει μια τριετία από την έναρξη ισχύος της αρχικής άδειας διαμονής. Ακόμα βάσει του νόμου 3536/2007 και στο άρθρο 14 αντικαθιστάται το καθεστώς εγκατάλειψης της χώρας σε περίπτωση που έχουν περάσει τριάντα μέρες από την λήξη της άδειας διαμονής καθώς και το υπέρογκο πρόστιμο για το παράβολο νέας αίτησης διαμονής ετήσιας διάρκειας για μετανάστες που έχουν ξεπεράσει τις τριάντα μέρες παράνομης διαμονής.

Στα προεδρικά διατάγματα (Π.Δ. 220/2007) και (Π.Δ. 96/2008) γίνεται ρύθμιση των απαιτήσεων για την υποδοχή αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη της ΕΕ καθώς και οι προϋποθέσεις για αναγνώριση φυσικών προσώπων ως πρόσφυγες ή ως πρόσωπα που έχουν ανάγκη για βοήθεια αντίστοιχα. Πιο συγκεκριμένα το Π.Δ.220/2007 ενσωματώνει στην ελληνική έννομη τάξη την Οδηγία 2003/9/ΕΚ όπου ορίζει τις ελάχιστες προϋποθέσεις των αιτούντων

άσυλο για υποδοχή καθώς και τις υποχρεώσεις της κάθε χώρας-μέλους της ΕΕ για εξασφάλιση των δικαιούχων με τις προβλεπόμενες παροχές. Κάποιες από τις παροχές που προβλέπονται είναι οι υλικές συνθήκες υποδοχής, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, μέτρα παροχής προστασίας στους αιτούντες άσυλο και η δημιουργία-λειτουργία Κέντρων Φιλοξενίας. Τα Κέντρα Φιλοξενίας δεν μπορούν να στεγάσουν τον αιτών πάνω από ένα χρόνο όπου μετά το πέρας του έτους ο αιτών πρέπει να διευκολύνεται για την εξασφάλιση κατάλληλου ιδιωτικού χώρου στέγασης (άρθρο 13).

Πριν ψηφιστούν οι δύο σημαντικότεροι νόμοι του 2011 και μετά το 2007 είχαμε την εκλογή των νόμων 3838/2010 και 3852/2010, που αφορούσαν θέματα σχετικά με την μετανάστευση. Ο νόμος 3838/2010⁴³ παρέχει το δικαίωμα στους μετανάστες να συμμετέχουν στις εκλογές της τοπικής αυτοδιοίκησης, δίνει την δυνατότητα σε τέκνα μεταναστών να αποκτήσουν ελληνική ιθαγένεια με προϋπόθεση να διαμένουν στη χώρα και οι δύο γονείς μόνιμα και νόμιμα για πέντε τουλάχιστον χρόνια. Ακόμα, δίνετε η δυνατότητα απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας σε παιδιά μεταναστών που έχουν παρακολουθήσει τουλάχιστον έξι τάξεις ελληνικού σχολείου εντός Ελλάδας. Υπάρχει τροποποίηση στην διαδικασία και στις προϋποθέσεις απόκτησης της ιθαγένειας για τους πολιτογραφημένους αλλοδαπούς. Έτσι συνεπάγεται ότι οι εν λόγω αλλοδαποί θα πρέπει να έχουν συμπληρώσει επτά συνεχόμενα έτη διαμονής στη χώρα πριν υποβάλουν αίτηση ποιογράφησης (άρθρο 2), βασικές προϋποθέσεις βάσει του άρθρου 3 είναι να έχουν λευκό ποινικό μητρώο, να γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα και να είναι εξοικειωμένοι με τους θεσμούς του πολιτεύματος.

Ο νόμος 3852/2010 χρήζει την Γενική Διεύθυνση της Αποκεντρωμένης Διοίκησης ως αρμόδια αρχή για την χορήγηση αδειών διαμονής και αναγνωρίζει το ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης για τους δημότες μετανάστες. Ακόμα ορίζει τη σύσταση και τη λειτουργία του Συμβουλίου Ένταξης Μεταναστών στους δήμους της χώρας.

Το 2011 ψηφίστηκε ο νόμος 3901/2011 με όνομα «Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ «σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών» και λοιπές διατάξεις». Στον παραπάνω νόμο γίνεται μια σημαντική προσπάθεια προσέγγισης του φαινομένου της νόμιμης και μη μετανάστευσης η οποία έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις τα τελευταία έτη στην Ελλάδα λόγω της υπεράριθμης εισροής μεταναστών στη χώρα. Ακόμα βάσει των διατάξεων 2008/115/ΕΚ με τις διατάξεις του νόμου 3907/2011. Στον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη υπάγεται η Υπηρεσία Ασύλου η οποία ιδρύεται για πρώτη φορά η οποία αποτελείται από την Κεντρική Υπηρεσία καθώς και τα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου τα οποία κατευθύνονται από την Κεντρική Υπηρεσία και έχει τοπική αρμοδιότητα που εκτείνεται σε όλη την επικράτεια. Η Υπηρεσία Ασύλου έχει ως βασικές της αρμοδιότητες την παραλαβή και εξέταση των αιτημάτων διεθνούς προστασίας, την ενημέρωση των αιτούντων διεθνούς προστασίας για την διαδικασία εξέτασης των αιτημάτων, την υποστήριξη του σχεδιασμού και της χάραξης της μεταναστευτικής πολιτικής της Ελλάδας για την χορήγηση ασύλου ή άλλων

⁴³ Ο νόμος 3838/2010 κρίθηκε από το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ) αντισυνταγματικός την 1/2/2011. Σύμφωνα με το ΣτΕ «Το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι κατά τις νομαρχιακές και δημοτικές εκλογές έχουν μόνο οι Έλληνες πολίτες, αποκλεισμένων των αλλοδαπών και τα αντίθετα που προβλέπει ο νόμος 3838/2010 περί ιθαγένειας είναι αντισυνταγματικά».

μορφών διεθνούς προστασίας, την συγκέντρωση και αξιολόγηση πληροφοριών σχετικά με την οικονομική, κοινωνική και πολιτική κατάσταση που επικρατεί στις χώρες προέλευσης των αλλοδαπών, την διευκόλυνση των αιτούντων σε ότι αφορά τις υλικές συνθήκες υποδοχής και τη συνεργασία με κρατικούς φορείς, ανεξάρτητες αρχές και μη κυβερνητικές οργανώσεις, όργανα και οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διεθνείς οργανισμούς για την αποτελεσματικότερη εκπλήρωση της αποστολής της. Καθορίζεται η Αρχή Προσφυγών η οποία εξετάζει τις απορριπτικές προτάσεις ασύλου για πρόσφυγες και αποτελείται από μια ή περισσότερες επιτροπές. Οι κανονισμοί των δύο παραπάνω υπηρεσιών θεσπίζονται από τον Υπουργό προστασίας του Πολίτη (άρθρο 5). Επιπλέον, ιδρύεται στο ίδιο υπουργείο η

Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής που έχει ως αποστολή την αποτελεσματική διαχείριση των υπηκόων τρίτων χωρών που εισέρχονται παρανόμως στη χώρα, σε συνθήκες σεβασμού της αξιοπρέπειάς τους, με την υπαγωγή τους σε διαδικασίες πρώτης υποδοχής (άρθρο 6). Συγκροτείται από την Κεντρική Υπηρεσία, τα Κέντρα Πρώτης Υποδοχής (ΚΕ.Π.Υ.) και τις έκτακτες ή κινητές Μονάδες Πρώτης Υποδοχής που αποτελούν τις Περιφερειακές Υπηρεσίες, οι οποίες υπάγονται στην Κεντρική Υπηρεσία (άρθρο 8). Ο σκοπός της παραπάνω υπηρεσίας είναι οι υπήκοοι τρίτων χωρών που μπαίνουν στην Ελλάδα χωρίς νόμιμα χαρτιά να εξακριβωθεί η ταυτότητα και η ιθαγένειά τους, να καταγραφούν, να ελεγχτεί η κατάσταση της υγείας τους και να ενημερωθούν για τα δικαιώματά τους (άρθρο 7). Στο άρθρο 11 περιγράφεται ο τρόπος ελέγχου των υπηκόων τρίτων χωρών που βρίσκονται στις Μονάδες Πρώτης Υποδοχής καθώς και διακρίνονται σε αυτούς που χρήζουν προστασίας βάση των Διεθνών Συνθηκών και σε αυτούς που δεν δικαιούνται προστασία και πρέπει να επιστρέψουν στη χώρα τους. Ο νόμος 3907/2011 ενσωματώνει την Οδηγία 2008/115/ΕΚ (άρθρα 16-18). Καθορίζει τη διαδικασία επιστροφής ή μη υπηκόων τρίτων χωρών όπου λαμβάνεται υπόψη το βέλτιστο συμφέρον των ανηλίκων και την υγεία των ατόμων. Επίσης, καθορίζει το ζήτημα της οικιοθελούς αποχώρησης από τη χώρα καθώς και την επιστροφή και απομάκρυνση ασυνόδευτων ανηλίκων (άρθρα 20-25). Η απαγόρευση εισόδου του υπηκόου τρίτης χώρας στην Ελλάδα εκδίδεται υποχρεωτικά με την απόφαση επιστροφής, εφόσον α) δεν έχει χορηγηθεί χρονικό διάστημα οικιοθελούς αναχώρησης ή β) ο υπήκοος τρίτης χώρας δεν έχει συμμορφωθεί με την υποχρέωση επιστροφής. Επιπλέον, απαγόρευση εισόδου μπορεί να επιβληθεί σε περίπτωση που από την παρουσία του υπηκόου τρίτης χώρας στην Ελλάδα προκύπτει κίνδυνος για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια, την εθνική ασφάλεια ή τη δημόσια υγεία. Ειδικές ρυθμίσεις θεσπίζονται για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων (άρθρο 26). Με το άρθρο 34 ρυθμίζονται θέματα κράτησης των ανηλίκων. Όσον αφορά θέματα επιστροφών υπηκόων και μελών οικογένειας κρατών-μελών της ΕΕ καθώς και μελών οικογένειας Έλληνα πολίτη ο νόμος διευκολύνει τη διαδικασία (άρθρο 40). Οι αλλοδαποί ανήλικοι, οι αλλοδαποί γονείς ημεδαπού ανηλίκου, οι υπερήλικες, οι ομογενείς, και όσοι είναι υπό καθεστώς διεθνούς προστασίας δεν επιστρέφουν στις χώρες προέλευσής τους (άρθρο 41). Ο νόμος 3907/2011 καταργεί τη παράγραφο 3 του άρθρου 73 του νόμου 3386/2005 και το άρθρο 79 του ίδιου νόμου (προστασία από την απέλαση). Επίσης, τροποποιεί τις παρακάτω διατάξεις:

Το άρθρο 44 του νόμου 3386/2005, όπως τροποποιήθηκε με την παράγραφο 1 του άρθρου 11 του νόμου 3536/2007 και την παράγραφο 5 του άρθρου 4 του νόμου 3875/2010. Επανακαθορίζονται οι προϋποθέσεις και η διαδικασία χορήγησης άδειας διαμονής σε υπηκόους τρίτων χωρών για

ανθρωπιστικούς λόγους αν δεν συντρέχουν λόγοι δημόσιας τάξης και ασφάλειας.

Η παράγραφος 1 του άρθρου 84 του νόμου 3386/2005. Ειδικά για τις περιπτώσεις που ο υπήκοος τρίτης χώρας αδυνατεί να προσκομίσει κάποιο ταξιδιωτικό έγγραφο είναι δυνατή η ανανέωση της άδειας παραμονής με απόφαση του ΓΓ της Περιφέρειας εφόσον επικαλείται αντικειμενική αδυναμία λόγω ιδιαίτερων συνθηκών.

Η παράγραφος 1 του άρθρου 89 του νόμου 3386/2005, όπως τροποποιήθηκε με την παράγραφο 1 του άρθρου 15 του νόμου 3536/2007 και την παράγραφο 1 του άρθρου 16 του ίδιου νόμου.

Η παράγραφος 5 του άρθρου 73 του νόμου 3386/2005 όπως αντικαταστάθηκε με την παράγραφο 3 του νόμου 3536/2007 σχετικά με το πρόστιμο για νέα άδεια παραμονής σε ανηλίκους και ομογενείς που έχουν μείνει στην χώρα παράνομα πάνω από τριάντα ημέρες.

Ο νόμος 4018/2011 με τίτλο «Αναδιοργάνωση του συστήματος αδειοδότησης για τη διαμονή αλλοδαπών στη χώρα υπό όρους αυξημένης ασφάλειας, ρυθμίσεις θεμάτων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών» είναι ο πιο πρόσφατος νόμος που χαρακτηρίζει την μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας. Ο συγκεκριμένος νόμος προσπαθεί να προσαρμόσει την ελληνική νομοθεσία στις ρυθμίσεις του Κανονισμού 1030/2002/EK όπως τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό 380/2008/EK για την έκδοση των αδειών διαμονής των πολιτών τρίτων χωρών με τη μορφή του αυτοτελούς εγγράφου καθώς και την ίδρυση υπηρεσιών μιας στάσης. Αναφέρει τις διατάξεις που απαιτούνται για την έκδοση των αδειών διαμονής με τη μορφή του αυτοτελούς εγγράφου. Ορίζεται το πεδίο εφαρμογής, αναφέρονται ειδικά τα βιομετρικά δεδομένα που υποχρεωτικά θα περιλαμβάνονται στις άδειες διαμονής, οι υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για τη λήψη τους και η διαδικασία λήψης τους (άρθρο 1). Υποχρεωμένοι να ενημερώνουν τις αρμόδιες υπηρεσίες στην περίπτωση που έχει αλλάξει κάποιο στοιχείο των βιομετρικών τους δεδομένων είναι οι πολίτες τρίτων χωρών. Επίσης, προβλέπεται ακόμη και η δυνατότητα λήψης βιομετρικών από κινητή μονάδα όταν ο αλλοδαπός δεν μπορεί να έρθει στην αρμόδια υπηρεσία (άρθρο 1). Καθορίζονται εκ νέου τα σημεία υποδοχής στα οποία κατατίθενται οι αιτήσεις των πολιτών τρίτων χωρών ανά νομό ή νομαρχία (άρθρο 2). Σε κάθε νομό ορίζεται ένα σημείο υποδοχής, οριζόμενων προς τούτο της Διεύθυνσης ή του Τμήματος Αλλοδαπών και Μετανάστευσης που εδρεύει στο νομό αυτό, εξαιρούνται η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής ο νομός Θεσσαλονίκης της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας-Θράκης και η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου που εξαιτίας της μεγάλης συγκέντρωσης από πολίτες τρίτων χωρών ή λόγω γεωγραφικών ζητημάτων (π.χ. Νησία Αιγαίου), έχουν την δυνατότητα να συστήσουν περισσότερα σημεία υποδοχής. Κατά συνέπεια διαμορφώνεται η δημιουργία υπηρεσιών μιας στάσης (άρθρο 2) ενώ οι Δήμοι θα έχουν συμμετοχή στη διαδικασία αδειοδότησης μέχρι τον καθορισμό των νέων σημείων υποδοχής ως υπηρεσιών μιας στάσης (άρθρο 7). Έχουμε τη ρύθμιση σε θέματα διαδικασίας υποβολής αιτήσεων όσον αφορά την χορήγηση ή ανανέωση αδειών διαμονής, των προσκομιζόμενων δικαιολογητικών καθώς και της έκδοσης βεβαιώσεων κατάθεσης αιτημάτων, οι οποίες αποτελούν προσωρινά έγγραφα διαμονής. Άρα έχουμε την καθιέρωση ενός μόνο τύπου βεβαίωσης με συγκεκριμένη ετήσια διάρκεια, στην οποία στο μέλλον μπορεί να υποστεί μείωση με υπουργική απόφαση εάν κριθεί ότι οι αρμόδιες υπηρεσίες αποφασίζουν επί των αιτημάτων σε μικρότερο χρόνο (άρθρο 4). Υπάρχει

μείωση της γραφειοκρατίας όσον αφορά ζητήματα αδειών παραμονής για υπηκόους που εργάζονται εποχιακά καθώς και για μετάκληση αλιεργατών για τους οποίους δεν χρειάζεται η λήψη των βιομετρικών δεδομένων τους. Προσκομίζεται ειδική θεώρηση εισόδου διάρκειας που είναι ισόχρονη με τη σχετική σύμβαση εργασίας αλλά δεν θα ξεπερνάει τους έξι μήνες και επιτρέπει την εργασία αποκλειστικά για το εν λόγω διάστημα και στο συγκεκριμένο εργοδότη (άρθρα 5-6). Επίσης, στο άρθρο 7 του Πρώτου κεφαλαίου επιτρέπει την έκδοση των αδειών διαμονής με τη μορφή αυτοκόλλητης ετικέτας και δελτίων διαμονής για όσους προβλεπόταν, βάσει των ρυθμίσεων της παραγράφου 3 του άρθρου 9 του νόμου 3386/2005 μέχρι την έναρξη της έκδοσης των αδειών διαμονής με τη μορφή του αυτοτελούς εγγράφου.

Ο νόμος 4018/2011 καταργεί την παρ.3 του άρθρου 9 του νόμου 3386/2005 καθώς και την παρ.1 του άρθρου 73 του νόμου 3386/2005, όπως τροποποιήθηκε με την παράγραφο 1 του άρθρου 14 του νόμου 3536/2007. Επιπλέον, τροποποιούνται οι παρακάτω διατάξεις:

- I. Η παράγραφος 2 του άρθρου 44, του νόμου 3386/2005 όπου για τη δυνατότητα υποβολής αίτησης για χορήγηση άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, μειώνεται ο χρόνος, τον οποίο οι πολίτες τρίτων χωρών οφείλουν να αποδείξουν ότι διέμεναν στην Ελλάδα, όταν δεν διαθέτουν προηγούμενη θεώρηση εισόδου ή ληγμένη άδεια διαμονή, από δώδεκα σε δέκα έτη .
- II. Η παράγραφος 2 του άρθρου 89 του νόμου 3386/2005, όπως τροποποιήθηκε με την παράγραφο 2 του άρθρου 16 του νόμου 3536/2007.
- III. Το άρθρο 16Α του νόμου 3386/2005, όπως προστέθηκε με το άρθρο 7 του νόμου 3536/2007.
- IV. Το τέταρτο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 44 του νόμου 3386/2005, όπως το εν λόγω άρθρο αντικαταστάθηκε με την παράγραφο 1 του άρθρου 42 του νόμου 3907/2011.

3.2.2 Υπηρεσίες και Όργανα που αφορούν το μεταναστευτικό στην Ελλάδα

Στην παρακάτω παράγραφο της μελέτης αυτής παρουσιάζονται οι αρμόδιες υπηρεσίες, τα όργανα και οι ανεξάρτητες αρχές για τους μετανάστες στην Ελλάδα και αντιπροσωπεύουν την μεταναστευτική πολιτική της χώρας.

1. Το Υπουργείο Εσωτερικών ευθύνεται να εφαρμόζει τους νόμους και τα προεδρικά διατάγματα που σχετίζονται με την μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα. Για την εξυπηρέτηση αυτού του σκοπού γίνεται διαχωρισμός του Υπουργείου Εσωτερικών σε δύο διευθύνσεις, στη Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής και στη Διεύθυνση Κοινωνικής Ένταξης. Πιο αναλυτικά για την Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής δημιουργούνται τα εξής τμήματα:

A) Το τμήμα Μεταναστευτικής Πολιτικής που ευθύνεται να υποβάλει εισηγήσεις και προτάσεις όσον αφορά το σχεδιασμό της μεταναστευτικής πολιτικής της Χώρας και την συλλογή, επεξεργασία, μελέτη και αξιολόγηση των στοιχείων και πληροφοριών που αφορούν την είσοδο και διαμονή υπηκόων τρίτων χωρών στη Χώρα. Ακόμα, είναι υπεύθυνο για την προετοιμασία, το σχεδιασμό και τη συμβολή στην υποβολή και υλοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων, προγραμμάτων στο πλαίσιο του Ο.Η.Ε. καθώς και άλλων διεθνών οργανισμών, σχετικά με τη διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου. Αναλαμβάνει το συντονισμό της λειτουργίας και την οργάνωση για τους χώρους προσωρινής φιλοξενίας των λαθρομεταναστών και όσων έχουν αιτηθεί για άσυλο, καθώς και για τους ειδικούς χώρους παραμονής αλλοδαπών. Τέλος, καθορίζει τον τύπο και το περιεχόμενο α) των αδειών διαμονής, β) των αιτήσεων για χορήγηση άδειας διαμονής, γ) των σχετικών βεβαιώσεων και δ) του μητρώου υπηκόων τρίτων χωρών.

B) Το τμήμα Νομοθετικού Συντονισμού και Ελέγχου παρακολουθεί την εφαρμογή της νομοθεσίας για την είσοδο και διαμονή των υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελλάδα. Συνεργάζεται με όλους τους συναρμόδιους φορείς σε θέματα εισόδου και διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελλάδα. Συντονίζει και εποπτεύει τις περιφερειακές υπηρεσίες Αλλοδαπών και Μετανάστευσης. Ακόμα είναι υπεύθυνο για τη προετοιμασία, την εισήγηση και την κατάρτιση νομοσχεδίων, προεδρικών διαταγμάτων, κανονιστικών πράξεων και εγκυκλίων. Συμμετέχει στην επεξεργασία διακρατικών συμβάσεων και διακρατικών συμφωνιών για θέματα μετανάστευσης. Τέλος ελέγχει και βεβαιώνει παραβάσεις της νομοθεσίας, για τη διαμονή υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια. Τροφοδοτεί τον δικτυακό τόπο της Διεύθυνσης στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών.

Γ) Το Ατμήμα Χορήγησης Αδειών Διαμονής που ασχολείται με ζητήματα χορήγησης ή ανανέωσης αδειών διαμονής για ανθρωπιστικούς ή εξαιρετικούς λόγους, για λόγους δημοσίου συμφέροντος, σε θύματα εμπορίας ανθρώπων και σε μέλη ξένων αρχαιολογικών σχολών.

Δ) Το Βτμήμα Χορήγησης Αδειών Διαμονής Στελεχών Εταιρειών το οποίο χορηγεί ή ανανεώνει αδειών διαμονής σε στελέχη εταιρειών και τα μέλη της οικογένειάς τους. Χορηγεί ή ανανεώνει τις άδειες διαμονής των υπηκόων τρίτων χωρών για την ανάπτυξη επενδυτικής δραστηριότητας και συνεργάζεται με τα συναρμόδια Υπουργεία, για την τήρηση μητρώου των παραπάνω εταιρειών.

Ε) Το τμήμα Γραμματειακής Υποστήριξης και Παροχής Πληροφοριών, το οποίο είναι υπεύθυνο για την οργάνωση, ταξινόμηση και τήρηση του αρχείου και την παροχή πληροφοριών στους πολίτες και στην εποπτεία έκδοσης και διακίνησης πάσης φύσεως εντύπων.

Η Διεύθυνση Κοινωνικής Ένταξης αποτελείται από τα εξής τμήματα:

A) Το τμήμα Σχεδιασμού για την πολιτική κοινωνικής ένταξης μεταναστών. Καταρτίζει και παρακολουθεί την εφαρμογή σχεδίων νόμου, προεδρικών διαταγμάτων και λοιπών κανονιστικών πράξεων. Συνεργάζεται με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνίας πολιτών, για την εκπόνηση μελετών και την κατάρτιση και τον συντονισμό ολοκληρωμένων προγραμμάτων. Εκπροσωπεί την Ελλάδα σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, καθώς και επεξεργάζεται διακρατικές συμβάσεις και συμφωνίες. Υποβάλλει

προτάσεις για ευρωπαϊκά και διεθνή προγράμματα.

Β) Το τμήμα Εφαρμογής για το συντονισμό και την εποπτεία των περιφερειακών υπηρεσιών ως προς την αποτελεσματική προώθηση δράσεων και πρωτοβουλιών σχετικών με την κοινωνική ένταξη των μεταναστών. Παρακολουθεί την πορεία εφαρμογής και των αναγκών χρηματοδότησης σχετικών προγραμμάτων.

Γ) Το τμήμα Ένταξης Ομογενών και λοιπών Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων το οποίο σχεδιάζει την πολιτική σε θέματα κοινωνικής ένταξης ομογενών και λοιπών ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Παρακολουθεί την εφαρμογή σχεδίων νόμου, προεδρικών διαταγμάτων και λοιπών κανονιστικών πράξεων. Τέλος είναι υπεύθυνο για ενημερωτικές εκστρατείες, συνέδρια και ημερίδες, με στόχο την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας υποδοχής και την προβολή της σχετικής εθνικής, ευρωπαϊκής και διεθνούς νομοθεσίας και πολιτικής.

- 2. Οι Διευθύνσεις ή Τμήματα Αλλοδαπών και Μετανάστευσης των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων** οι οποίες με βάση τον πρόσφατο νόμο 4018/2011 έχουν την αρμοδιότητα έκδοσης ή ανανέωσης των αδειών διαμονής. Θα λειτουργούν ως Υπηρεσία Υποδοχής⁴⁴ και «μιας στάσης» για τους υπηκόους τρίτων χωρών.
- 3. Οι Υπηρεσίες Αλλοδαπών των Δήμων της Χώρας** συνεχίζουν να παραλαμβάνουν αιτήσεις χορήγησης ή ανανέωσης αδειών διαμονής μέχρι η όλη διαδικασία να μεταφερθεί εξ ολοκλήρου στις Διευθύνσεις Αλλοδαπών των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων.
- 4. Στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη** υπάγονται η **Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής** για την διασφάλιση της ταχείας υπαγωγής των λαθρομεταναστών σε διαδικασίες πρώτης υποδοχής, η αυτοτελής **Υπηρεσία Ασύλου** και η ανεξάρτητη **Αρχή Προσφυγών** η οποία εξετάζει τις προσφυγές αιτούντων διεθνούς προστασίας κατά αποφάσεων της Υπηρεσίας Ασύλου.
- 5. Οι Ελληνικές Αστυνομικές Αρχές** οι οποίες με βάση τα Προεδρικά Διατάγματα 220/2007 και 114/2010 είναι υπεύθυνες για την όλη διαδικασία εξέτασης των αιτήσεων και παροχής ασύλου από αλλοδαπούς και ανιθαγενείς σε πρώτο βαθμό που χορηγείται από τον διευθυντή της Διεύθυνσης Αλλοδαπών. Η παραπάνω αρμοδιότητα έχει ήδη μεταφερθεί στην Υπηρεσία Ασύλου με βάση τον νόμο 3907/2011 ωστόσο δεν έχει εφαρμοστεί σε μεγάλο βαθμό ακόμη. Επιπλέον, Οι Διευθύνσεις Αλλοδαπών της Ελληνικής Αστυνομίας και τα επί μέρους Τμήματα κινούν τη διαδικασία εξέτασης των αιτήσεων και παρέχουν τα ειδικά δελτία παραμονής και τις ηλεκτρονικές ταυτότητες σε ομογενείς και σε πολίτες της ΕΕ.
- 6. Η Επιτροπή Προσφυγών** η οποία διοικείται υπό το Υπουργείο Εσωτερικών και το **Συμβούλιο της Επικρατείας** αποτελούν τον δεύτερο και τρίτο βαθμό δικαιοσύνης αντίστοιχα για τους αιτούντες χορήγησης ασύλου.

---

⁴⁴ Ένα σημείο υποδοχής θα υπάρχει ανά νομό εκτός από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής, Μακεδονίας-Θράκης και Αιγαίου όπου τα σημεία υποδοχής θα είναι περισσότερα.

7. **Το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης** είναι υπεύθυνο να λειτουργεί Κέντρα Φιλοξενίας για τους αιτούντες άσυλο και αποφασίζει ποιοι από αυτούς χρήζει ιατρικής περίθαλψης με σκοπό να πιστοποιήσει⁴⁵ ότι δεν αποτελούν κίνδυνο για την δημόσια υγεία.
8. **Το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης** μέσω του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας είναι η αρμόδια Αρχή για την χορήγηση άδειας εργασίας ή άδειας ιδιωτικής επενδυτικής δραστηριότητας σε αναγνωρισμένους πρόσφυγες που έχουν άδεια διαμονής στη χώρα. Επίσης, σε συνεργασία με το υπουργείο Εσωτερικών καθορίζει τον μέγιστο αριθμό αδειών διαμονής και εργασίας που πρέπει να χορηγούνται κάθε έτος σε υπηκόους τρίτων χωρών με βάση τις τρέχουσες ανάγκες εργατικού δυναμικού που έχει η χώρα. Ο αριθμός αυτός διαβιβάζεται στα κεντρικά γραφεία της κάθε περιφέρειας και των αντίστοιχων γραφείων του **Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ)** ο οποίος διευκολύνει την πρόσβαση των ανέργων μεταναστών στην ελληνική αγορά εργασίας. Ο ΟΑΕΔ από το 2011 παρέχει προγράμματα επιδότησης για νέους επιχειρηματίες μετανάστες που έχουν ήδη άδεια εργασίας.
9. **Το Υπουργείο Εξωτερικών** καθορίζει τις προϋποθέσεις, τα απαραίτητα έγγραφα και την διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί για έκδοση visa.
10. **Το Υπουργείο Οικονομικών** εμπλέκεται στη διαδικασία άδειας διαμονής σε υπηκόους τρίτων χωρών που θέλουν να ανοίξουν επιχειρήσεις ή να επ ενδύσουν στην Ελλάδα.
11. **Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ** είναι Οργανισμός που εμπλέκεται σε ζητήματα προσφύγων συμμετέχοντας με ένα μέλος στην Επιτροπή Προσφυγών μέχρι σήμερα και πλέον στην Αρχή Προσφυγών και χρηματοδοτώντας την εκπαίδευση σε αυτούς. Αποστολή της Ύπατης Αρμοστείας για τους πρόσφυγες στην Αθήνα είναι να επιθεωρεί την κατάσταση των προσφύγων και να οργανώνει σεμινάρια προς το προσωπικό των Ελληνικών Αστυνομικών και Λιμενικών Αρχών για τα θέματα ασύλου.
12. **Ο Συνήγορος του Πολίτη** ο οποίος είναι ανεξάρτητη αρχή και έχει ως αντικείμενο τη προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τη δικαστική προστασία για τους μετανάστες και τη διαμεσολάβηση θεμάτων και προβλημάτων μεταναστών με την Δημόσια Διοίκηση (π.χ. δημόσιες υπηρεσίες, Ν.Π.Δ.Δ., νομαρχίες, δήμους, κοινότητες και επιχειρήσεις κοινώς ωφελείας). Η αλματώδης αύξηση, τα τελευταία χρόνια, του αριθμού των αναφορών που δέχεται ο Συνήγορος του Πολίτη από μετανάστες τον οδήγησε τον Απρίλιο του 2012 στη κατασκευή ιστοσελίδας⁷² για τα θέματα της μετανάστευσης, του ασύλου και της ιθαγένειας-ομογένειας, με στόχο να συμβάλει στη

---

⁴ Με γνώμονα τις οδηγίες του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας.

βελτίωση της πληροφόρησης, αλλά και στην αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρει η δημόσια διοίκηση σε όλους τους μετανάστες, πρόσφυγες και ομογενείς που διαμένουν στη χώρα. Η ιστοσελίδα περιλαμβάνει ειδικές εκθέσεις, πορίσματα και νομοθετικές προτάσεις του Συνηγόρου για γενικά ζητήματα μετανάστευσης, ασύλου και ιθαγένειας, αλλά και πρόσφατες παρεμβάσεις, έγγραφα και απόψεις της ανεξάρτητης αρχής για ειδικότερα θέματα στα οποία καλείται να μεσολαβήσει. Επίσης, περιλαμβάνεται η «νομολογία» του Συνηγόρου όπως αυτή διαμορφώθηκε από την έναρξη της λειτουργίας του.

13. Για τον συντονισμό της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα έχει συσταθεί σε εθνικό επίπεδο **Διυπουργική Επιτροπή Παρακολούθησης της Μεταναστευτικής Πολιτικής**, αποτελούμενη από τους υπουργούς Εσωτερικών, Οικονομικών, Εξωτερικών, Εθνικής Άμυνας, Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Δικαιοσύνης, Προστασίας του Πολίτη. Η εν λόγω επιτροπή-όργανο είναι αρμόδια, για την εκπόνηση και την εφαρμογή των ολοκληρωμένων προγραμμάτων δράσης (άρθρο 3 του νόμου 3386/2005). Η διυπουργική επιτροπή επικουρείται από ειδική επιτροπή για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών, η οποία απαρτίζεται από ευρύ φάσμα κρατικών παραγόντων, κοινωνικών εταίρων, εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών και θρησκευτικών φορέων. Τις τοπικές και περιφερειακές αρχές εκπροσωπούν στην εν λόγω επιτροπή δύο εκπρόσωποι της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος και δύο εκπρόσωποι της Ένωσης Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδος (άρθρο 1 του νόμου 3536/2007).

14. Η Εθνική Επιτροπή για την Κοινωνική Ένταξη των Μεταναστών η οποία υπάγεται στο υπουργείο Εσωτερικών και έργο της είναι, βάσει του νόμου 3536/2007, η εισήγηση προτάσεων και δράσεων που αφορούν την κοινωνική ένταξη των μεταναστών στη Διυπουργική Επιτροπή Παρακολούθησης της Μεταναστευτικής Πολιτικής και η διεξαγωγή του κοινωνικού διαλόγου για τη διαμόρφωση πολιτικών που προάγουν την ένταξη των μεταναστών σε όλους τους τομείς, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και το ευρωπαϊκό κεκτημένο. Αν και αποτελείται εκτός από μέλη της κυβέρνησης των αρμόδιων υπουργείων και από εκπροσώπους ΜΚΟ δεν περιλαμβάνει στην σύνθεσή της ούτε έναν εκπρόσωπο μεταναστευτικών οργανώσεων ή συλλόγων.

3.2.3 Η μεταναστευτική ροή προς την Ελλάδα

Η Ελλάδα ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 έχει αναδειχθεί σε χώρα υποδοχής μεταναστών από όλες τις ηπείρους του κόσμου. Στην παρούσα παράγραφο παραθέτονται οι ιδιαιτερότητες της Ελλάδας που συντέλεσαν στον να αναδειχθεί σε μια χώρα προορισμού μεταναστών από σχεδόν όλες τις ηπείρους του κόσμου.

- i. **Η γεωγραφική θέση** της χώρας την τοποθετεί συνδυαστικά κρικό της Ευρώπης με την Ασία και την Αφρική. Οι μετανάστες από αυτές τις ηπείρους τυπικά περνούν από την Ελλάδα για να καταλήξουν σε άλλες δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Ειδικά η μεγάλη έκταση των γεωγραφικών συνόρων στο βόρειο τμήμα της χώρας (σύνορα με τις υπόλοιπες βαλκανικές χώρες) καθώς και τα θαλάσσια σύνορα με την Τουρκία, προβάλλουν πολλές δυσκολίες στον έλεγχο, και η ελλιπής φύλαξη τους επιτρέπει την είσοδο σε μεγάλο αριθμό μεταναστών.
- ii. **Η πολιτικοκοινωνική σταθερότητα** που επικρατεί στη χώρα από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 και ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα, σε σχέση πάντα με τις υπόλοιπες χώρες των Βαλκανίων καθώς και τις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ ειδικά τη δεκαετία του 1990.
- iii. **Οι ανάγκες της χώρας για εργατικό δυναμικό** που προσέλκυσαν μεγάλο αριθμό μεταναστών στα μέσα της δεκαετίας του 1990. Οι χαμηλότερες προσδοκώμενες αμοιβές των μεταναστών και η χαμηλή προσφορά Ελλήνων στην αγορά εργασίας όσον αφορά την ανειδίκευτη εργασία οδήγησαν μεγάλο αριθμό μεταναστών να εργάζονται και στην παραοικονομία (Κατσορίδας, 1996, σελ. 18-20)
- iv. **Οι σπουδές** σε ελληνικά πανεπιστήμια ευθύνονται για την εισροή ενός μεριδίου μεταναστών (περί το 3% του συνολικού αριθμού των μεταναστών στην Ελλάδα)
- v. **Η γήρανση του πληθυσμού** στην Ελλάδα άλλα και συνολικά σε όλη την Ευρώπη, αποτελεί δημογραφικό πρόβλημα που έχει ως ένα αποτέλεσμα τη μείωση του εργατικού δυναμικού. Οι ανάγκες που δημιουργούνται συχνά καλύπτονται με τη μετανάστευση εργατικού δυναμικού από άλλες ηπείρους (Εμκε-Πουλοπούλου, 2001, σελ. 69-70)

Κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1980 ένας μεγάλος αριθμός μεταναστών ήρθε στην Ελλάδα κυρίως από χώρες της ανατολικής Ευρώπης (Πολωνία, Ρουμανία, Βουλγαρία) λόγω της μετάβασης από κομμουνιστικές πολιτικές σε πιο φιλελεύθερες. Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης καθώς και η λύση του κομμουνιστικού καθεστώτος στην Αλβανία άνοιξαν το δρόμο για μετανάστευση μεγάλης ομάδας πληθυσμών από αυτές τις χώρες.

Παράλληλα άρχιζε να εμφανίζεται ένα ρεύμα μετανάστευσης αφρικανικών και ασιατικών πληθυσμών προς τη χώρα μας, κυρίως λόγω της χρήσης της χώρας ως πέρασμα προς άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Αξίζει να αναφερθεί πως ένα μεγάλο μέρος αυτού του μεταναστευτικού κύματος αποτελούνταν από παράνομους μετανάστες. Τη δεκαετία του 2000 ο πόλεμος στο Αφγανιστάν δημιουργεί μεγάλο αριθμό προσφύγων και παράλληλα αρχίζουν να εμφανίζονται μεγάλη εισροή κινεζικών πληθυσμών κυρίως για επιχειρηματικούς λόγους. Τα τελευταία χρόνια και λόγω των εξεγέρσεων της Αραβικής Άνοιξης του 2011 έχει παρατηρηθεί μετανάστευση από χώρες όπως το Μαρόκο, η Αλγερία και η Αίγυπτος.

Η Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής του Υπουργείου Εξωτερικών κατέγραφε το Σεπτέμβριο του 2011 πως:

- 800.000 νόμιμοι μετανάστες κατοικούν στην Ελλάδα.
- 478.166 από αυτούς διαθέτουν άδειες και ισχύουσες άδειες διαμονής ενώ 143.012 διαθέτουν απλές βεβαιώσεις.
- 162.587 είναι νόμιμοι ομογενείς μετανάστες από την Αλβανία μαζί με τα μέλη των οικογενειών τους, οι οποίοι διαθέτουν Ειδικό Δελτίο Ταυτότητας Ομογενούς (ΕΔΤΟ) καθώς και Άδεια Διαμονής Ενιαίου Τύπου (ΑΔΕΤ), 4.312 ομογενείς από χώρες της πρώην ΕΣΣΔ κάτοχοι ΕΔΤΟ, και 8.500 ομογενείς από άλλες χώρες, κάτοχοι αδειών διαμονής και δελτίου ταυτότητας αλλοδαπού.

Οι αλλαγές στη διαδικασία απόκτησης ιθαγένειας, οι πολιτικές εξελίξεις στις γειτονικές χώρες καθώς και η οικονομική κρίση των τελευταίων ετών επιδρά δυναμικά στη μεταβολή της ταυτότητας των μεταναστών στην Ελλάδα. Με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης παρατηρήθηκε μείωση στον αριθμό των αδειών διαμονής- από το 2009 μειώνεται ο αριθμός νέων νόμιμων μεταναστών στη χώρα μας ανά έτος. Την ίδια στιγμή εμφανίζονται νέες εθνικότητες νόμιμων μεταναστών.

Οι περισσότερες άδειες παραμονής έχουν εκδοθεί για μετανάστες από την Αλβανία (431.735 άδειες με στοιχεία του Σεπτεμβρίου του 2011), ακολουθεί η Ουκρανία (21.998), το Πακιστάν (19.204) η Γεωργία (18.359) και η Αίγυπτος (16.084) και με μικρότερους αριθμούς η Ινδία, ή Ρωσία, η Συρία, οι Φιλιππίνες και άλλες. Η Αλβανία συνεχίζει να κατέχει πάνω από το 50% των νόμιμων μεταναστών στη χώρα μας (η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση που συμβαίνει κάτι τέτοιο) ενώ παράλληλα στη χώρα εμφανίζονται νόμιμοι μετανάστες από χώρες όπως την Αίγυπτο, την Ινδία, τις Φιλιππίνες και το Πακιστάν, κάτι το οποίο δεν παρατηρούνταν συχνά στο παρελθόν.

Σχετικά με την **παράνομη μετανάστευση** στοιχεία κατέχουν μόνο οι ελληνικές αρχές κάτι που καθιστά πιο δυσεύρετη την πληροφόρηση. Βάση εκτιμήσεων που έκαναν ερευνητές καταλήγουμε ότι:

- Στην Ελλάδα στο τέλος του 2010 οι παράνομοι μετανάστες ήταν μεταξύ 350.000-440.000 (Μαρούκης, 2011, σελ. 42-43)⁴⁶.
- Στην Ελλάδα στα μέσα του 2011 οι παράνομοι μετανάστες εκτιμούνται κοντά στους 450.000 σύμφωνα με ενημερωτικό σημείωμα της Γενικής Γραμματείας Δημόσιας Τάξης.
- Στην Ελλάδα την περίοδο 2005-2007 είχαμε την εισαγωγή 90.000-180.000 παράνομων μεταναστών ενώ την περίοδο 2008-2010 εισήρθαν στην χώρα άλλοι 120.000-210.000 παράνομοι μετανάστες (Μαρούκης, ό.π., σελ.42-43).

Οι παράνομοι μετανάστες που προαναφέρθηκαν οι οποίοι βρίσκονται στην Ελλάδα είναι είτε νόμιμοι μετανάστες που έχασαν την νομιμότητα μετά από χρόνια λόγω έλλειψης επαρκών ενσήμων, είτε η μη νόμιμοι μετανάστες της τριετίας 2005-2008 όπου είχαν μετρηθεί από τις ελληνικές αρχές γύρω στους

---

⁴⁶ Μαρούκης, Θ 2011, «Συμβιώνοντας με την Μετανάστευση (επιμέλεια Συρρή, Δ.)», Ιανός Εκδόσεις, Θεσσαλονίκη, σελ. 42-49.

180.000 και τουλάχιστον οι μισοί βρίσκονται ακόμα στην χώρα (περίπου το 50% είναι Αλβανοί και κοντά στους 30.000 Πακιστανοί), τέλος είτε είναι οι μη νόμιμοι της τριετίας 2008-2011 (Μαρούκης, ό.π., σελ.43). Στην ίδια κατηγορία πέρα από την συντριπτική πλειοψηφία που καταλαμβάνουν οι Αλβανοί, υπολογίζονται ακόμα περίπου 130.000 λαθρομετανάστες κυρίως Αφγανοί αλλά και Πακιστανοί, Μπαγκλαντεσιανοί, Ιρακινοί, Σομαλοί, Αιγύπτιοι, Μαροκινοί και Αλγερινοί. Μια εντάση στον ρυθμό εισροής μεταναστών και προσφύγων προς την Ελλάδα προκλήθηκε λόγω του πολέμου στο Αφγανιστάν, των αθλίων συνθηκών διαβίωσης στο Πακιστάν, στο Μπαγκλαντές και στις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής αλλά και λόγω της πρόσφατης Αραβικής Άνοιξης.

Η παράνομη μετανάστευση στην Ελλάδα αποκτά ανεξελκτους ρυθμούς. Βασικές διόδους εισροής αποτελούν τα ελληνοαλβανικά σύνορα, τα ελληνοσκοπιανά, τα ελληνοβουλγαρικά, και τα σύνορα με την Τουρκία είτε θαλάσσια είτε μέσω Έβρου. Η «ασιατική οδός» αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα, αρχίζει από το Πακιστάν, συνεχίζει προς το Ιράν και μέσω της Τουρκίας καταλήγει στην Ελλάδα. Την οδό αυτή χρησιμοποιούν κυρίως υπήκοοι χωρών όπως το Μπαγκλαντές, το Πακιστάν, το Αφγανιστάν, το Ιράν, το Ιράκ, η Συρία και η Τουρκία. Τα κυκλώματα διακίνησης μεταφέρουν τους λαθρομετανάστες οδικώς κοντά στα ελληνοτουρκικά σύνορα από την Κωνσταντινούπολη, που αποτελεί και το αρχικό κέντρο συγκέντρωσης τους. Στη συνέχεια, πεζοί ή με πλωτά μέσα, μέσω του ποταμού Έβρου, περνούν στο ελληνικό έδαφος και οδηγούνται σε προκαθορισμένα σημεία, όπου παραμένουν για κάποιο διάστημα και άλλα μέλη του κυκλώματος τους προωθούν στην ενδοχώρα. Όσον αφορά στην ελληνοτουρκική πύλη εισόδου, φαίνεται πως προτιμώνται περισσότερο τα χερσαία σύνορα του Έβρου λόγω της αποναρκοθέτησής τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

4.1 Στατιστικά για την μετανάστευση στην Ευρώπη

Παρατηρήσεις για μεταναστευτικές τάσεις στην Ε.Ε.

Σύμφωνα με τα καινούργια δεδομένα που προκύπτουν από τις στατιστικές μελέτες και παρακολουθούμε στους ακόλουθους πίνακες και γραφήματα, το έτος του 2009, είχαμε εισροή περίπου 3 εκατομμυρίων ατόμων σε κάποιο κράτος μέλος της Ε.Ε., εκ των οποίων περίπου το 81% ήταν υπήκοοι άλλης χώρας.

Στο ηνωμένο βασίλειο παρατηρήθηκε ο μεγαλύτερος αριθμός εισροής μεταναστών και ακολουθώντας βλέπουμε την Ισπανία και την Ιταλία. Οι τρεις αυτές χώρες συγκεντρώνουν το μισό του συνόλου των μεταναστών που εισήλθαν σε κράτη μέλη της Ε.Ε. Ένα αξιοσημείωτο φαινόμενο είναι το μεγάλο ποσοστό εισερχόμενης μετανάστευσης σε σχέση με την εξερχόμενη, πράγμα που αποδεικνύει ότι η Ευρώπη έχει έντονες μεταναστευτικές ροές προς το εσωτερικό της.

Τα προφίλ των εισερχόμενων μεταναστών στις Ε.Ε. είναι καταρχήν, οι μετανάστες που επιστρέφουν στη χώρα προέλευσης τους, πολίτες που γεννήθηκαν στο εξωτερικό και επιστρέφουν στην χώρα από την οποία κατάγονται και τέλος μετανάστες οι οποίοι δεν είναι υπήκοοι της χώρας στην οποία μετακομίζουν. Αξιοσημείωτο γεγονός είναι πως πάνω από τους μισούς μετανάστες ανήκαν στην τελευταία κατηγορία που αναφέρεται παραπάνω και οι άλλες δυο κατηγορίες ακολουθούν με μικρότερα ποσοστά.

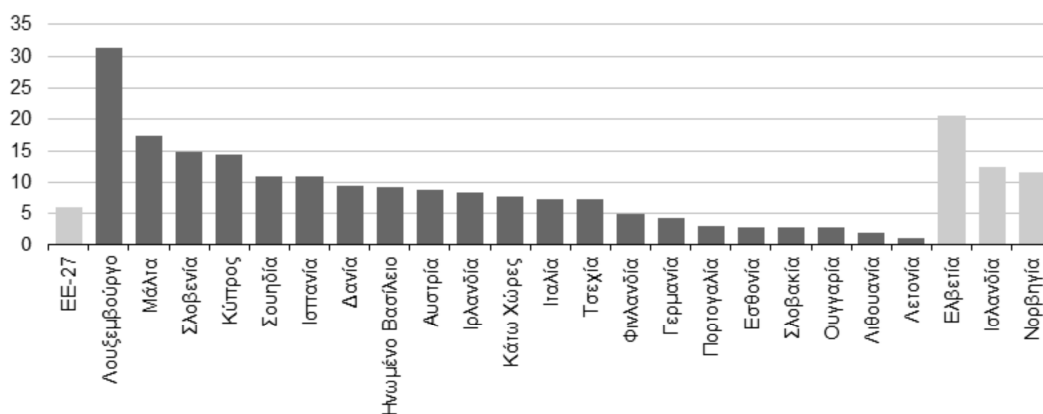
Άλλο ένα στοιχείο που προκύπτει από το γράφημα 3 είναι ότι το μεγαλύτερο ποσοστό εισροής μη υπηκόων της χώρας-πατρίδας παρατηρείται στην Ισπανία, στη Σλοβακία και στην Ιταλία αφού οι παλιννοστούντες μετανάστες σχηματίζουν κάτι λιγότερο από το 10% του συνόλου των μεταναστών.

Πίνακας 4.1: Μετανάστευση ανά κύρια ομάδα ιθαγένειας, 2009

	Σύνολο μεταναστών (1000)	Υπήκοοι		Μη Υπήκοοι					
				Σύνολο		Πολίτες άλλων κρατών μελών		Πολίτες τρίτων χωρών	
		(1000)	(%)	(1000)	(%)	(1000)	(%)	(1000)	(%)
ΕΕ-27	3.000	600	18	2.500	81	1.000	31	1.500	50
Βέλγιο	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Βουλγαρία	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Τσεχία	75,6	21,7	28,8	53,9	71,2	15,5	20,5	38,4	50,7
Δανία	51,8	19,3	37,2	32,5	62,8	16,2	31,3	16,3	31,4

	Σύνολο μεταναστών (1000)	Υπήκοοι		Μη Υπήκοοι					
				Σύνολο		Πολίτες άλλων κρατών μελών		Πολίτες τρίτων χωρών	
		(1000)	(%)	(1000)	(%)	(1000)	(%)	(1000)	(%)
ΕΕ-27	3.000	600	18	2.500	81	1.000	31	1.500	50
Γερμανία	347,3	79,2	22,8	267,2	76,9	126,8	36,5	140,4	40,4
Εσθονία	3,9	1,7	42,6	2,2	57,4	1,0	26,8	1,2	30,5
Ιρλανδία	37,4	14,7	39,4	22,5	60,1	16,0	42,7	6,5	17,4
Ελλάδα	:	:	:	84,2	:	29,5	:	54,6	:
Ισπανία	499,0	29,6	5,9	469,3	94,1	144,9	29,0	324,5	65,0
Γαλλία	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Ιταλία	442,9	36,2	8,2	406,7	91,8	136,1	30,7	270,6	61,1
Κύπρος	11,7	:	:	:	:	:	:	:	:
Λετονία	2,7	0,5	19,4	2,2	80,6	1,1	40,2	1,1	40,4
Λιθουανία	6,5	4,8	74,3	1,7	25,7	0,3	4,0	1,4	21,7
Λουξεμβούργο	15,8	1,1	7,1	14,6	92,7	11,9	75,7	2,7	16,9
Ουγγαρία	27,9	2,3	8,3	25,6	91,7	14,2	51,1	11,3	40,6
Μάλτα	7,2	1,2	17,0	6,0	83,0	4,0	54,7	2,0	28,3
Κάτω Χώρες	128,8	36,9	28,7	81,9	63,6	47,3	36,7	34,6	26,8
Αυστρία	73,3	9,5	13,0	63,6	86,9	39,1	53,3	24,6	33,5
Πολωνία	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Πορτογαλία	32,3	18,0	55,9	14,3	44,1	4,0	12,4	10,3	31,8
Ρουμανία	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Σλοβενία	30,3	2,9	9,6	27,4	90,3	1,9	6,2	25,5	84,1
Σλοβακία	15,6	1,2	7,7	14,4	92,3	6,9	43,9	7,6	48,4
Φινλανδία	26,7	8,6	32,3	17,8	66,7	6,5	24,2	11,3	42,4
Σουηδία	102,3	18,5	18,1	83,5	81,6	26,9	26,3	56,6	55,4
Ηνωμένο Βασίλειο	566,5	96,0	16,9	470,5	83,1	167,4	29,6	303,1	53,5
Ισλανδία	3,9	1,4	36,0	2,5	64,0	2,0	51,3	0,5	12,6
Λιχτενστάιν	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Νορβηγία	56,0	7,3	13,1	48,6	86,9	26,9	48,0	21,8	38,9
Ελβετία	160,6	22,4	13,9	138,3	86,1	91,1	56,7	47,1	29,3

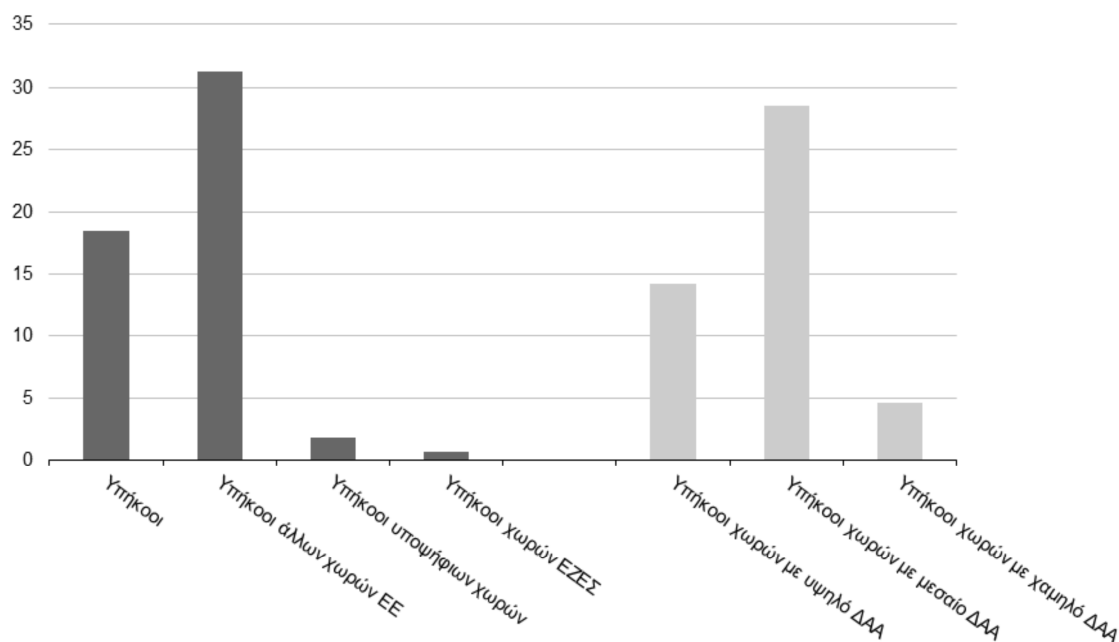
Διάγραμμα 2: Εισερχόμενοι μετανάστες, 2009(ανά 1000 κατοίκους)

Πηγή: Eurostat 2011, Στατιστικές για τη μετανάστευση και τους μετανάστες,

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/el

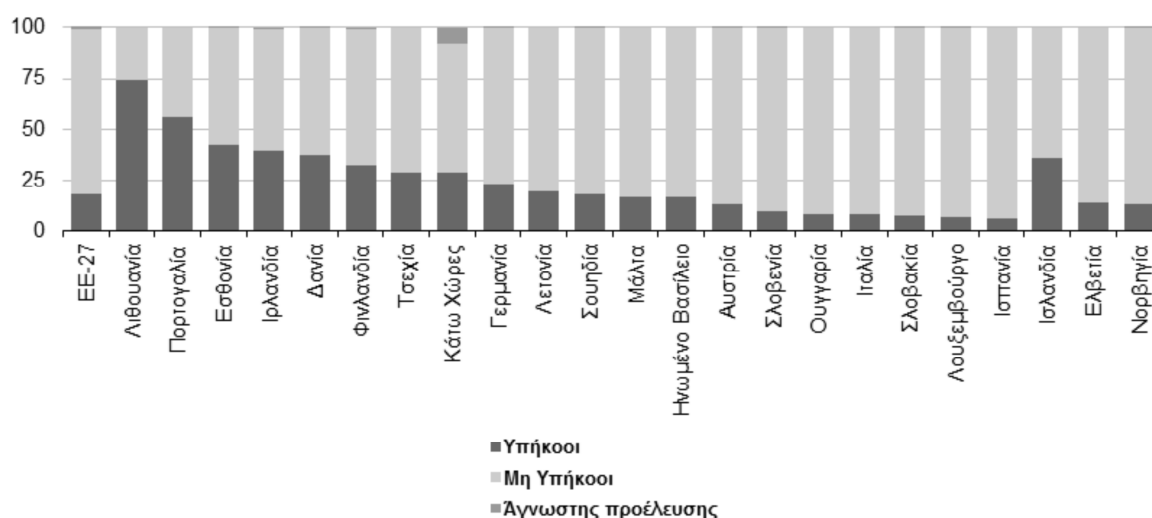
Διάγραμμα 3: Ποσοστό εισερχόμενων μεταναστών ανά ομάδα ιθαγένειας, ΕΕ-27, 2009

Πηγή: Eurostat 2011, Στατιστικές για τη μετανάστευση και τους μετανάστες,

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/el

Διάγραμμα 4: Ποσοστό υπηκόων και μη υπηκόων μεταξύ των εισερχόμενων μεταναστών, 2009

Πηγή: Eurostat 2011, Στατιστικές για τη μετανάστευση και τους μετανάστες,

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/el

4.1.1 Πληθυσμός μη υπηκόων

Σύμφωνα με την έρευνα της EUROSTAT αποτελέσματα της οποίας καταγράφονται στον πίνακα 4,2, ο αριθμός των μη υπηκόων οι οποίοι κατοικούσαν σε κάποια χώρα μέλος της Ε.Ε. το έτος 2010 ήταν 32,5 εκατομμύρια, ποσοστό που αντιστοιχεί στο 6,5% του συνόλου του πληθυσμού. Στις πρώτες θέσεις σε αυτή τη κατηγορία, βλέπουμε τη Γερμανία, την Ισπανία, το Ην. Βασίλειο και την Ιταλία, πράγμα λογικό διότι το επίπεδο διαβίωσης είναι υψηλό σε εν λόγω χώρες .

Η χώρα προέλευσης των μη υπηκόων στο μεγαλύτερο ποσοστό ανήκει σε τρίτες χώρες, με κύριες εξαιρέσεις τη Λετονία, την Εσθονία και την Κύπρο όπου η πλειοψηφία των μεταναστών προέρχονται από άλλα κράτη μέλη.

Στα διαγράμματα 5 και 6 καταγράφεται ότι το 1/3 των μεταναστών υπηκόων τρίτων χωρών είναι πολίτες άλλων ευρωπαϊκών χωρών πλην της Ε.Ε. Περίπου οι μισοί από αυτούς προέρχονται από την Τουρκία, την Αλβανία και την Ουκρανία. Η ακόλουθη μεγάλη μεταναστευτική ομάδα προέρχεται εξ Αφρικής ακολουθώντας η Ασία και η Αμερική, αφήνοντας την Ωκεανία τελευταία με ένα ελάχιστο ποσοστό.

Η ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού των χωρών της Ε.Ε. μεταβάλλεται σημαντικά εξ αιτίας της εισροής των παραπάνω αναφερθέντων μεταναστών, καθώς ο μέσος όρος ηλικίας των υπηκόων είναι μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο των εισερχομένων μη υπηκόων.

Πίνακας 4.2: Συνολικός πληθυσμός και πληθυσμός μη υπηκόων μόνιμων κατοίκων ανά ομάδα ιθαγένειας, 2010

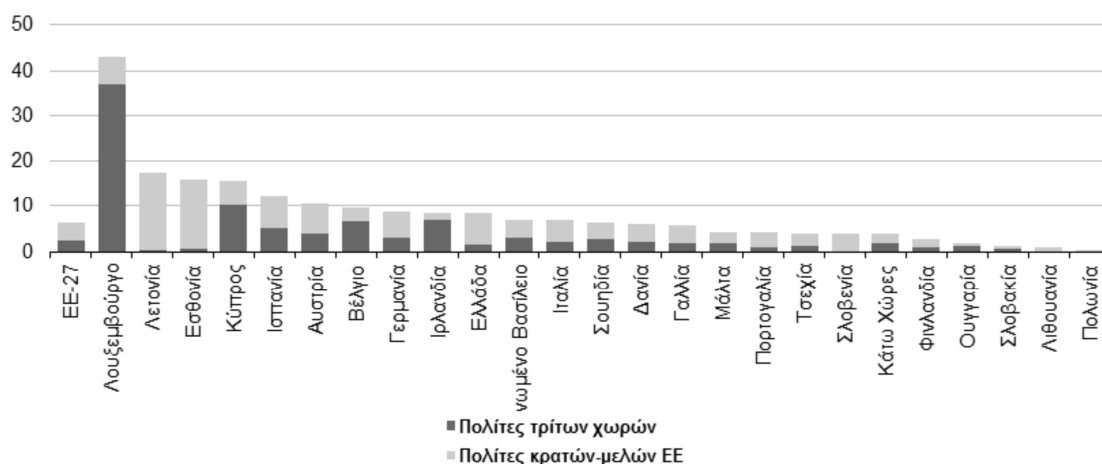
Πηγή: Eurostat 2011, Στατιστικές για τη μετανάστευση και τους μετανάστες,

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/el.

	Συνολικός πληθυσμός (1000)	Μη υπήκοοι					
		Σύνολο		Πολίτες άλλων κρατών-μελών		Πολίτες τρίτων χωρών	
		(1000)	(%)	(1000)	(%)	(1000)	(%)
ΕΕ-27	501.100	32.500	6,5	12.300	2,5	20.200	4,0
Βέλγιο	10.839,9	1.052,8	9,7	715,1	6,6	337,7	3,1
Βουλγαρία	:	:	:	:	:	:	:
Τσεχία	10.506,8	424,4	4,0	137,0	1,3	287,4	2,7
Δανία	5.534,7	329,8	6,0	115,5	2,1	214,3	3,9
Γερμανία	81.802,3	7.130,9	8,7	2.546,3	3,1	4.584,7	5,6
Εσθονία	1.340,1	212,7	15,9	11,0	0,8	201,7	15,1
Ιρλανδία	4.467,9	384,4	8,6	309,4	6,9	75,0	1,7
Ελλάδα	11.305,1	954,8	8,4	163,1	1,4	791,7	7,0
Ισπανία	45.989,0	5.663,5	12,3	2.327,8	5,1	3.335,7	7,3
Γαλλία	64.716,3	3.769,0	5,8	1.317,6	2,0	2.451,4	3,8
Ιταλία	60.340,3	4.235,1	7,0	1.241,3	2,1	2.993,7	5,0
Κύπρος	803,1	127,3	15,9	83,5	10,4	43,8	5,5
Λετονία	2.248,4	392,2	17,4	9,7	0,4	382,4	17,0
Λιθουανία	3.329,0	37,0	1,1	2,4	0,1	34,6	1,0
Λουξεμβούργο	502,1	215,7	43,0	186,2	37,1	29,5	5,9
Ουγγαρία	10.014,3	200,0	2,0	118,9	1,2	81,1	0,8
Μάλτα	414,4	18,1	4,4	7,3	1,8	10,8	2,6
Κάτω Χώρες	16.575,0	652,2	3,9	310,9	1,9	341,3	2,1
Αυστρία	8.367,7	876,4	10,5	328,3	3,9	548,0	6,5

	Συνολικός πληθυσμός (1000)	Μη υπήκοοι					
		Σύνολο		Πολίτες άλλων κρατών-μελών		Πολίτες τρίτων χωρών	
		(1000)	(%)	(1000)	(%)	(1000)	(%)
ΕΕ-27	501.100	32.500	6,5	12.300	2,5	20.200	4,0
Πολωνία	38.167,3	45,5	0,1	14,8	0,0	30,7	0,1
Πορτογαλία	10.637,7	457,3	4,3	94,2	0,9	363,1	3,4
Ρουμανία	:	:	:	:	:	:	:
Σλοβενία	2.047,0	82,2	4,0	4,6	0,2	77,6	3,8
Σλοβακία	5.424,9	62,9	1,2	38,7	0,7	24,2	0,4
Φινλανδία	5.351,4	154,6	2,9	56,1	1,0	98,5	1,8
Σουηδία	9.340,7	590,5	6,3	265,8	2,8	324,7	3,5
Ηνωμένο Βασίλειο	62.027,0	4.362,0	7,0	1.919,9	3,1	2.442,1	3,9
Ισλανδία	317,6	21,7	6,8	17,2	5,4	4,5	1,4
Λιχτενστάιν	35,9	:	:	:	:	:	:
Νορβηγία	4.854,5	331,6	6,8	185,6	3,8	146,0	3,0
Ελβετία	7.785,8	1.714,0	22,0	1.073,7	13,8	640,3	8,2

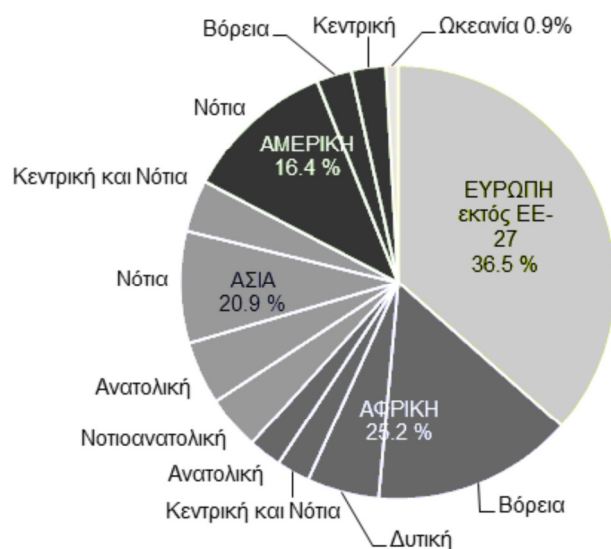
Διάγραμμα 5: Ποσοστό μη υπηκόων στον πληθυσμό μόνιμων κατοίκων, 2010

Πηγή: Eurostat 2011, Στατιστικές για τη μετανάστευση και τους μετανάστες,

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/el.

Διάγραμμα 6: Πολίτες τρίτων χωρών που είναι μόνιμοι κάτοικοι στην ΕΕ -27 ανά ήπειρο καταγωγής, 2010

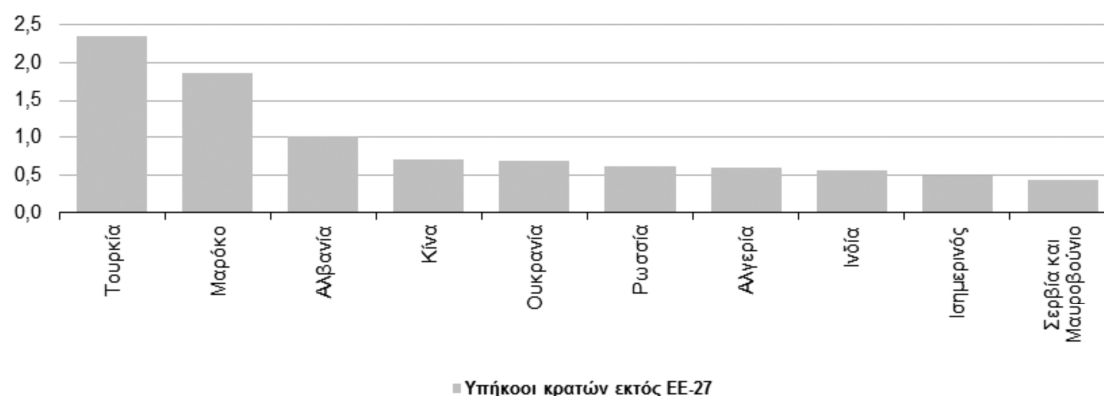

Πηγή: Eurostat 2011, Στατιστικές για τη μετανάστευση και τους μετανάστες,

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/el.

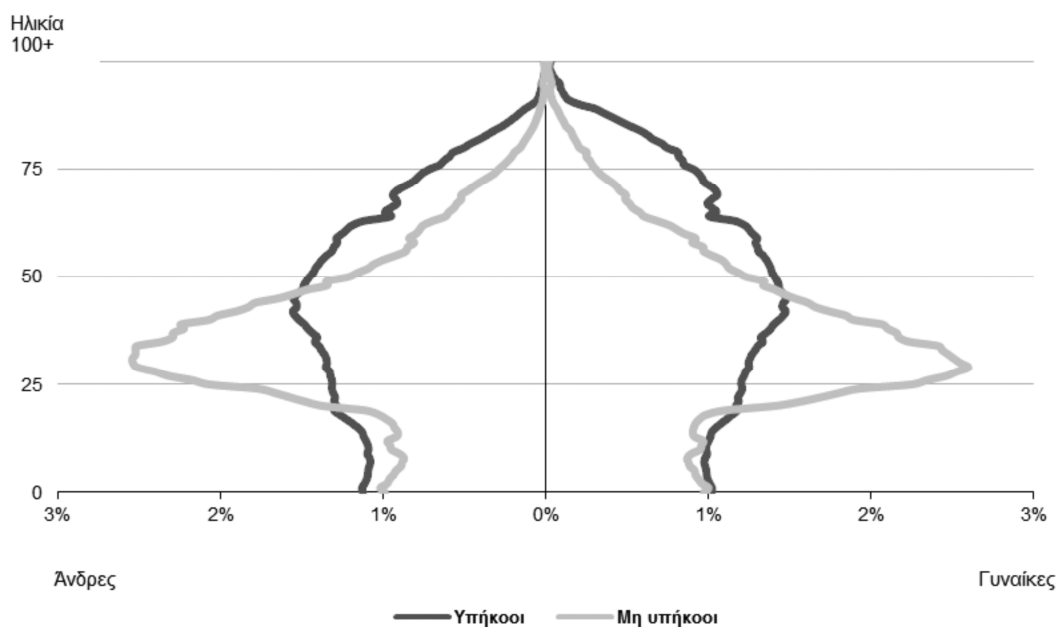
Διάγραμμα 7: Κύριες χώρες καταγωγής μη υπηκόων, ΕΕ-27, 2010

Πηγή: Eurostat 2011, Στατιστικές για τη μετανάστευση και τους μετανάστες,

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/el.

Διάγραμμα 8: Ηλικιακή διάρθρωση πληθυσμού υπηκόων και μη υπηκόων, ΕΕ, 2010

Πηγή: Eurostat 2011, Στατιστικές για τη μετανάστευση και τους μετανάστες,

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/el.

4.1.2 Στατιστικά στοιχεία της παράνομης μετανάστευσης στην Ευρώπη

Η παράνομη μετανάστευση αποτελούσε και αποτελεί αντικείμενο μιας συνεχούς και εύφλεκτης δημόσιας συζήτησης στην Ευρώπη. Άρχισε να παίρνει ακόμα μεγαλύτερες διαστάσεις έπειτα από το καλοκαίρι του 2008 και τα γεγονότα με τους παράνομους μετανάστες που έχασαν τη ζωή τους κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους προς μια νέα πατρίδα⁴⁷.

Υπολογίζεται ότι το 2008 στην Ευρώπη διαμένει ένας αριθμός παράνομων μεταναστών που κυμαίνεται από 1,9 έως 3,8 εκατομύρια. Δυστυχώς, οι αριθμοί αυτοί αποτελούν απλές εκτιμήσεις αφού δεν υπάρχουν επαρκείς πληροφορίες για την ετήσια εισροή παράνομων μεταναστών προς την Ε.Ε. Με ότι στοιχεία έχουμε ως εργαλεία για να σχηματίσουμε μια εικόνα για το ζήτημα βλέπουμε ότι από το 2002 μετανάστες χωρίς άδεια παραμονής στην Ευρώπη φαίνεται σταδιακά να μειώνονται. Αυτό οφείλεται κυρίως στην αυστηρότερη επιβολή του μεταναστευτικού νόμου στα σύνορα των χωρών της Ε.Ε. καθώς και στη συντονισμένη αστυνόμευση για την αναχέτιση της παράνομης μετανάστευσης. Άλλος σημαντικός παράγοντας είναι ο κορεσμός πολλών επαγγελματικών επιλογών στις χώρες μέλη της Ε.Ε. με αποτέλεσμα την έλλειψη ζήτησης για εργατικό δυναμικό (έστω και με χαμηλότερο κόστος που προσέφερε η εργασία των παράνομων μεταναστών), γεγονός που έχει οδηγήσει, κυρίως από το 2008 και μετά, πολλές χώρες μέλη σε οικονομική ύφεση και αργή ανάκαμψη. Όλα τα παραπάνω έχουν ως αναπόφευκτο αποτέλεσμα τη μείωση της δυναμικής των μεταναστευτικών ροών (έννομων ή παράνομων) στην Ε.Ε.⁴⁸

Πίνακας 4.3: Εκτιμήσεις για τη μη εξουσιοδοτημένη (unauthorized) μετανάστευση στην ΕΕ, 2002- 2008

Έτος	Πληθυσμός(σε εκατομύρια)		Ποσοστό του πληθυσμού (%)		Ποσοστό του ξένου πληθυσμού(%)	
	Ελάχιστος	Μέγιστος	Ελάχιστο	Μέγιστο	Ελάχιστο	Μέγιστο
ΕΕ-15						
2002	3.1	5.3	0.80	1.40	14	25
2005	2.2	4.8	0.58	1.23	8	18
2008	1.8	3.3	0.46	0.83	7	12
ΕΕ-27						
2008	1.9	3.8	0.39	0.77	7	13

Πηγή: Morehouse, C & Blomfield, M 2011, «Irregular Migration in Europe», Washington, DC: Migration Policy Institute, σελ. 6.

⁴⁷ Morehouse & Blomfield, 2011, σελ. 2

⁴⁸ Morehouse & Blomfield, 2011, σελ. 4-6

Σύμφωνα με όσα αναφέρουν οι εκθέσεις της FRONTEX, οι ζώνες εισόδου μεταναστών δεν είναι απόλυτα σταθερές. Εντούτοις είναι δυνατό να εντοπιστούν επτά βασικές μεταναστευτικές οδοί, μέσω των οποίων επιχειρείται το πέρασμα στην Ευρωπαϊκή ήπειρο και κυρίως στην ΕΕ χωρίς κάποια άδεια. Αυτές είναι⁴⁹:

- i. Η διαδρομή της Κεντρικής Μεσογείου, από την Τυνησία και τη Λιβύη προς την Ιταλία και τη Μάλτα.
- ii. Η διαδρομή της Δυτικής Μεσογείου, από το Μαρόκο και την Αλγερία προς την Ισπανία.
- iii. Η διαδρομή της Δυτικής Αφρικής, που ξεκινά από τις ακτές της Δυτικής Αφρικής και καταλήγει στις Κανάριες Νήσους.
- iv. Η διαδρομή των ανατολικών συνόρων, όπου διαμέσου των ανατολικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ανατολική Ευρώπη, οι μετανάστες εισέρχονται σε κράτη-μέλη.
- v. Η διαδρομή των Δυτικών Βαλκανίων, με την οποία οι μετανάστες περνάνε από τις εκτός ΕΕ χώρες των Βαλκανίων σε κράτη-μέλη.
- vi. Η κυκλική διαδρομή Αλβανίας-Ελλάδας, η οποία ουσιαστικά αναφέρεται στην κυκλική μετανάστευση από την Αλβανία στην Ελλάδα.
- vii. Η διαδρομή της Ανατολικής Μεσογείου, ή αλλιώς η διαδρομή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, που αφορά στην είσοδο μεταναστών από την Τουρκία προς την Ελλάδα μέσω ξηράς ή θάλασσας.

Σχετικά με την μεγαλύτερη διαδρομή, δηλαδή αυτή της κεντρικής Μεσογείου παρατηρείται ριζική αύξηση των εισροών, πράγμα που κατά βάση αποδίδεται στην έξαρση της Αραβικής Άνοιξης που ξέσπασε σε Τυνησία, Λιβύη και Αίγυπτο, οδηγώντας πολλούς αντιφρονούντες των νέων ή υπο δημιουργία πολιτευμάτων στον ξεριζωμό. Η κατάσταση έμοιζε να βελτιώνεται το 2011 λόγω των δημοκρατικών εκλογών στη Τυνησία και την επικράτηση του δημοκρατικού Εθνικού Μεταβατικού Συμβουλίου στη Λιβύη. Το πρόβλημα όμως σύμφωνα με την FRONTEX είναι ότι η εν λόγω ροή μεταναστών (διαδρομή κεντρικής Μεσογείου) είχε αυξημένα ποσοστά αιτήσεων για διεθνή προστασία. Χαρακτηριστικά περίπου το 1/4 των Τυνησιων μεταναστών το 2011 αιτήθηκε για διεθνή προστασία (FRONTEX).

Στην μεταναστευτική διαδρομή της δυτικής Μεσογείου απέναντι στην άλλη, παρατηρείται ένα εντελώς διαφορετικό φαινόμενο και ενώ ως το 2010 ο μεγαλύτερος όγκος των παράνομων μεταναστών προερχόταν κυρίως από τις κοντινές χώρες, Αλγερία και Μαρόκο, έχει παρατηρηθεί σημαντική αύξηση μεταναστών από πιο μακρινές χώρες όπως Ακτή Ελεφαντοστού, Γουινέα, Νιγηρία και Κονγκό.

Όσον αφορά τη διαδρομή της ανατολικής Ευρώπης και τις ανιχνεύσεις

---

⁴⁹ Morehouse & Blomfield, ό.π., σελ. 9

παράνομων μεταναστών που παρατηρούνται εκεί, τα στοιχεία της FRONTEX δείχνουν πώς παρά το μεγάλο μήκος του συνολικού τμήματος των συνόρων και της αντικειμενικής δυσκολίας φύλαξής τους, ο αριθμός των συνολικών παράνομων διελεύσεων τείνει να είναι χαμηλότερος σε σχέση με τις υπόλοιπες διαδρομές. Η διαδρομή των δυτικών βαλκανίων βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τη μετακόμιση και διαμετακόμιση μεταναστών σε Ελλάδα και Τουρκία καθώς οι περισσότεροι εξ αυτών συνεχίζουν προς βορειότερα κράτη μέλη μέσω των πρώην Γιουγκοσλαβικών χωρών (Σερβία, Κροατία, κ.α.). Ο μεγαλύτερος αριθμός μεταναστών αφορά άτομα από το Αφγανιστάν, τη Σερβία και εσχάτως από το Πακιστάν.

Το φαινόμενο της κυκλικής μετανάστευσης από Αλβανία σε Ελλάδα ιδίως μετά το 2010 όταν και χορηγήθηκε η άδεια στους Αλβανούς να ταξιδεύουν χωρίς VISA στις χώρες της Ε.Ε. έχει οδογήσει στον περιορισμό της παράνομης διέλευσης από τις αλβανικές διαδρομές προς την Ελλάδα. Το ίδιο ισχύει, σε μικρότερο μεν βαθμό, και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες όπου βλέπουμε αυξημένο αριθμό παράνομων Αλβανών (Γαλλία, Ην. Βασίλειο, Βέλγιο).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της FRONTEX ο κύριος όγκος παράνομης διέλευσης μεταναστών στην διαδρομή της ανατολικής μεσογείου αφορούσαν κυρίως εντοπισμούς στα ελληνοτουρκικά σύνορα, χερσαία ή υδάτινα. Ο μεγαλύτερος αριθμός εξ αυτών αφορούσε άτομα από Αφγανιστάν, Πακιστάν και Μπακλαντές καθώς και από διάφορες χώρες της βόρειας Αφρικής. Οι Αφγανοί μετανάστες είναι οι εθνικότητα με τη μεγαλύτερη αυξητική τάση διέλευσης τα τελευταία χρόνια στην Ε.Ε. μέσω της διαδρομής της ανατολικής μεσογείου. Σε πληθώρα περιπτώσεων όπου βρέθηκαν παράνομα έγγραφα στην κατοχή τους, οι συλληφθέντες δήλωσαν πως ταξίδευαν προς την Ελλάδα για οικονομικούς λόγους, έχοντας ως απώτερους προορισμούς χώρες της κεντρικής Ευρώπης (Γερμανία, Βέλγιο, Γαλλία κ.α.). Όσον αφορά τα υδάτινα σύνορα ανάμεσα σε Τουρκία και Ελλάδα τα ποσοστά παράνομης διέλευσης έχουν μειωθεί σε σημαντικό βαθμό, γεγονός που χαρακτηρίζεται αξιοπερίεργο καθώς έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τον πολύ μεγάλο αριθμό παράνομων διελεύσεων των συνόρων.

Πίνακας 4.4: Μεγέθη παράνομης εισόδου μέσω των βασικών μεταναστευτικών διαδρομών, 2009-2011

Πηγή: Frontex 2012, «*Annual Risk Analysis 2012*»,

http://www.frontex.europa.eu/assets/Attachment_Featured/Annual_Risk_Analysis_2012.pdf.

Διαδρομές	2009	2010	2011	% επί του συνόλου	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
Διαδρομή Κεντρικής Μεσογείου	11043	4450	64261	46	1344
Τυνησία	1624	652	27982		4192
Νιγηρία	1655	1	6078		607700
Αδιευκρίνιστη προέλευση	1	0	5436		Μη διαθέσιμα στοιχεία
Κεντρική Αφρική	0	0	3703		Μη διαθέσιμα στοιχεία
Διαδρομή Ανατολικής Μεσογείου	39975	55688	57025	40	2,4
Χερσαίες διαδρομές	11127	49513	55558		12
Αφγανιστάν	639	21389	19308		-9,7
Πακιστάν	1224	3558	13130		269
Μπαγκλαντές	292	1496	3541		137
Θαλάσσιες διαδρομές	28848	6175	1467		-76
Αφγανιστάν	11758	1373	310		-77
Πακιστάν	257	148	179		21
Μαρόκο	87	107	149		39
Διαδρομή Δυτικής Μεσογείου	6642	5003	8448	6	69
Θαλάσσιες διαδρομές	5003	3436	5103		49
Αλγερία	3190	1242	1037		-17
Μαρόκο	254	300	775		158
Ακτή Ελεφαντοστού	85	122	466		282
Χερσαίες διαδρομές	1639	1567	3345		113
Αδιευκρίνιστη προέλευση	503	1108	2610		136
Αλγερία	464	459	735		60
Μαρόκο	672	0	0		Μη διαθέσιμα στοιχεία

Διαδρομές	2009	2010	2011	% επί του συνόλου	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή
Κυκλική διαδρομή από Αλβανία προς Ελλάδα	40250	35297	5269	3,7	-85
Αλβανία	38017	32451	5022		-85
Σερβία	48	39	46		18
Πακιστάν	21	68	44		-35
Διαδρομή Δυτικών Βαλκανίων	3089	2371	4646	3,3	96
Αφγανιστάν	700	469	981		109
Σερβία	1683	687	833		21
Πακιστάν	10	39	606		1454
Διαδρομή ανατολικών συνόρων	1335	1043	990	0,7	-5,1
Μολδαβία	396	393	250		-36
Γεωργία	173	144	209		45
Σομαλία	64	48	120		150
Διαδρομή Δυτικής Αφρικής	2244	196	340	0,2	73
Μαρόκο	176	179	321		79
Σενεγάλη	186	2	4		100
Γουινέα	304	0	4		Μη διαθέσιμα στοιχεία
Άλλης προέλευσης	21	3	1		-67
Σύνολο	104599	104051	140980		35

Πίνακας 4.5: Μεγέθη παράνομης εισόδου μέσω των βασικών μεταναστευτικών διαδρομών, 2009-2011

Πηγή: Frontex 2012, «Annual Risk Analysis 2012»

http://www.frontex.europa.eu/assets/Attachment_Featured/Annual_Risk_Analysis_2012.pdf.

Χώρες	2008	2009	2010	2011	% επί του συνόλου	Ετησία ποσοστιαία μεταβολή
Τυνησία	7648	1701	1498	28829	20	1824
Αφγανιστάν	19284	14539	25918	22992	16	-11
Πακιστάν	3157	1592	3878	15377	11	297
Αδιευκρίνιστη προέλευση	3549	1068	1592	11900	8.4	647
Νιγηρία	7104	1824	559	6893	4,9	1133
Αλγερία	4032	4487	8763	6156	4,4	-30
Αλβανία	44009	38905	33260	5138	3,6	-85
Μπαγκλαντές	1477	551	1647	4923	3,5	199
Μαρόκο	8932	1710	1959	3780	2,7	93
Γκάνα	2406	358	255	3089	2,2	1111
Άλλης προέλευσης	58283	37864	24722	31903	23	29
Σύνολο	159881	104599	104051	140980		35

4.2 Στατιστικά στοιχεία της παράνομης μετανάστευσης στην Ελλάδα

Η αθρόα είσοδος μεταναστών παίρνει πλέον ανεξέλεγκτες διαστάσεις, αφού η αύξηση των αριθμών των ανθρώπων που αναζητούν ελπίδα στην πατρίδα μας γίνεται με εκρηκτικούς ρυθμούς. Μάλιστα η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ κρούει τον κώδωνα του κινδύνου καθώς η Ελλάδα δέχεται ένα μεγάλο ρεύμα προσφύγων πολέμου το οποίο και αναμένεται να ενταθεί.

Τη ραγδαία αύξηση των μεταναστευτικών ροών στο Αιγαίο αποτυπώνουν τα στοιχεία του υπουργείου Ναυτιλίας και Αιγαίου όπως και της ΕΛ.ΑΣ. όπου σύμφωνα με τα οποία στη διάρκεια του πρώτου τριμήνου το 2015 διασώθηκαν από τους άνδρες του Λιμενικού Σώματος πολύ μεγάλος αριθμός μεταναστών, κυρίως Σύριοι και Αφγανοί που πέρασαν παρατύπως τα θαλάσσια σύνορα στο Ανατολικό Αιγαίο, όταν το ίδιο διάστημα πέρυσι ο αντίστοιχος αριθμός των μεταναστών ήταν πολύ μικρότερος.

Τα ανατολικά θαλάσσια σύνορα της Ελλάδας είναι αυτά που δέχονται τη μεγαλύτερη πίεση. Αρχικός προορισμός των μεταναστών είναι συνήθως η Μυτιλήνη, η Κως, η Σάμος και η Χίος. Από εκεί περνούν πάνω από 3.000 άτομα κάθε μήνα και αναζητούν τρόπο για να φτάσουν στην Αθήνα. Ενδεικτικό της κατάστασης που επικρατεί πλέον είναι πως το τελευταίο διήμερο σχεδόν 800 μετανάστες συνελήφθησαν στην ευρύτερη θαλάσσια περιοχή στη Χίο, τη Μυτιλήνη και το Φαρμακονήσι.

Περισσότεροι από 300 παράνομοι μετανάστες αποβιβάζονται -κατά μέσο όρο- καθημερινά στο λιμάνι του Πειραιά με τα πλοία της γραμμής, την ίδια ώρα όπου ο αριθμός των ατόμων που εισέρχονται παράνομα στην Ελλάδα από τα χερσαία και θαλάσσια σύνορα φτάνει τους 400, με αυξητικές μάλιστα τάσεις. Οπως λένε χαρακτηριστικά αξιωματούχοι της ΕΛ.ΑΣ. που ασχολούνται με το θέμα, «αν συνεχιστούν έτσι τα πράγματα, σύντομα ο αριθμός θα είναι τετραψήφιος».

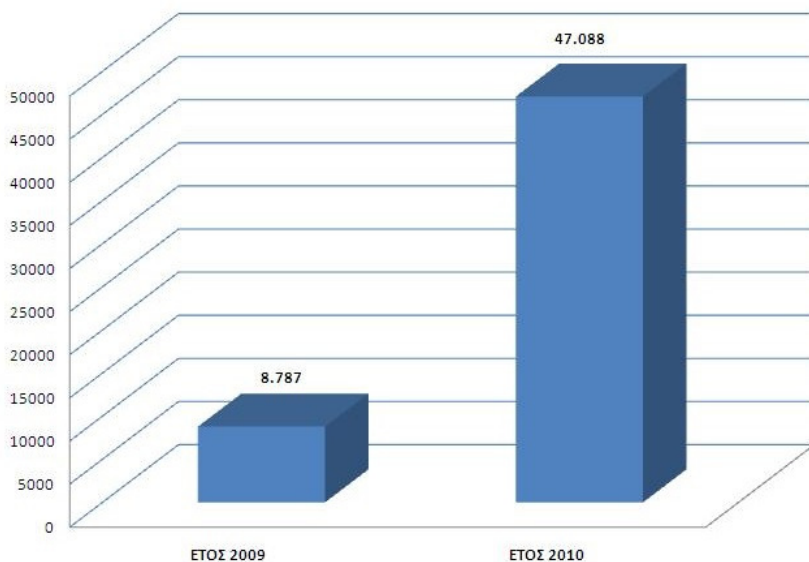
Μπροστά σε αυτήν την εκρηκτική κατάσταση που δημιουργείται, αναζητείται έκτακτο σχέδιο για την αντιμετώπιση του προβλήματος, χρησιμοποιώντας ως πρόχειρους καταυλισμούς εγκαταλειμμένα κτίρια του Δημοσίου και του Στρατού. Η Ελλάδα έχει απευθυνθεί σε ευρωπαϊκούς μηχανισμούς για την αντιμετώπιση του προσφυγικού ρεύματος ενώ έχει ζητηθεί μέσω της Υπάτης Αρμοστείας του ΟΗΕ μετεγκατάσταση προσφύγων από τη Συρία σε άλλες χώρες. Παράλληλα οι ίδιες πηγές επεσήμαιναν ότι οι υποδομές είναι ανύπαρκτες σπεύδοντας να επιρρίψουν ευθύνες στην κυβέρνηση Σαμαρά κατηγορώντας την πως δεν υλοποίησε απολύτως τίποτα μολονότι γνώριζε ότι θα υπάρξουν έκτακτες καταστάσεις.

Παρακάτω παρουσιάζονται στατιστικά στοιχεία και διαγράμματα σχετικά με την παράνομη είσοδο μεταναστών στην Ελλάδα είτε από χερσαία σύνορα είτε από θαλάσσια σύνορα για τα έτη 2010 έως και το πρώτο τετράμηνο του 2015.

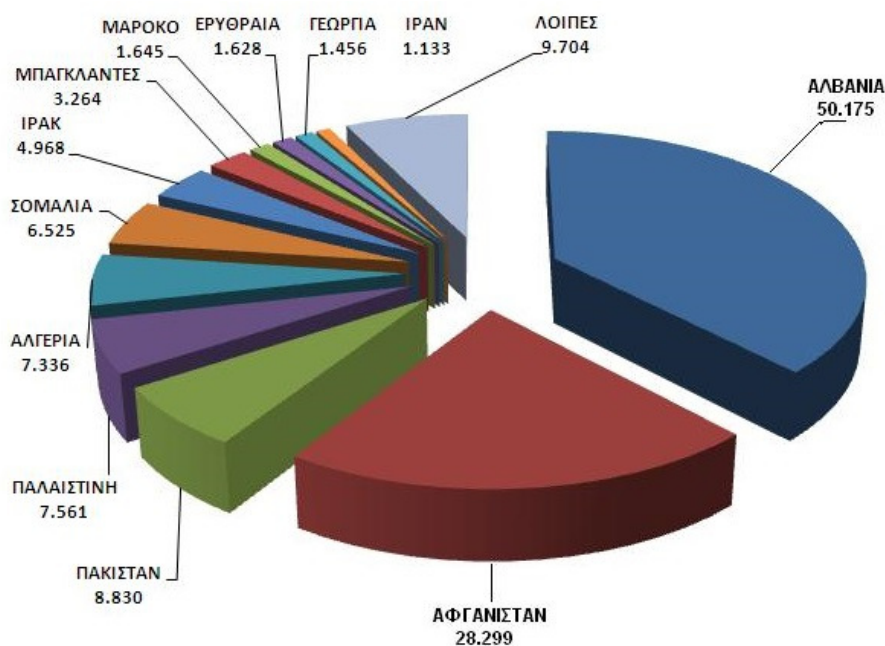
Διάγραμμα 9: Συλληφθέντες λαθρομετανάστες στα ελληνοτουρκικά σύνορα 2009 - 2010, από αστυνομικές και λιμενικές αρχές για παράνομη είσοδο και παραμονή.

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2010».

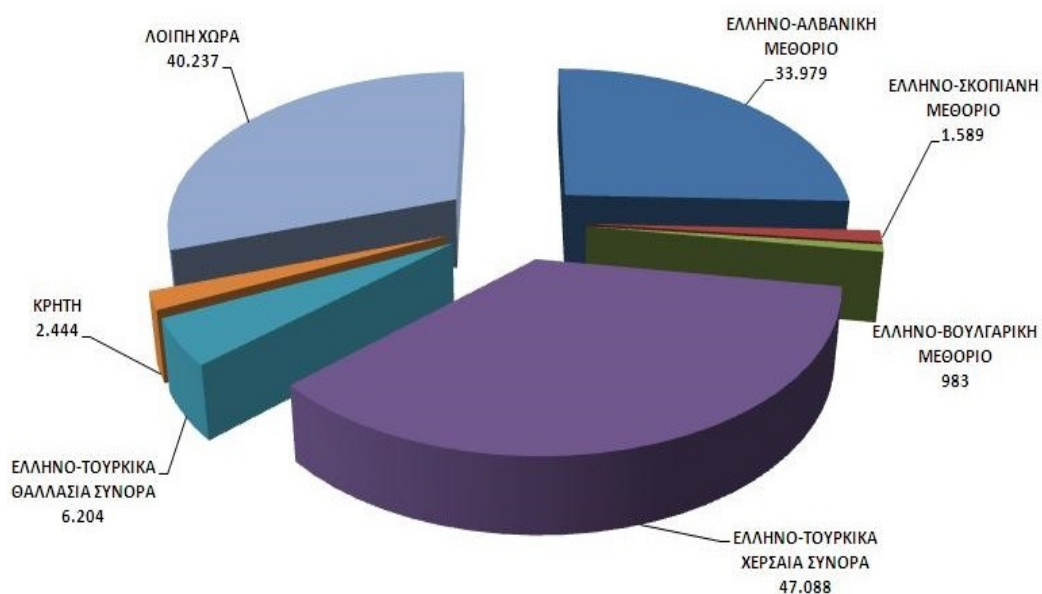
Διάγραμμα 10: Συλληφθέντες αλλοδαποί για παράνομη είσοδο και παραμονή ανα υπηκοότητα από αστυνομικές και λιμενικές αρχές το έτος 2010.

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2010».

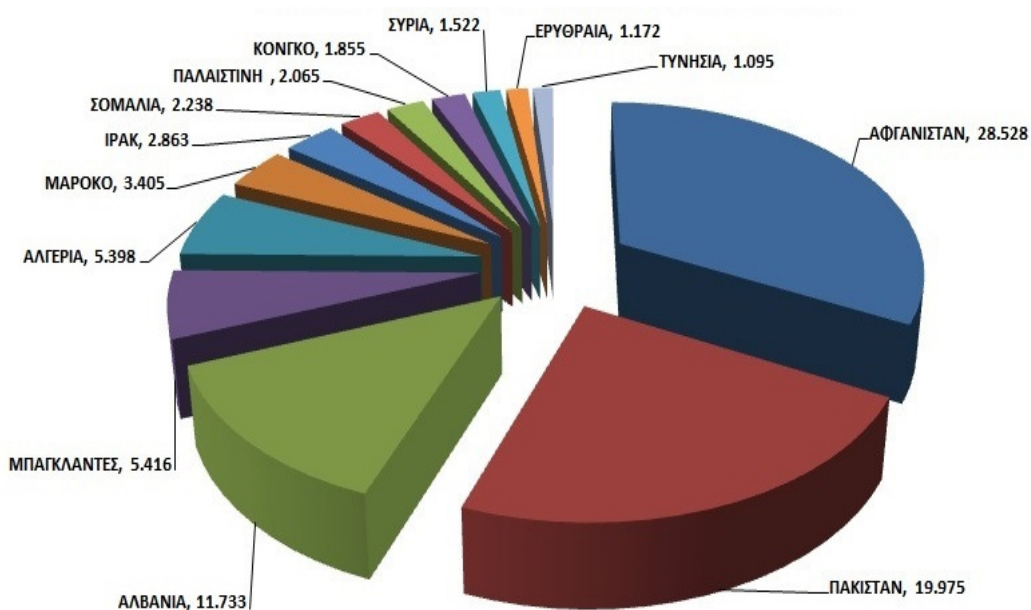
Διάγραμμα 11: Συλληφθέντες λαθρομετανάστες από αστυνομικές και λιμενικές αρχές για παράνομη είσοδο και παραμονή ανα μεθόριο το έτος 2010.

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2010».

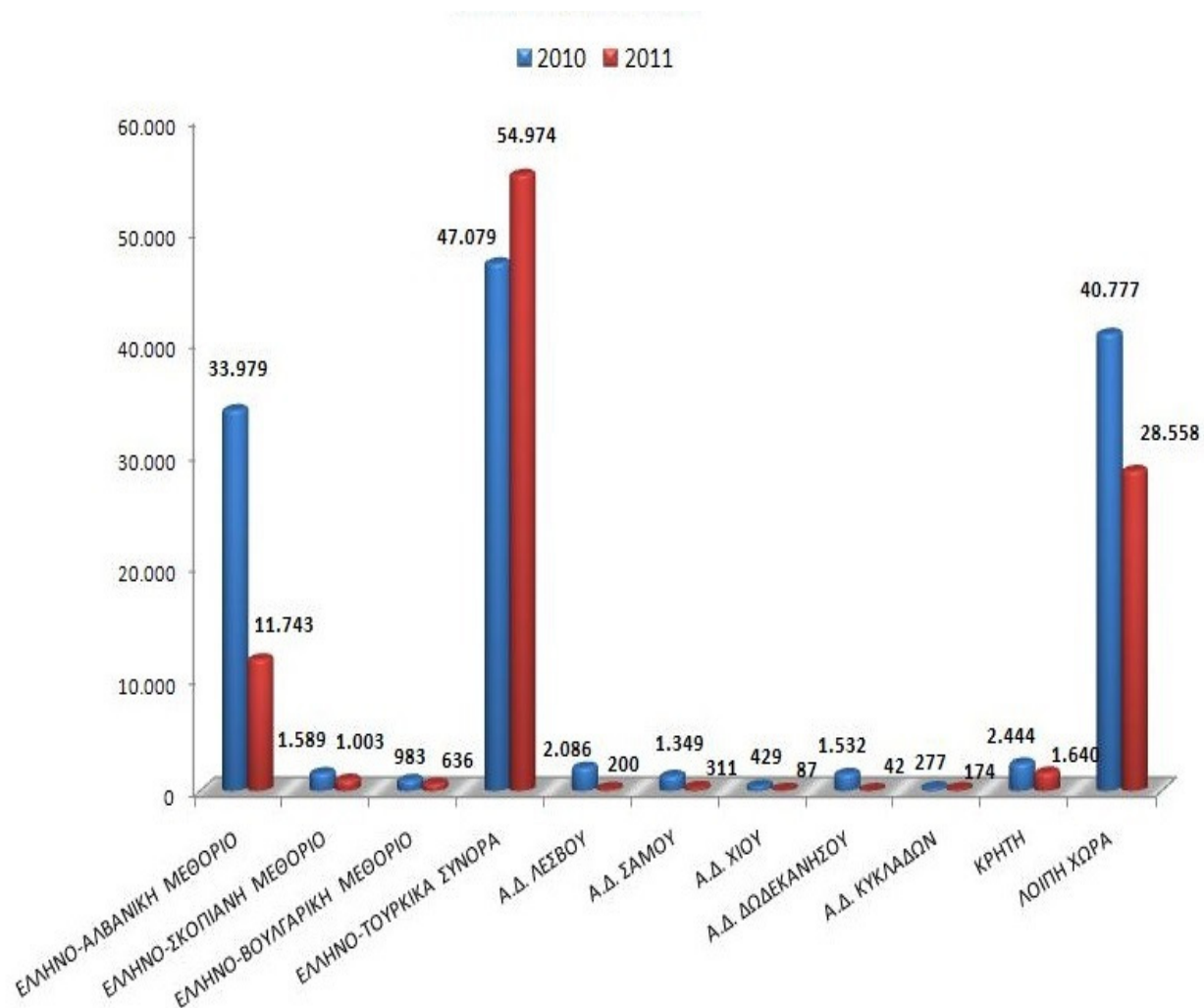
Διάγραμμα 12: Συλληφθέντες λαθρομετανάστες από αστυνομικές και λιμενικές αρχές για παράνομη είσοδο και παραμονή ανα υπηκοότητα το έτος 2011.

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2011».

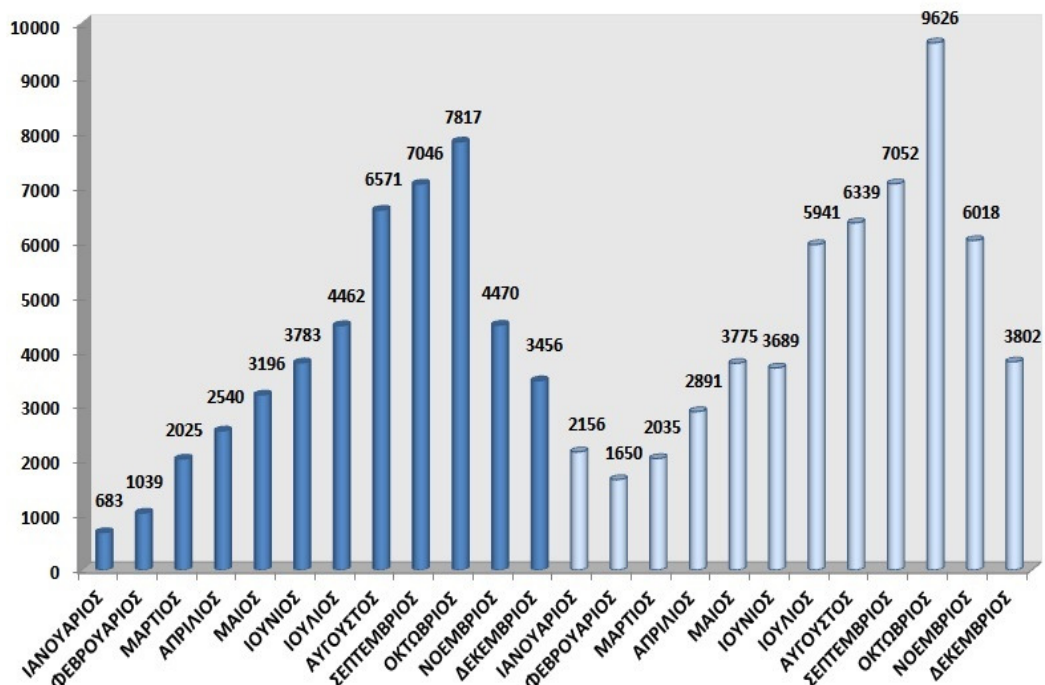
Διάγραμμα 13: Συλλήψεις λαθρομεταναστών από αστυνομικές και λιμενικές αρχές για παράνομη είσοδο και παραμονή ανα μεθόριο, **σύγκριση 2010-2011**.

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2011».

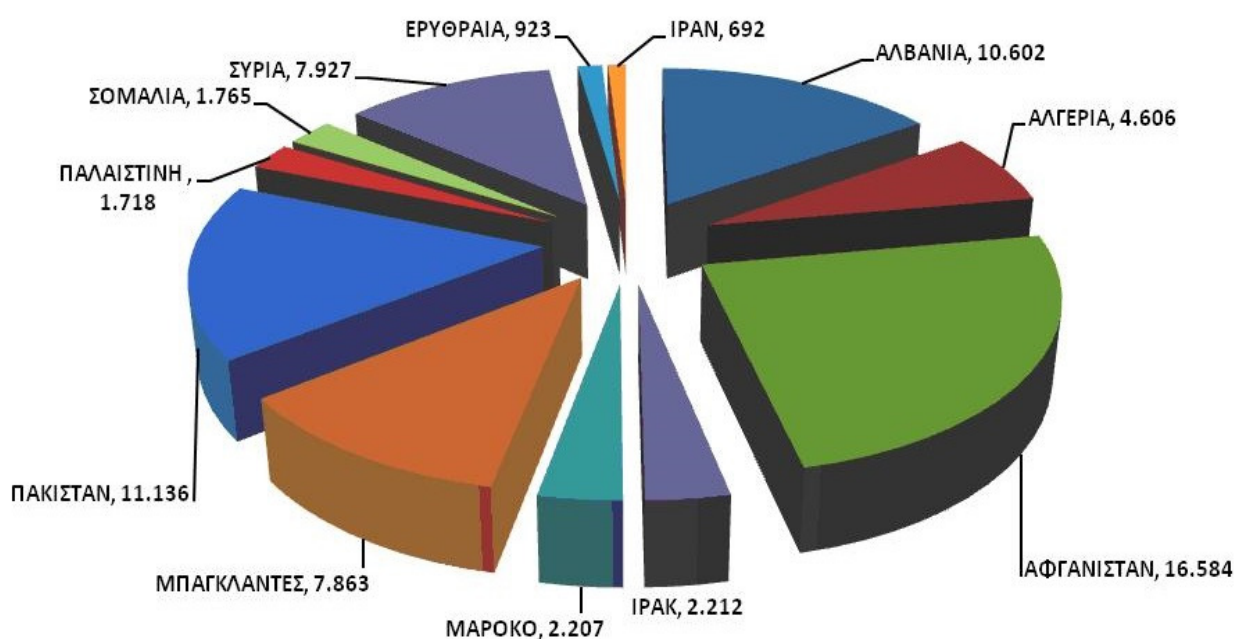
Διάγραμμα 14: Συλλήψεις λαθρομεταναστών από αστυνομικές αρχές στα ελληνοτουρκικά χερσαία σύνορα, ανά μήνα για τα έτη **2010-2011**.

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2011».

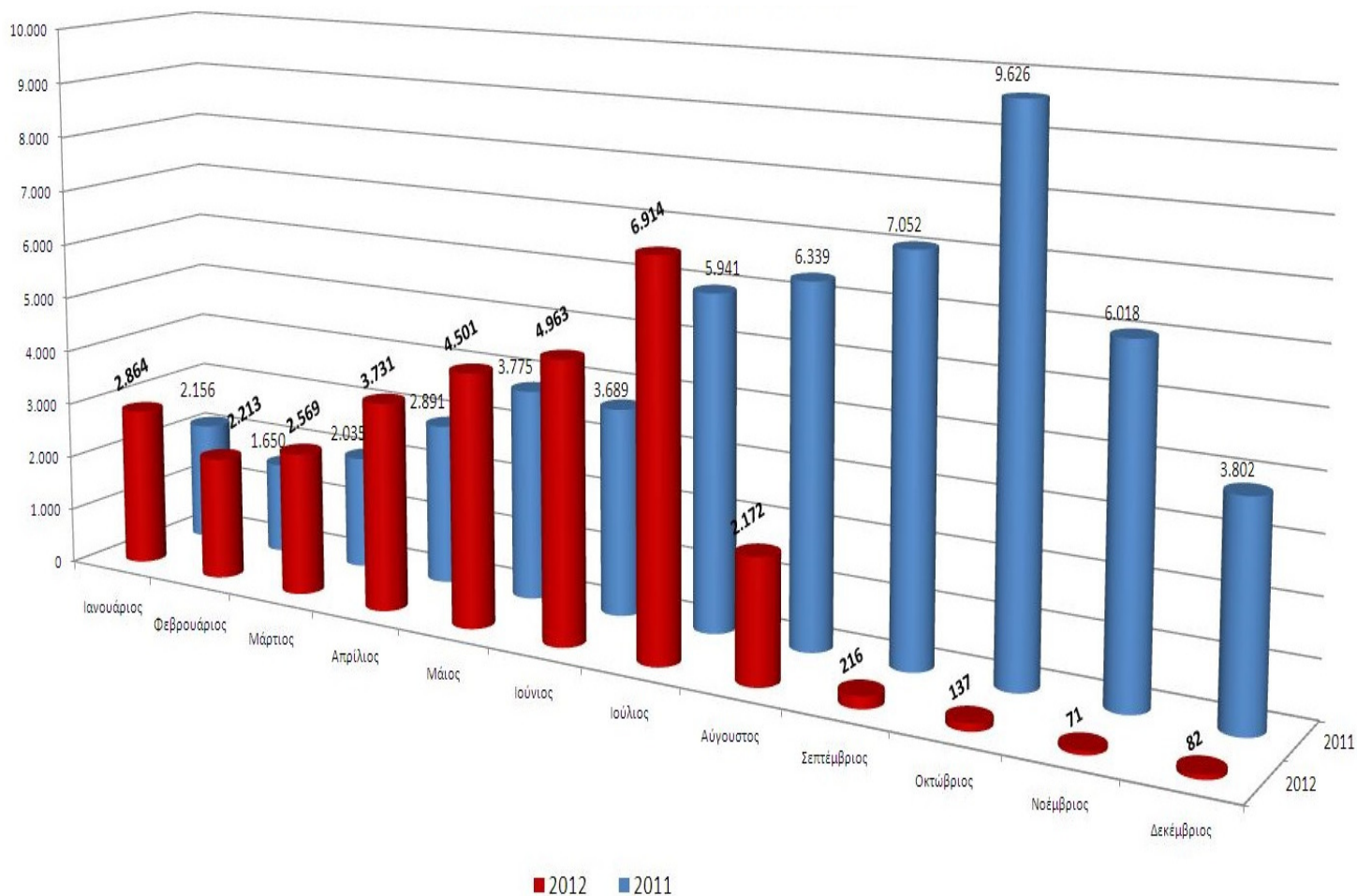
Διάγραμμα 15: Συλλφθέντες λαθρομετανάστες από αστυνομικές και λιμενικές αρχές για παράνομη είσοδο και παραμονή ανά υπηκοότητα για το έτος **2012**.

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2012».

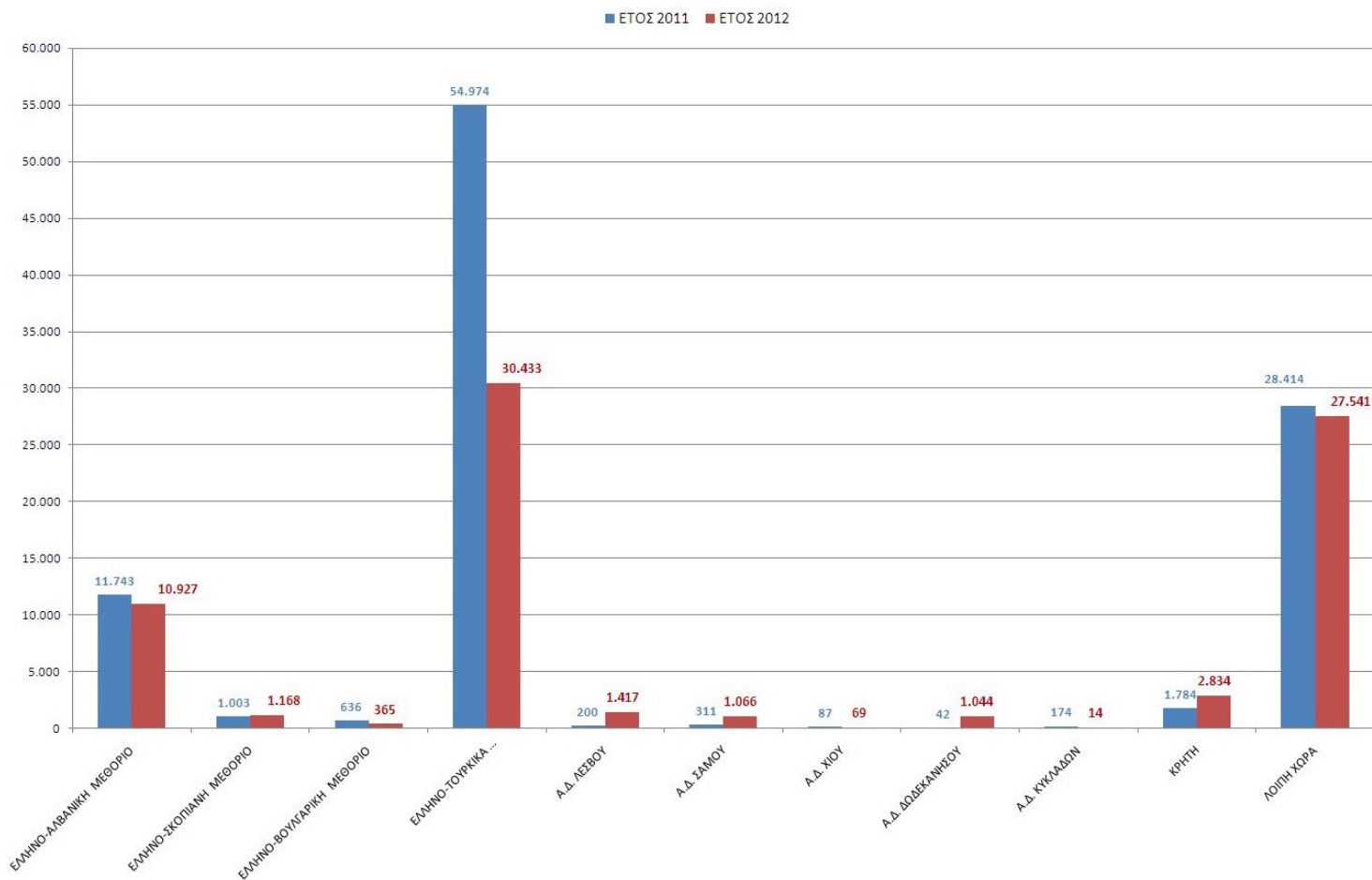
Διάγραμμα 16: Συλλήψεις λαθρομεταναστών από αστυνομικές αρχές στα ελληνοτουρκικά χερσαία σύνορα, ανά μήνα για τα έτη **2011-2012**.

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2012».

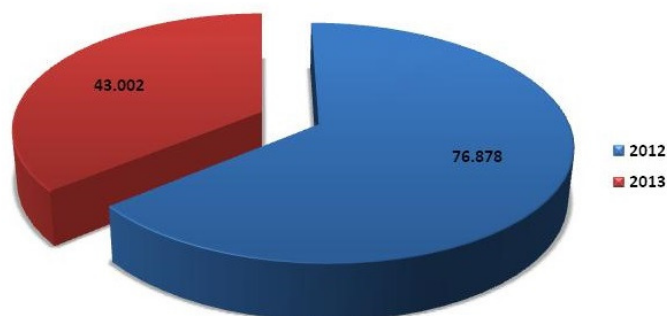
Διάγραμμα 17: Συλλήψεις λαθρομεταναστών από αστυνομικές και λιμενικές αρχές για παράνομη είσοδο και παραμονή ανα μεθόριο, **σύγκριση 2010-2011.**

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2011».

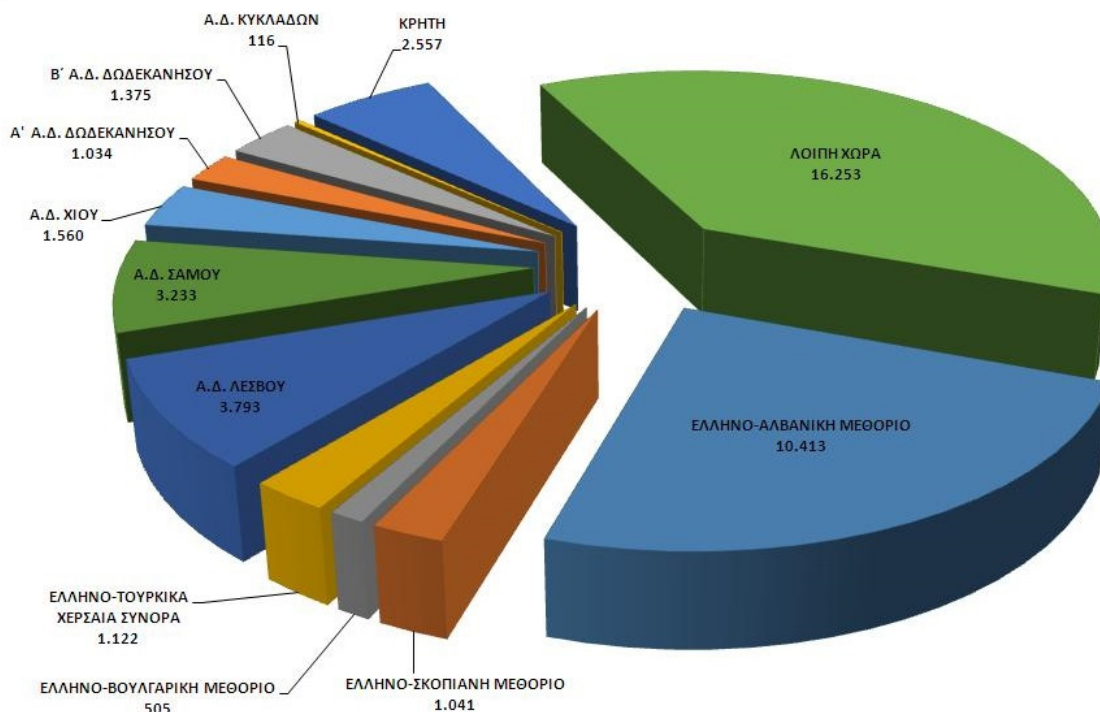
Διάγραμμα 18: Συλλφθέντες αλλοδαποί από αστυνομικές και λιμενικές αρχές για παράνομη είσοδο και παραμονή για τα έτη **2012 - 2013.**

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2013».

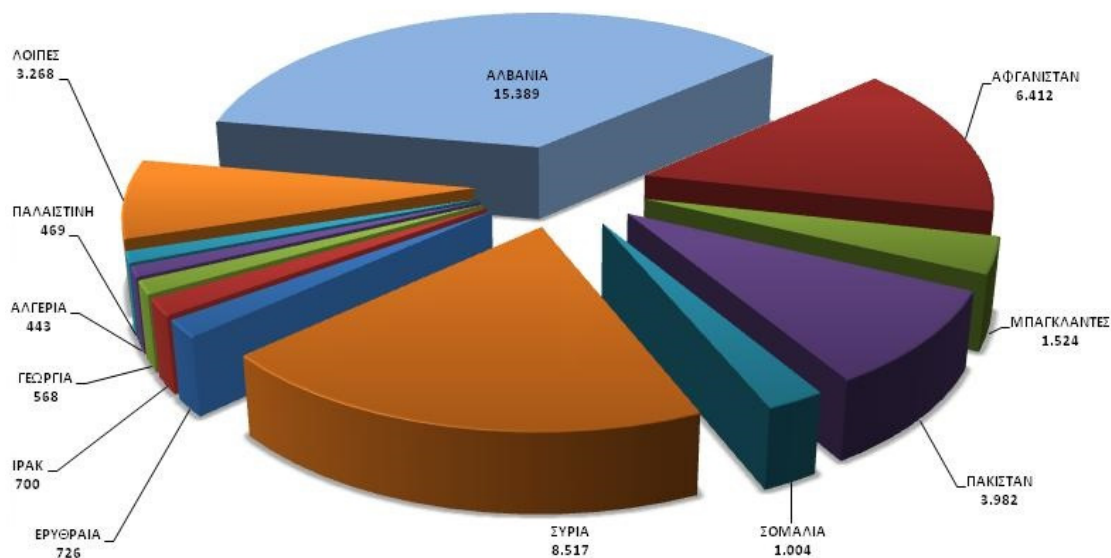
Διάγραμμα 19: Συλλφθέντες λαθρομετανάστες από αστυνομικές και λιμενικές αρχές για παράνομη είσοδο και παραμονή για το έτος **2013**.

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2013».

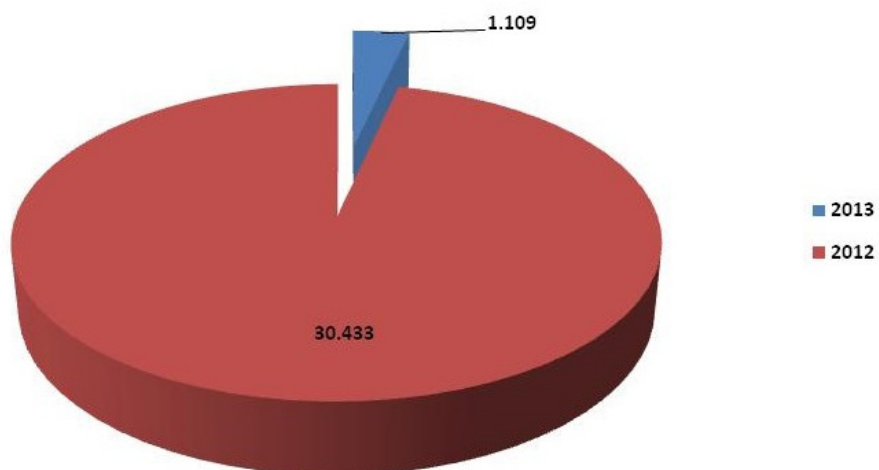
Διάγραμμα 20: Συλλφθέντες λαθρομετανάστες από αστυνομικές και λιμενικές αρχές για παράνομη είσοδο και παραμονή, ανά υπηκοότητα για το έτος **2013**.

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2013».

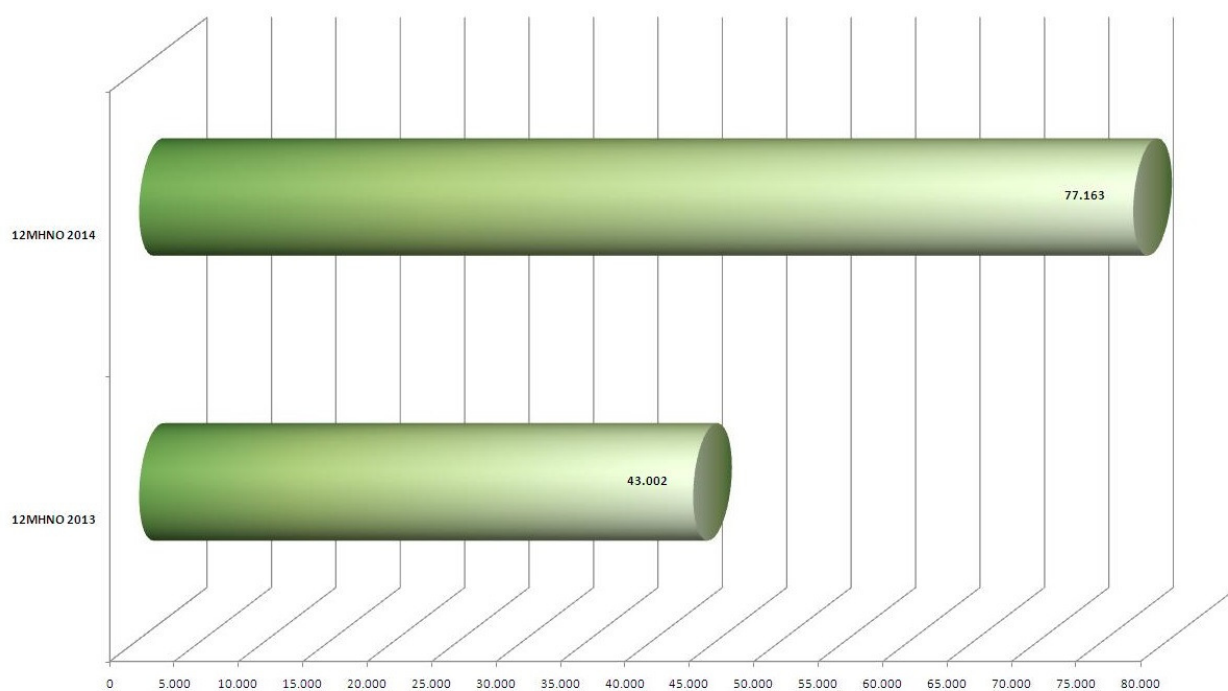
Διάγραμμα 21: Συλλήψεις λαθρομεταναστών στα ελληνοτουρκικά σύνορα για τα έτη 2012 - 2013.

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2013».

Διάγραμμα 22: Συλληφθέντες λαθρομετανάστες για παράνομη είσοδο και παρανομή από αστυνομικές και λιμενικές αρχές, τα έτη 2013 - 2014.

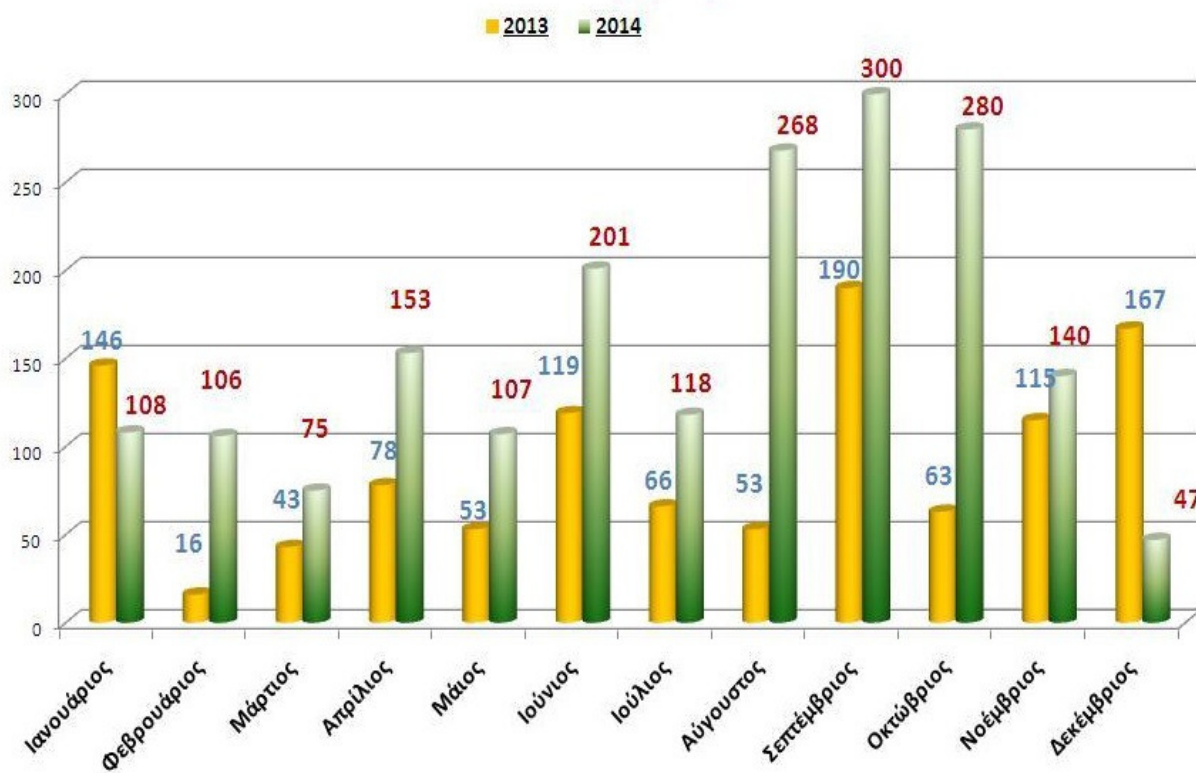
Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2014».

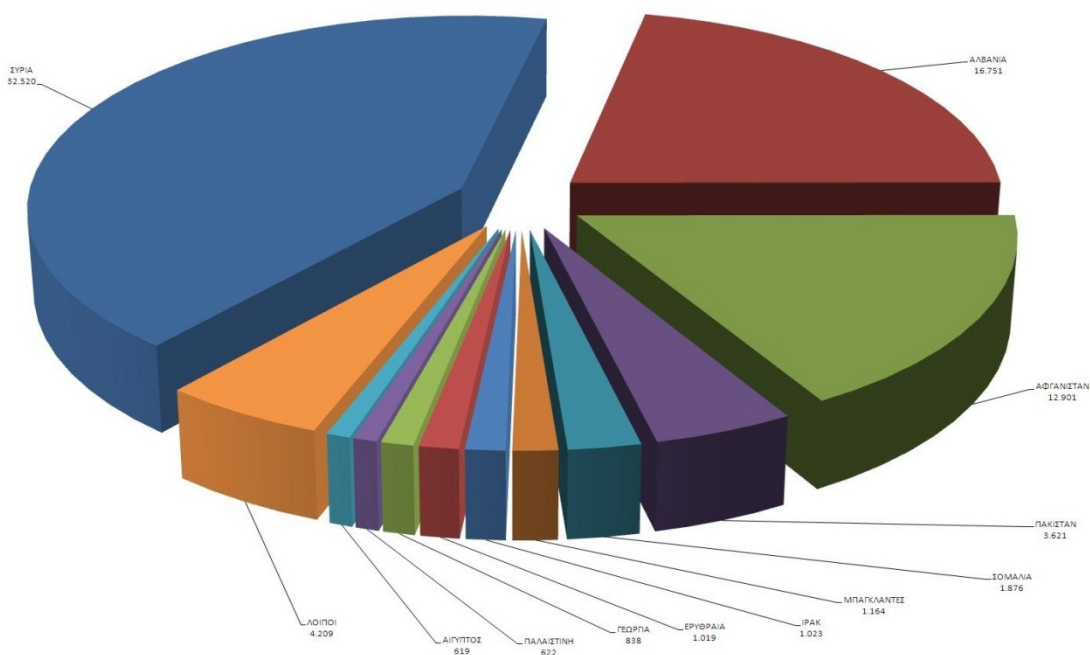
Διάγραμμα 23: Συλλήψεις λαθρομεταναστών στα ελληνοτουρκικά χερσαία σύνορα ανά μήνα, για τα έτη 2013 - 2014.

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2014».

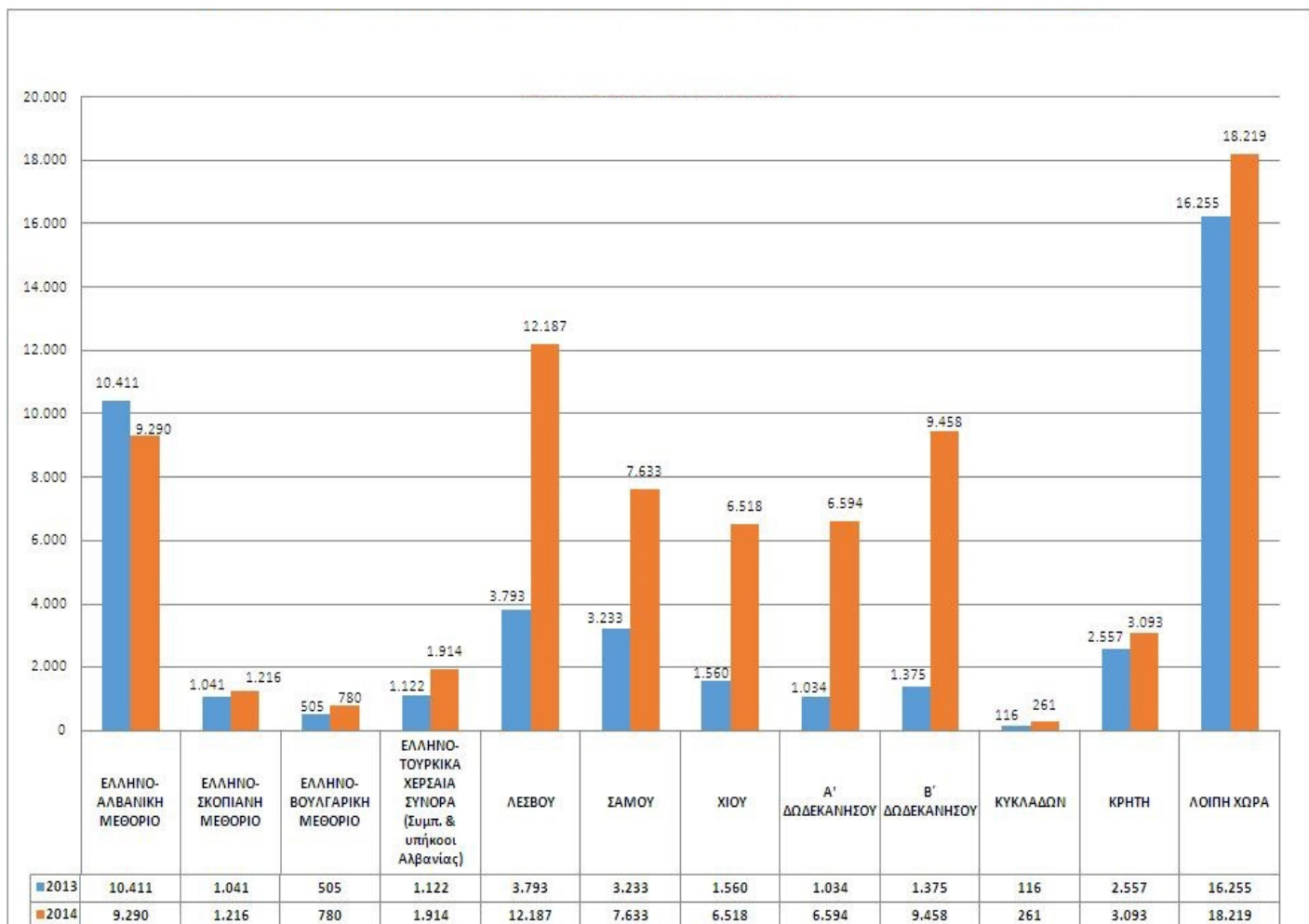
Διάγραμμα 24: Συλλήψεις λαθρομεταναστών στα ελληνοτουρκικά χερσαία σύνορα ανά μήνα, για τα έτη 2013 - 2014.

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2014».

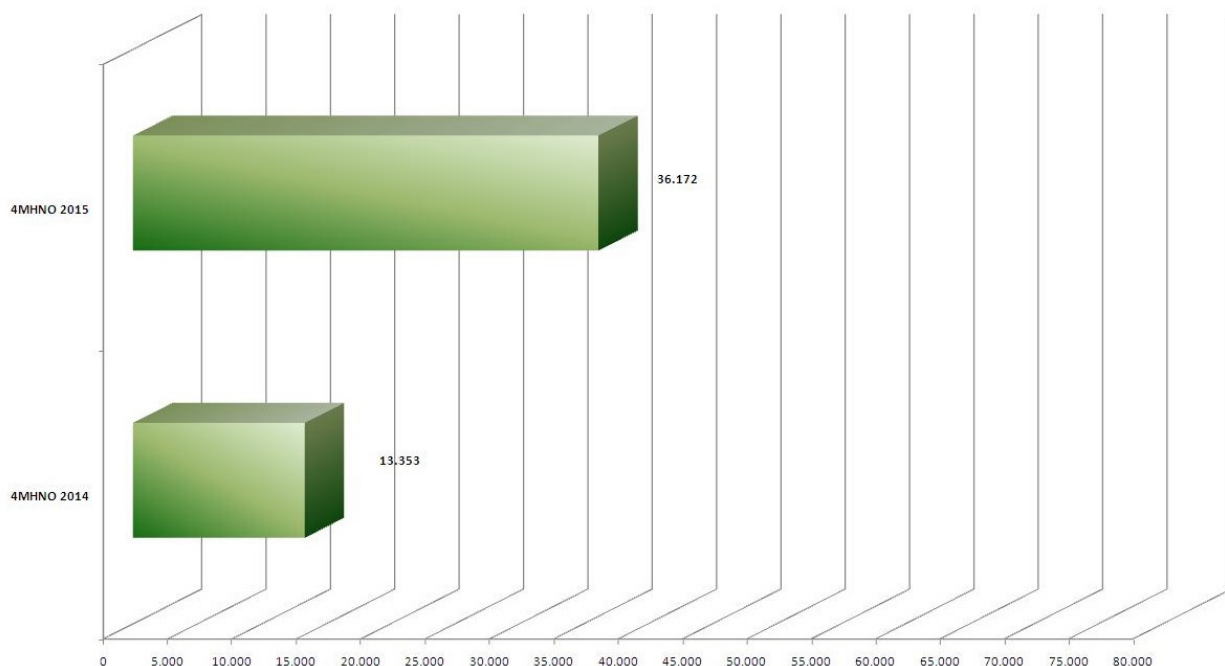
Διάγραμμα 25: Συλληφθέντες λαθρομετανάστες για παράνομη είσοδο και παραμονή, ανά μεθόριο, από αστυνομικές και λιμενικές αρχές, για τα έτη 2013 - 2014.

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2014».

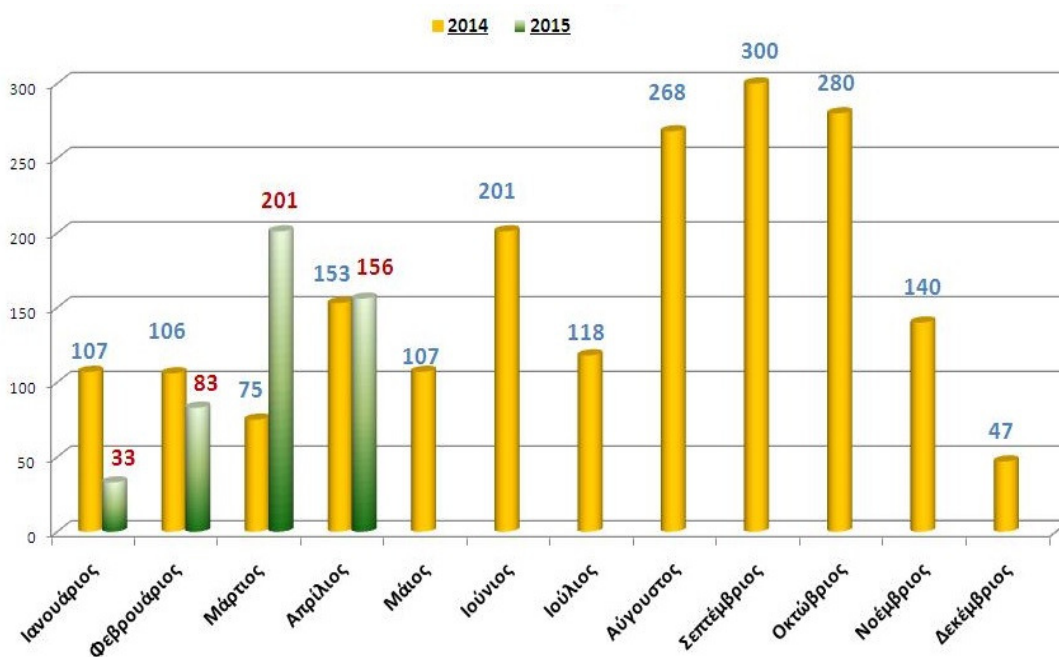
Διάγραμμα 26: Συλληφθέντες λαθρομετανάστες για παράνομη είσοδο και παραμονή, από αστυνομικές και λιμενικές αρχές, για το πρώτο τετράμηνο του 2014 και το πρώτο τετράμηνο 2015.

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2015».

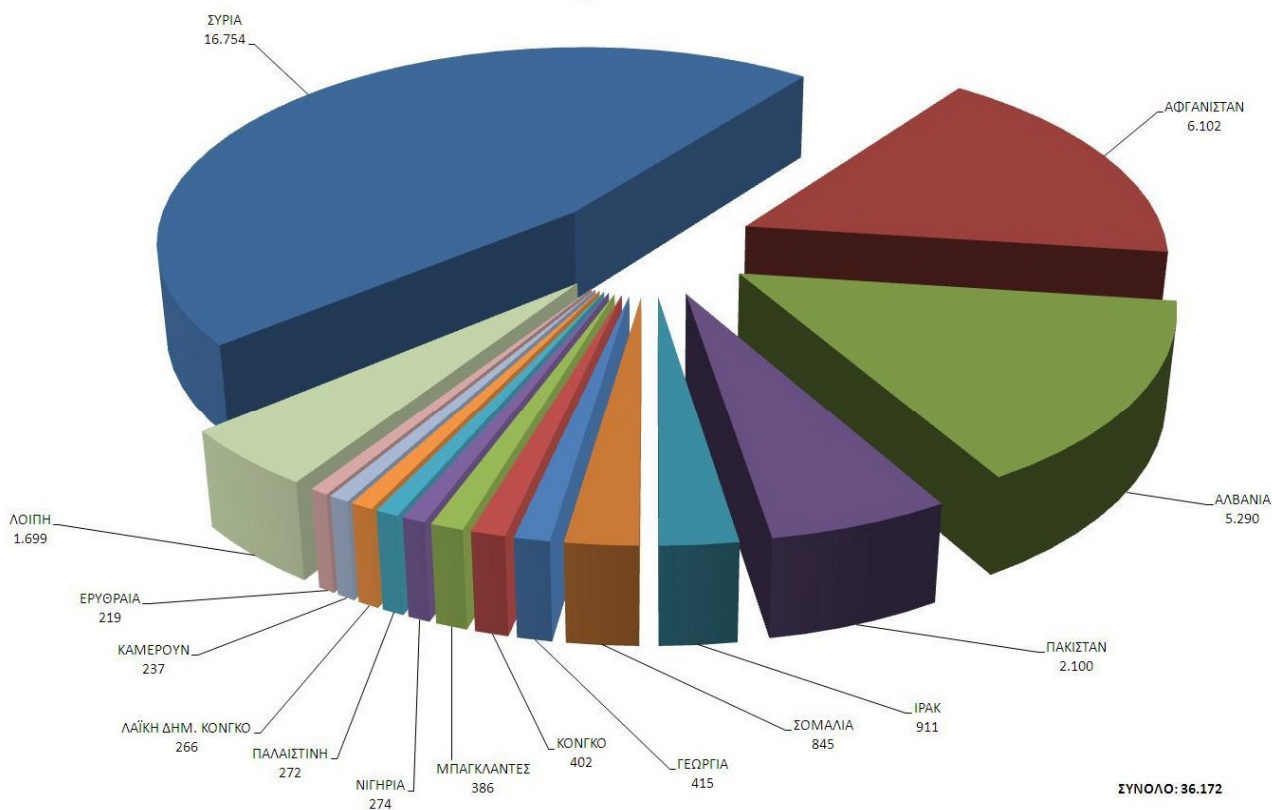
Διάγραμμα 27: Συλλήψεις λαθρομεταναστών στα ελληνοτουρκικά χερσαία σύνορα ανά μήνα, για τα έτη 2014 – Απρίλιος 2015.

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2015».

Διάγραμμα 28: Συλληφθέντες λαθρομετανάστες για παράνομη είσοδο και παραμονή, από αστυνομικές και λιμενικές αρχές, ανά υπηκοότητα για το πρώτο τετράμηνο 2015.

Πηγή: ΕΛ.ΑΣ. : «Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το έτος 2015».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5.1 Συμπεράσματα για την μετανάστευση στην Ευρώπη

Σε όλα τα στάδια της ανθρωπότητας οι ανθρώπινες μετακινήσεις είναι μια συμπεριφορά που συμβαίνει τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο και είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την εξέλιξη και την επιβίωση του είδους.

Ανεξάρτητα από τους λόγους των μετακινήσεων, πολιτισμικούς, οικονομικούς, πολιτικούς, η επιλογή του εκάστοτε προορισμού μπορεί να είναι ακούσια ή εκούσια, ανεξάρτητα αν η διαδικασία πλαισιώνεται από κανόνες και ρυθμίσεις.

Οι 'παραδοσιακές' κοινωνίες, έως και σήμερα, κινούνται συνήθως μέσα σε περιορισμένο γεωγραφικό χώρο, εκπληρώνοντας έτσι, ανάγκες που συνδέονται με ήθη, έθιμα και θρησκείες, με απαιτήσεις για την αναπαραγωγή και την επιβίωσή τους στο πολιτισμικό ή το οικολογικό περιβάλλον. Οι σύγχρονες κοινωνίες, από την άλλη μεριά, συνήθως αναζητούν νέο τόπο εγκατάστασης, έχοντας οικονομικά κίνητρα ή εξαιτίας εξωτερικών παραγόντων που ενδεχομένως να επιβάλλουν την εγκατάλειψη των πατρικών εδαφών.

Σημαντικές διαφοροποιήσεις έχουν παρατηρηθεί ιστορικά στο παγκόσμιο μεταναστευτικό φαινόμενο που συνδέονται με την εξέλιξη του οικονομικού, πολιτικού και κοινωνικού γίνεσθαι. Έτσι, η μακρά ιστορική περίοδος προ του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, έχει συνδεθεί με μεταναστεύσεις πληθυσμών, οι οποίοι μετακινήθηκαν εξαιτίας σημαντικών - αν και αργών στην εξέλιξή τους - ιστορικών διεργασιών, όπως κυρίως, η δημογραφική έκρηξη του 18ου και 19ου αιώνα, γαλλική επανάσταση του 1789 και η επακόλουθη έναρξη της διαδικασίας επικράτησης των εθνικών κρατών, η βιομηχανική επανάσταση (τέλος του 19ου αιώνα) κ.α.. Η περίοδος του μεσοπολέμου χαρακτηρίζεται από έντονες πολιτικές ανακατατάξεις, αναγκαστικές μετακινήσεις, εκτοπισμούς ατόμων για πολιτικούς κυρίως, λόγους (εθνικιστικά ή κομμουνιστικά καθεστώτα). Τέλος, οι σύγχρονες εξελίξεις του μεταναστευτικού φαινομένου, εμφανίζουν εμμονή των προσφυγικών τάσεων και μεγάλη έξαρση της οικονομικής μετανάστευσης. Ειδικά, όσον αφορά στην Ευρώπη, ενώ τα προηγούμενα χρόνια οι ροές κατευθύνονταν προς άλλες ηπείρους (Αμερική, Αυστραλία, Ν. Ζηλανδία, Ασιατικές αποικίες), μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η κύρια τάση στρέφεται προς την Ευρώπη, από άλλα σημεία του κόσμου, ενώ παρατηρούνται και έντονες ενδοευρωπαϊκές μετακινήσεις (κυρίως από τον Νότο και την Ανατολή προς τη Δύση).

Ο λόγος της μεγάλης σημερινής μεταναστευτικής κινητικότητας αποδίδεται κυρίως στη παγκοσμιοποίηση, στις γεωπολιτικές ανακατατάξεις στην τεχνολογική ανάπτυξη αναπτυγμένων ή αναπτυσσόμενων χωρών, γεγονότα που έχουν αποτέλεσμα την διευκόλυνση των όρων μετακίνησης.

Σε θεωρητικό επίπεδο, η μετανάστευση αποτέλεσε αντικείμενο προβληματισμού, ενώ οι διάφορες προσεγγίσεις υπέστησαν διαφοροποιήσεις και εναλλαγές - οι οποίες συνδέονται άμεσα με τις διάφορες πολιτικο-

οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις και την επίδρασή τους στην θεωρητική σκέψη - για να καταλήξουν σήμερα να εμφανίζουν σημεία σύγκλισης. Έτσι, στις ΗΠΑ, ένα κράτος που στήριξε την ύπαρξή του στη μαζική υποδοχή μεταναστών, επικράτησαν διαδοχικά τάσεις βασισμένες στην θεωρία του "melting pot", δηλαδή της πρόσμιξης των διαφόρων εθνικοτήτων, τάσεις που προτάσσουν την 'αμερικανοποίηση' των μεταναστών, μέσω της αποβολής των εθνικών, πολιτισμικών τους στοιχείων και τέλος τάσεις, που υποστηρίζονται από το ρεύμα του πολιτιστικού πλουραλισμού και που αναδεικνύουν τη διαμόρφωση ενός 'έθνους εξ' εθνών'. Στην Ευρώπη, η διαμόρφωση των θεωρητικών απόψεων ακολούθησε διαφορετική πορεία, αντίστοιχη με εκείνη αφενός της ιδιαίτερης παράδοσής της στη διανόηση και αφετέρου της εξέλιξης των μεταναστευτικών ρευμάτων. Έτσι, ενώ αρχικά οι προσεγγίσεις εξέταζαν το όλο φαινόμενο σε μια καθαρά οικονομική βάση (κόστος-όφελος), στην συνέχεια, αναπτύχθηκαν θεωρητικά μοντέλα που αποκάλυπταν πτυχές όπως η ενσωμάτωση, ο ρόλος των εθνοτικών ομάδων, η δυναμική συμμετοχή του μετανάστη στη κοινωνία. Επίσης, εμφανίστηκαν μαρξιστικές προσεγγίσεις που τοποθέτησαν το όλο θέμα στη βάση των μηχανισμών της αγοράς.

Μια παράμετρος που συνδέεται άρρηκτα με το μεταναστευτικό φαινόμενο είναι η παγκοσμιοποίηση, στο βαθμό που αυτό επηρεάζει την παγκόσμια κατανομή της εργασίας. Θεωρίες όπως το 'brain drain', αλλά και φαινόμενα ελεγχόμενης, μαζικής μετακίνησης εργατικού δυναμικού από τόπο σε τόπο, επιβεβαιώνουν αυτή τη σχέση, αναδεικνύοντας τη μετανάστευση ως δομικό στοιχείο της παγκοσμιοποίησης, όχι μόνο εξαιτίας των οικονομικών προεκτάσεων που αυτή έχει, αλλά και επειδή αποτελεί μέσο για μια παγκόσμια πληθυσμιακή ανακατανομή, που μένει να δει κανείς τι επιπτώσεις θα έχει στη υφιστάμενη πολιτική δομή και οργάνωση.

Εξ αιτίας της σπουδαιότητας που έχει σήμερα η μετανάστευση και οι διαστάσεις που αυτή παίρνει σε παγκόσμια κλίμακα, επιτάσσει την συνεργασία διεθνών οργανισμών όπως ο ΟΗΕ, η ΙΟΜ, ο ΟΟΣΑ, η Ε.Ε. καθώς και τα εθνικά κράτη που πρέπει να συνεργαστούν προς μια κοινή εναρμόνιση των πολιτικών για την κοινή αντιμετώπιση του ζητήματος.

Μέσα στην Ε.Ε. οι πολιτικές που ασκούνται διαφέρουν από χώρα σε χώρα εξ αιτίας της ευχέρειας που το κάθε έθνος/κράτος να καθορίσει την μεταναστευτική πολιτική του αλλά υπάρχουν πολλά σημεία ομοιογένειας μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών. Έτσι, οι βασικές συνιστώσες τους προσανατολίζονται από παραμέτρους όπως οι ρυθμίσεις για την οικονομική - προσωρινή ή μόνιμη - μετανάστευση, την οικογενειακή επανένωση, τις διαδικασίες χορήγησης ασύλου και την αντιμετώπιση των προσφύγων, την ενίσχυση των συνοριακών ελέγχων, τις πολιτικές ενσωμάτωσης, την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης και την διάχυση της πληροφόρησης σε σχέση με τις χώρες υποδοχής. Παράλληλα, οι μεταναστευτικές πολιτικές συνδέονται με άλλες εθνικές πολιτικές - και άρα αλληλεπιδρούν με αυτές ως προς τις γενικές κατευθύνσεις - όπως, η οικονομική, η πληθυσμιακή, η αναπτυξιακή, η εξωτερική ή η πολιτική ασφάλειας.

Στο διοικητικό επίπεδο, ένας κοινός διαχωρισμός είναι αυτός της

ύπαρξης διαφορετικού καθεστώτος διαχείρισης της μετανάστευσης σε σχέση με το άσυλο, όπου στην πρώτη περίπτωση οι διαφοροποιήσεις είναι περισσότερο έντονες - δεδομένου ότι έγκειται σε επιλογές βασισμένες στους εθνικούς προσανατολισμούς - ενώ στην δεύτερη, σημαντικός παράγοντας καθορισμού είναι οι διεθνείς κανόνες και κυρίως, η Σύμβαση της Γενεύης.

Ουσιαστικό σημείο των επιμέρους μεταναστευτικών πολιτικών του κάθε κράτους είναι ότι η είσοδος και διαμονή μεταναστών συνδέονται με την άδεια εργασίας η οποία έχει προσωρινό ή μόνιμο χαρακτήρα. Επίσης, σε γενικές γραμμές, όλα τα κράτη παραχωρούν κάποια κοινωνικά δικαιώματα, δεν συμβαίνει όμως το ίδιο και με τα πολιτικά. Κεντρική ασκούμενη πολιτική είναι αυτή που αφορά στην παράνομη μετανάστευση, όπως και την οικογενειακή επανένωση. Οι διαφοροποιήσεις των πολιτικών, κατά κύριο λόγο, έγκεινται στα συγκεκριμένα κριτήρια και τις ρυθμίσεις που αφορούν τις λεπτομέρειες που τίθενται και που έχουν να κάνουν με την προηγούμενη εμπειρία και τις σύγχρονες επιδιώξεις του κάθε κράτους-μέλους.

Όσον αφορά την οικονομική διάσταση των ασκούμενων πολιτικών στα κράτη μέλη, κύριο στοιχείο που επιδρά στην διαμόρφωση τους είναι η αντιμετώπιση του μετανάστη ως οικονομικού συντελεστή. Αυτό τον συσχετίζει με παραμέτρους όπως η οικονομία της αγοράς, η απασχόληση, η ανεργία, το εισόδημα.

Στην κοινωνική τους διάσταση, οι πολιτικές που εφαρμόζονται από τα κράτη-μέλη θίγουν ζητήματα που αφορούν την ενσωμάτωση ή τον αποκλεισμό των μεταναστών, τον ρατσισμό και τη ξеноφοβία, τόσο σε θεσμικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο, την εγκληματικότητα του μετανάστη, καθώς και την μεταχείριση και προβολή του από τα ΜΜΕ.

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην Συνθήκη Σένγκεν, η οποία καθορίζει τον χώρο ελεύθερης κυκλοφορίας εντός της ΕΕ και προσδιορίζει τα εξωτερικά της σύνορα καθώς και το περιεχόμενο των ελέγχων σε αυτά (άσυλο, μετανάστευση, συνοριακοί ή τελωνειακοί έλεγχοι κ.λ.π.). Η σπουδαιότητα αυτής της Συνθήκης έγκειται στο ότι φιλοδοξεί να καταργήσει τους περιορισμούς στην ελεύθερη κυκλοφορία εντός της ΕΕ, ενώ παράλληλα αναπτύσσει περίπλοκους μηχανισμούς ελέγχου, με στόχο την επίτευξη του απαραίτητου επιπέδου ασφάλειας στο εσωτερικό της ένωσης. Πρόκειται για δύο κατευθύνσεις που ενδεχομένως, κατά την πρακτική εφαρμογή τους, να αλληλοαναιρούνται, στην περίπτωση, για παράδειγμα, που με αίτημα την ασφάλεια ληφθούν μέτρα και ασκηθούν πρακτικές που τελικά θα καταργούν την ελευθερία.

Κύριος παράγοντας στην άσκηση κοινής μεταναστευτικής πολιτικής και της παροχής πολιτικού ασύλου είναι επιπλέον, η προοπτική της διεύρυνσης και οι ενδεχόμενες επιδράσεις της στην οικονομία, τη διοίκηση και την κοινωνία, τόσο των κρατών-μελών όσο και των υποψήφιων χωρών. Τα δεύτερα μάλιστα, υποχρεώνονται από τις συμφωνίες προσχώρησης που έχουν υπογράψει, να ακολουθήσουν τις κοινοτικές επιταγές και σε αυτό το θέμα, γεγονός που προϋποθέτει κάθετες, συχνά, τομές στις υφιστάμενες πολιτικές. Η προσπάθεια αυτή βρίσκει συμπαραστάτη της την ΕΕ, η οποία δεσμεύεται να παράσχει την απαραίτητη ενίσχυση, σε όλα τα επίπεδα.

Παρατηρείται τα τελευταία χρόνια μια έντονα αναπτυγμένη δράση για την καταπολέμηση φαινομένων ρατσισμού και ξενοφοβίας, καθώς βλέπουμε μια έξαρση των φαινομένων αυτών, πράγμα που είναι πολύ ανησυχητικό όσον αφορά την διατήρηση της κοινωνικής ειρήνης.

Κλείνοντας η παρουσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσον αφορά σε όλα τα προαναφερόμενα αντικείμενα επεκτείνεται και σε διεθνείς συνεργασίες και δράσεις, τόσο μέσω των εξειδικευμένων ομάδων της, όσο και δια των θεσμικών οργάνων της, ενώ παράλληλα καταρτίζει προγράμματα δράσης και μελέτες, αναπτύσσει εκπαιδευτική δραστηριότητα και διάφορες συνεργασίες, σε κοινοτικό, και διεθνές επίπεδο.

5.2 Συμπεράσματα για την μετανάστευση στην Ελλάδα

Παρακάτω προβάλλονται τα συμπεράσματα της ένταξης των μεταναστών στην ελληνική αγορά εργασίας, όπως και οι πιθανές επιπτώσεις αυτού στην ίδια την αγορά εργασίας και εν συνεχεία στους στόχους της επίσημης οικονομικής πολιτικής της Ελλάδας.

Εξετάζοντας την ελληνική αγορά εργασίας, παρατηρούμε διάφορα χαρακτηριστικά της και ορισμένες δυσλειτουργίες της. Ένα βασικό χαρακτηριστικό της είναι η διαχρονικά υψηλή και μακροχρόνια ανεργία. Σχετικά με τις δυσλειτουργίες της, οι οποίες κοστίζουν όσον αφορά την αποτελεσματική και αποδοτική της λειτουργία, παρατηρούνται συχνά στην χαμηλή παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα καθώς επίσης και στην ύπαρξη δυσκαμψίας η οποία ενισχύεται γενικά από την προστατευτική νομοθεσία της απασχόλησης. Επιπλέον, άλλη μια δυσλειτουργία που παρατηρείται είναι η εφαρμογή της κακώς νοούμενης ευελιξίας από κάποιους εργοδότες η οποία μαζί με την αδήλωτη εργασία και την παραοικονομία ενισχύουν τον ήδη υπάρχοντα κατακερματισμό. Ακόμα η αποστροφή από ένα μέρος γηγενών από την χειρονακτική εργασία, όπως και η προβληματική σύζευξη της ζήτησης και της προσφοράς εργασίας συμπληρώνουν το πλαίσιο των δυσλειτουργιών της ελληνικής αγοράς εργασίας.

Συνεχίζοντας την εξέταση της ελληνικής αγοράς εργασίας, για τον προσδιορισμό του προφίλ του μεταναστευτικού αποθέματος στην Ελλάδα βοήθησε η ανάλυση των διαθέσιμων στατιστικών δεδομένων για τους μετανάστες. Βασική συνέπεια των μεταναστών στην Ελλάδα είναι τα αυξανόμενα ποσοστά συμμετοχής στο εγχώριο εργατικό δυναμικό και στη συνολική απασχόληση. Ακόμα, μεγάλο μέρος του μεταναστευτικού πληθυσμού (90%) απασχολείται από τους εξής κλάδους:

- Μεταποίηση
- Κατασκευές
- Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος
- Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών
- Γεωργία
- Εμπόριο

Αξίζει να αναφέρουμε πως οι κατασκευές και οι δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος, καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό της απασχόλησης των μεταναστών στο σύνολο της απασχόλησης.

Σχετικά με τις θέσεις εργασίας που καταλαμβάνουν οι μετανάστες, ως επί το πλείστον απορροφώνται σε χειρονακτικά επαγγέλματα με διαφοροποίηση ως προς την ειδίκευση, άσχετα με τον αν διαθέτουν επαγγελματική εμπειρία ή υψηλού επιπέδου εκπαιδευτικά προσόντα. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, βάσει εκτιμήσεων, οι μετανάστες καταλαμβάνουν περίπου το 10% του πληθυσμού της χώρας, με μεγάλο μέρος αυτών να είναι παράνομοι μετανάστες.

Όσον αφορά τις συνέπειες που ενδέχεται να έχει η ένταξη των μεταναστών στην ελληνική αγορά εργασίας, οφείλουμε να αναφέρουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερευνητών-μελετητών καταλήγει στα συμπεράσματα ότι οι μετανάστες βοηθάνε στην αύξηση του Α.Ε.Π., στην παράταση της βιωσιμότητας διαφόρων μικρομεσαίων επιχειρήσεων και στην αναζωογόνηση της ελληνικής υπαίθρου. Παράλληλα όμως, υποκαθιστούν κυρίως τους ανειδίκευτους γηγενείς, επηρεάζουν την αναδιανομή εισοδήματος σε βάρος τους, ενισχύουν την κακώς νοούμενη ευελιξία της αγοράς εργασίας και τέλος βοηθάνε στην ανάπτυξη της ήδη υπάρχουσας παραοικονομίας και κατ'επέκταση την αδήλωτη εργασία.

Επιπλέον, η ανάλυση του υφιστάμενου νομοθετικού-θεσμικού πλαισίου, υποδεικνύει τρεις άξονες της επίσημης πολιτικής απασχόλησης για τους μετανάστες:

1. Τη διαδικασία της μετάκλησης αλλοδαπών εργαζομένων με βάση τη γνώση των αναγκών της αγοράς εργασίας.
2. Το μόνο νομιμοποιητικό έγγραφο αποτελεί η άδεια διαμονής για εργασία.
3. Η πρόβλεψη συγκεκριμένων ρυθμίσεων για τη διασφάλιση των ασφαλιστικών και εργασιακών δικαιωμάτων των μεταναστών που εργάζονται νόμιμα και για την καταπολέμηση της παράνομης απασχόλησης τους.

Σημαντικό μέρος της δυναμικής της πολιτικής αυτής φαίνεται να χάνεται λόγω της αποτίμησης της. Το γεγονός αυτό συμβαίνει επειδή γενικότερα η διαδικασία της μετάκλησης είναι γραφειοκρατικά επιβαρυσμένη και κατα συνέπεια κάποιο ποσοστό του εισερχόμενου αλλοδαπού εργατικού δυναμικού να συναντά την ζήτηση εργασίας μέσα από ανεπίσημες οδούς με τους ελεγκτικούς μηχανισμούς για τη διασφάλιση των προστατευτικών, των δικαιωμάτων των αλλοδαπών εργαζομένων, διατάξεων πολύ συχνά να μην ανταποκρίνονται ικανοποιητικά στο ρόλο τους. Κατά αυτό τον τρόπο η πολιτική απασχόλησης για τους μετανάστες να συμβάλει έμμεσα στην αδήλωτη εργασία και στη συνέχεια στην παραοικονομία, γεγονός που αντιστρατεύεται στους σκοπούς της ευρύτερης οικονομικής πολιτικής.

Παρατηρώντας ότι η πολιτική απασχόλησης για τους μετανάστες, κατά ένα μεγάλο βαθμό δεν κατάφερε να ανταποκριθεί στις πραγματικές ανάγκες της

χώρας μας και είχε αναπόφευκτο αντίκτυπο η ένταξη των μεταναστών στο εγχώριο εργατικό δυναμικό, φάνηκε η ανάγκη εφαρμογής κάποιων πολιτικών για την αξιοποίηση των μεταναστών με αμοιβαίο όφελος και των αναπτυξιακών στόχων της εθνικής οικονομίας. Καθοριστικό ρόλο σε επίπεδο διοικητικής διαχείρισης των μεταναστών, θα παίξει η δημιουργία μιας συνεκτικής βάσης δεδομένων που θα αποτυπώνει με όσο το δυνατόν περισσότερη ακρίβεια τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και τον αριθμό του μεταναστευτικού πληθυσμού, που απαιτούνται για το σχεδιασμό αποτελεσματικών πολιτικών για τους μετανάστες. Σε ίδια επίπεδα κινείται και η ποιοτικά και ποσοτικά επαρκής στελέχωση των αρμόδιων υπηρεσιών στις πολιτικές νομιμοποίησης της Ελληνικής Ποίτιας με σκοπό την απρόσκοπη ανανέωση των αδειών διαμονής για εργασία.

Σημαντικό στοιχείο για τη συνέχεια αποτελεί ο εξορθολογισμός της διαδικασίας της μετάκλησης μέσω της μείωσης του γραφειοκρατικού βάρους. Κατά αυτό τον τρόπο, η διαδικασία αυτή είναι πιθανότερο να επιτελέσει τον σκοπό της και να εξασφαλιστεί ο θεμιτός ανταγωνισμός μεταξύ γηγενών και αλλοδαπών εργαζομένων.

Όσον αφορά την αγορά εργασίας, θεωρείται απαραίτητη η απρόσκοπτη και ουσιαστική εφαρμογή των προβλεπόμενων ελέγχων από τις αρμόδιες υπηρεσίες όπως είναι το Σ.Ε.Π.Ε., για τη διασφάλιση των εργασιακών και ασφαλιστικών διακωμάτων των γηγενών και των αλλοδαπών εργαζομένων. Οι παραπάνω έλεγχοι θα ενισχύσουν την πάταξη της αδήλωτης εργασίας. Η πρόταση της καταπολέμησης της παραοικονομίας κινείται στην ίδια λογική, με στόχο να σημάνει τον περιορισμό της ζήτησης παράνομων μεταναστών που αποτελούν φθηνό και ευέλικτο εργατικό δυναμικό και τη δημιουργία βάσεων υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ μεταναστών και γηγενών εργαζομένων.

Επιπρόσθετα στις προαναφερόμενες πολιτικές, ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί στην βέλτιστη αξιοποίηση των επαγγελματικών γνώσεων και των δεξιοτήτων των μεταναστών, αφού πολλοί από αυτούς έχουν στην κατοχή τους πτυχία ανώτερης ή ανώτατης εκπαίδευσης, επαγγελματική κατάρτιση και εμπειρία και απαγκίστρωση τους από τη «μονοκαλλιέργεια» των χειρονακτικών και σε πολλές περιπτώσεις και ανειδίκευτων επαγγελμάτων. Η εισαγωγή ενός συστήματος πιστοποίησης προσόντων των μεταναστών, θα συνείσφερε προς αυτή την κατεύθυνση σε μεγάλο βαθμό.

Αναπόφευκτο αποτέλεσμα της ένταξης των μεταναστευτικών ροών είναι η συνύπαρξη γηγενών και μεταναστών εργαζομένων στην ίδια αγορά εργασίας. Για τον δύσκολο, οικονομικά καιρό που διανύουμε, προέχει να αποφύγουμε την επίρρηση ευθυνών στους μετανάστες για την άσχημη κατάσταση της ελληνικής αγοράς εργασίας, και να στοχεύσουμε σε μια οργανωμένη κρατική πολιτική που θα συμβάλει στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, θα αυξήσει την παραγωγικότητα και τα ποσοστά της καταγεγραμμένης απασχόλησης προς όφελος τόσο των γηγενών όσο και των μεταναστών.

5.3 Προτάσεις Πολιτικής

Ένας ιδιαίτερος δυναμισμός χαρακτηρίζει τη σχέση της μετανάστευσης με την αγορά εργασίας στην Ελλάδα. Είναι προφανές πλέον ότι οι μετανάστες είναι ένα σημαντικό ποσοστό του εργατικού δυναμικού της χώρας μας, γεγονός που πραγματοποιήθηκε σε μικρό σχετικό χρονικό διαστήμα. Όπως παρατηρούμε, η μετανάστευση στη χώρα μας είναι άμεσα συνδεδεμένη με την εργασιακή διάσταση, το οποίο φαίνεται από τους λόγους έκδοσης των αδειών διαμονής όσο και από μελέτες για την παράνομη μετανάστευση. Όπως παρατηρούμε, η ένταξη των μεταναστών στο εργατικό δυναμικό της Ελλάδας είναι μια διαδικασία όπου πέρα από θετικό, έχει και αρνητικό αντίκτυπο, τόσο στην αγορά εργασίας όσο και στην επίσημη οικονομική πολιτική. Σε αυτό συμβάλλει και το υφιστάμενο νομοθετικό - θεσμικό μεταναστευτικό πλαίσιο, από την άποψη ότι δεν έχει αποτελεσματικότητα στις πραγματικές ανάγκες και δεν μπορεί να διασφαλιστεί η ολοκληρωμένη εφαρμογή του. Ακόμα, παρατηρείται το φαινόμενο της έμμεσης ενίσχυσης των απαιτήσεων της ελληνικής παραοικονομίας.

Υπάρχει λοιπόν μεγάλη ανάγκη να ληφθεί μέριμνα και να εφαρμοστούν πολιτικές που θα συμβάλλουν στην αξιοποίηση της μετανάστευσης προς την κατεύθυνση που υπογραμμίζονται από τις επιδιώξεις της Αναθεωρημένης Στρατηγικής της Λισσαβόνας περί ανάπτυξης και περισσότερων και καλύτερης ποιότητας θέσεων εργασίας (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2005). Ακόμα, οι πολιτικές που θα υλοποιηθούν οφείλουν να συνάδουν και να ενισχύσουν τις στρατηγικές επιδιώξεις που αποτυπώνονται στο ΕΠΜ 2008-2010. Οι στόχοι των ακόλουθων πολιτικών που προτείνονται είναι η επιτάχυνση του ρυθμού οικονομικής μεγένθυσης, η διεύρυνση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων, η αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και ακόμα η αύξηση του ποσοστού συμμετοχής στην απασχόληση.

5.3.1 Προτεινόμενες πολιτικές που αφορούν τη διοικητική διαχείριση του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού

Λαμβάνοντας υπόψη την αδυναμία της ελληνικής διοίκησης να τηρεί στατιστικά δεδομένα, κυρίως όσον αφορά το μεταναστευτικό ζήτημα, απαραίτητη προϋπόθεση είναι να υπάρξουν διορθωτικές κινήσεις με σκοπό να διαμορφωθεί μια συνεκτική βάση δεδομένων που θα αποτυπώνει με όσο το δυνατό μεγαλύτερη ακρίβεια τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και τον αριθμό των μεταναστών. Μια συνεκτική βάση δεδομένων έχει τεράστια σημασία επειδή τα ποσοτικά δεδομένα και οι αναλύσεις που θα προκύψουν είναι απαραίτητα για τη διαμόρφωση αποτελεσματικών και διαφανών πολιτικών σε εθνικό επίπεδο για τους μετανάστες. Βέβαια αυτή η βάση δεδομένων πρέπει να έχει την δυνατότητα να συνδυάζεται με την ύπαρξη βάσεων δεδομένων τόσο για την εργασιακή κινητικότητα αλλά και με τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας (Γεώργας, 2009). Φυσικά με τον τρόπο αυτό θα αντατροφοδοτείται η μεταναστευτική πολιτική όσον αφορά τη διαχείριση του αλλοδαπού εργατικού

δυναμικού και θα κινείται παράλληλα με τις στρατηγικές κατευθύνσεις της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας.

Στη προσπάθεια για διαμόρφωση μιας **συνεκτικής βάσης δεδομένων**, βασική προτεραιότητα είναι η βελτιστοποίηση της στελέχωσης της διοίκησης. Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, οι υπηρεσίες που εμπλέκονται στις διαδικασίες νομιμοποίησης των μεταναστών δεν καταφέρνουν να ανταποκριθούν στο ρόλο τους, έχοντας ως συνέπεια την μη ορθή εφαρμογή των νόμων και το γεγονός ότι συχνά οι μετανάστες στρέφονται στην παραοικονομία και την άτυπη αγορά εργασίας. Τα βασικά χαρακτηριστικά που προαπαιτούνται για μια σύγχρονη **διοίκηση** είναι η αποτελεσματικότητα, η αποδοτικότητα και η άμεση διεκπεραίωση των ζητημάτων που διαχειρίζεται. Επομένως, πρέπει να αντιμετωπιστούν οι αδυναμίες σχετικά με την διεκπεραίωση των αιτήσεων για έκδοση και ανανέωση αδειών διαμονής για εργασία πληθώρας μεταναστών, οι οποίες βρίσκονται εντός των προβλεπόμενων προθεσμιών. Με αυτή την κατεύθυνση, κρίνεται απαραίτητη **η ποιοτικά και ποσοτικά επαρκής στελέχωση της**, έτσι ώστε να έχει στη συνέχεια τη δυνατότητα να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της πολιτικής νομιμοποίησης της Ελληνικής Πολιτείας.

5.3.2 Προτεινόμενες πολιτικές σχετικά με τη διοικητική διαδικασία και την αγορά εργασίας.

Το επόμενο βήμα, αφού έχουμε εξασφαλίσει μια συνεκτική βάση δεδομένων, που σημαίνει την έναρξη οποιασδήποτε προσπάθειας διαχείρισης των μεταναστών και την ποσοτικά και ποιοτικά επαρκή στελέχωση της διοίκησης, θα πρέπει να είναι **ο εξορθολογισμός της επίσημης πολιτικής εισόδου των μεταναστών για εργασία μέσα από τη διαδικασία της μετάκλησης**. Έχουμε ήδη αναλύσει πως αυτή η θεωρητικά θεσμοτετημένη διαδικασία που έχει ως στόχο να αντιστοιχίζει το αλλοδαπό εργατικό δυναμικό με την ανάγκη πλήρωσης συγκεκριμένων θέσεων εργασίας είναι γραφειοκρατικά επιβαρυνόμενη. Σκοπεύοντας στην ομαλή ένταξη των μεταναστών στην αγορά εργασίας και στον περιορισμό πιθανού ανταγωνισμού με το εγχώριο εργατικό δυναμικό για τις ίδιες θέσεις εργασίας, η διαδικασία αυτή πρέπει να γίνει λίγο πιο εύκαμπτη. Πρέπει να μειωθεί ο χρόνος που μεσολαβεί μεταξύ της έναρξης της διαδικασίας (με τους εργοδότες να υποβάλουν τις αιτήσεις ενδιαφέροντος) και της πράξης έγκρισης εργασίας που κοινοποιείται από τις τοπικές ελληνικές προξενικές αρχές στο αλλοδαπό εργατικό δυναμικό. Κατά αυτό τον τρόπο είναι πιθανότερο να συναντήσει νόμιμα η αλλοδαπή προσφορά την εγχώρια ζήτηση, να καλύπτονται οι ανάγκες των τοπικών αγορών εργασίας με προγραμματισμένο τρόπο και έτσι να διασφαλίζεται ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη.

5.3.3 Προτεινόμενες πολιτικές αποκλειστικά για την αγορά εργασίας

Οι πολιτικές που αναφέρθηκαν παραπάνω για να έχουν την μέγιστη αποδοτικότητα επιβάλλεται να συνοδευτούν από ανάλογες παρεμβάσεις στην

ίδια την αγορά εργασίας. Με βάση αυτή τη λογική κινούνται και οι ακόλουθες προτάσεις πολιτικής.

Παρατηρούμε ότι η κατόχη νόμιμης άδειας διαμονής για εργασία δεν αποτελεί αναγκαία συνθήκη για τη σύναψη επίσημων σχέσεων εργασίας μεταξύ των μεταναστών και των εργοδοτών τους. Οι μετανάστες έχουν χαμηλότερη διαπραγματευτική δύναμη σε σχέση με τους γηγενείς καθώς σαν σύνολο αποτελούν ένα πιο ευάλωτο εργατικό δυναμικό. Κατά συνέπεια, ενώ οι μετανάστες μπορεί να ξεκινήσουν με προϋποθέσεις για νόμιμη εργασία, στη συνέχεια μπορεί να καταλήξουν σε καθεστώς παρανομίας λόγω των εργοδοτών τους. Γι' αυτό το λόγο απαραίτητη θεωρείται η εφαρμογή εκείνων των **πολιτικών που διευκολύνουν και ενισχύουν την παραμονή των μεταναστών στη νόμιμη απασχόληση και καταπολεμούν την αδήλωτη εργασία.**

Οφείλουμε να αναφέρουμε ότι και στη χώρα μας βρίσκονται πολιτικές σαν αυτές. Οι οποίες είναι αποτυπωμένες σε νομοθετικές ρυθμίσεις αλλά υπάρχει πρόβλημα στην συνεπή εφαρμογή τους. Βασική αρμοδιότητα των ελεγκτικών μηχανισμών για τη διασφάλιση της εφαρμογής των διατάξεων σχετικά με τα εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματα των γηγενών αλλά και των αλλοδαπών εργαζομένων, να πραγματοποιούν ουσιαστικά και απρόσκοπτα τους προβλεπόμενους ελέγχους. Ο αρμόδιος ελεγκτικός μηχανισμός του Υπουργείου Εργασίας (Σ.Ε.Π.Ε.) καθώς επίσης και οι ελεγκτικοί μηχανισμοί των ασφαλιστικών οργανισμών (π.χ. Ειδική Υπηρεσία Ελέγχου Ασφάλισης) δεν επιτρέπεται να εφαρμόζουν διακριτική μεταχείριση στους εργοδότες, και οφείλουν να επιβάλλουν τις προβλεπόμενες κυρώσεις (π.χ. πρόστιμα). Παρόμοια αναφορά για τους τρόπους καταπολέμησης της αδήλωτης εργασίας και κατ' επέκταση ενίσχυσης της νόμιμης απασχόλησης γίνεται και στο ΕΣΠΑ 2007-2013 στην εξειδίκευση του γενικού στόχου «Διευκόλυνση της πρόσβασης στην απασχόληση» υπό τη θεματική προτεραιότητα «Απασχόληση και κοινωνική συνοχή». Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται η ενίσχυση των παρεμβάσεων του Σ.Ε.Π.Ε., η αναβάθμιση των μηχανισμών επιτήρησης της αγοράς εργασίας και η εφαρμογή των ισχυουσών διατάξεων για την αδήλωτη εργασία. Η αυστηρότητα των ελέγχων που προαναφέρθηκαν θα εμποδίσει κατά ένα μεγάλο ποσοστό την ελλειπή ασφαλιστική κάλυψη των μεταναστών από μέρους των εργοδοτών, γεγονός που όπως έχει τονιστεί επανειλημμένα παρακωλύει την ανανέωση των αδειών διαμονής για εργασία και δίνει ώθηση στους μετανάστες προς την παράνομη εργασία.

Η πρόταση της καταπολέμησης της παραοικονομίας συνάδει με την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας και με το σκεπτικό ότι η πολιτική της διαχείρισης του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού πρέπει να επικοινωνεί με την ατζέντα της ευρύτερης οικονομικής πολιτικής. Η καταπολέμηση της παραοικονομίας είναι κρίσιμος παράγοντας για τον περιορισμό της ζήτησης παράνομων μεταναστών, τους οποίους προτιμούν οι εργοδότες ως φθηνή και ευέλικτη επίλογη σε βάρος των γηγενών εργαζομένων που έχουν παρόμοια προσόντα. Ακόμα, η εξάλειψη σε μεγάλο βαθμό αυτής της παθογένειας πιθανότατα να οδηγήσει στην απώλεια κάποιων θέσεων εργασίας, όμως θα

τεθούν επιτέλους, βάσεις υγιούς ανταγωνισμού και κινητικότητας στα πλαίσια των διαφόρων επαγγελμάτων που ευδοκούν σε κλάδους άτυπης οικονομικής δραστηριότητας όπως είναι ο κλάδος των ιδιωτικών νοικοκυριών.

Συνεχίζοντας την διασφάλιση της υγιούς λειτουργίας της αγοράς εργασίας μέσω της καταπολέμησης της αδήλωτης εργασίας και της παραοικονομίας, οφείλουμε να δώσουμε έμφαση στην καλύτερη αξιοποίηση των επαγγελματικών γνώσεων και των δεξιοτήτων των μεταναστών, όπου θα βοηθούσαν τόσο την εθνική οικονομία όσο και την ομαλότερη ένταξη των μεταναστών στην αγορά εργασίας και γενικότερα στην κοινωνία. Αυτό βασίζεται, όπως έχουμε ήδη αναφέρει σε προηγούμενο κεφάλαιο, στο γεγονός ότι ενώ πολλοί μετανάστες έχουν υπό την κατοχή τους πτυχία ανώτερης ή ανώτατης εκπαίδευσης και επαγγελματική κατάρτιση και εμπειρία καταλήγουν να απασχολούνται σε ανειδίκευτα χειρονακτικά επαγγέλματα (Καψάλης, 2004, Καβουνίδη, 2003). Βέβαια, γεννάται το ερώτημα τι γίνεται με τους αλλοδαπούς όπου η ειδίκευσή τους έχει περιορισμένη χρησιμότητα στην ελληνική οικονομία της αγοράς (Φακιόλας, 2008) όταν το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών απέκτησαν τα προσόντα τους στα πολύ διαφορετικά συστήματα εκπαίδευσης και εργασίας της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (Καβουνίδη, 2003). Το γεγονός αυτό πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη των εκάστοτε σχεδιαστών της μεταναστευτικής πολιτικής της Ελλάδας έτσι ώστε αυτή να μην αντιστρατεύεται τους στρατηγικούς στόχους της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας μας.

Την πολιτική της αξιοποίησης των επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων των μεταναστών θα βοηθήσει η **εισαγωγή ενός συστήματος πιστοποίησης προσόντων των μεταναστών**, με αυτό τον τρόπο θα υπάρξει μια ολοκληρωμένη διαχείριση της αγοράς εργασίας αφού θα είναι διαθέσιμα και σε γνώση της διοίκησης τα προσόντα και οι δεξιότητες του εργατικού δυναμικού που έχει στη διάθεσή της. Όταν ένα τέτοιο σύστημα λειτουργήσει ουσιαστικά, οι πιθανοί εργοδότες του αλλοδαπού εργατικού δυναμικού θα γνωρίζουν από πριν, αφού θα έχει πιστοποιηθεί, το ανθρώπινο κεφάλαιο που διαθέτει αυτό και θα προσλαμβάνουν ανάλογα με τις ανάγκες της επιχείρησής τους.

Αναφερόμενοι στην συγκεκριμένη μερίδα μεταναστών που διαθέτουν πτυχία, γνώσεις και δεξιότητες υπάρχει μια αντίφαση, η οποία σχετίζεται με την γενικότερη εικόνα της Ελληνικής αγοράς εργασίας. Βέβαια, την ώρα που γίνεται λόγος για την αξιοποίηση των δεξιοτήτων των μεταναστών, δεν συμβαίνει κάτι αντίστοιχο και για τους ίδιους τους Έλληνες εργαζόμενους. Η Ελλάδα έχει δημιουργήσει πλεόνασμα στην εγχώρια προσφορά σε ειδικευμένες θέσεις εργασίας με αποτέλεσμα να μην επιτυγχάνεται εύκολα σύζευξη ζήτησης και προσφοράς εργασίας. Η λύση έδω βρίσκεται στη συνολικότερη στρατηγική της χώρας για την προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας και την πραγμάτωση της κοινωνίας και της οικονομίας της γνώσης. Με την υλοποίηση της στρατηγικής αυτής δημιουργούνται πολλές νέες θέσεις εργασίας που θα ανταποκρίνονται αναλόγου επιπέδου ειδίκευσης εργατικό δυναμικό.

Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι, είναι απαραίτητη μια συνολική στρατηγική διαχείρισης της αγοράς εργασίας που θα περιέχει τόσο τους

γηγενείς όσο και τους αλλοδαπούς και θα αξιοποιεί το ανθρώπινο κεφάλαιο τους βάσει των αναπτυξιακών στόχων της Ελληνικής οικονομίας.

Με σημείο αναφοράς το ΕΠΜ 2008-2010, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι, ο μόνος τρόπος για την καταπολέμηση των παθογενειών της ελληνικής αγοράς εργασίας που βλάπτουν τους γηγενείς και τους μετανάστες είναι η τήρηση της συνολικής πολιτικής του. Η τήρηση της πολιτικής της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μας, της αύξησης της παραγωγικότητας, της προώθησης της έρευνας, της καινοτομίας και της γνώσης και της ανόδου του ποσοστού της συμμετοχής στην απασχόληση, θα σημάνει την αντιμετώπιση του εγκλωβισμού σε χαμηλόμισθες και ανειδίκευτες θέσεις εργασίας, της παραοικονομίας και εν γένει των δυσλειτουργιών της αγοράς εργασίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Κασιμάτη, Κ. (2003) : «Πολιτικές Μετανάστευσης και Στρατηγικές Ένταξης .Η περίπτωση των Αλβανών και Πολωνών μεταναστών.» ,εκδόσεις GUTENBERG . Αθήνα ,

Τσαούση, Δ.Γ. (1996) : «Η Κοινωνία του Ανθρώπου» εκδ. GUTENBERG Αθήνα

Καρούδης, Β. Χ. (1996) : «Η εγκληματικότητα των Μεταναστών στην Ελλάδα» Εκδ. Παπαζήση

Μουσούρου, Λ. (1991) : «Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και στην Ευρώπη» εκδ. GUTENBERG

Περιοδικό« Αστυνομική Ανασκόπηση»Τεύχος Μάιος- Ιούνιος 2004

Λαζαρίδη, Γ.-Αμίτσης,(2001) : «Νομικές και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα», εκδ. Παπαζήση

GREEN , NANCY L . (2004) : «Οι δρόμοι της μετανάστευσης» Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις, εκδόσεις ΣΑΒΒΑΛΑΣ

Κόντης Α., “Ημεδαπό και αλλοδαπό εργατικό δυναμικό στην ελληνική αγορά εργασίας, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Κοινωνικές Ανισότητες και Κοινωνικός Αποκλεισμός”, εκδ. Εξάντας, Αθήνα, 1998

Λυμπεράκη Α., Πελαγίδης Θ., «Ο «φόβος του ξένου» στην αγορά εργασίας: ανοχές και προκαταλήψεις στην ανάπτυξη», Πόλις, Αθήνα, 2000

Χλέτσος Μ., “Η πολιτική οικονομία της Μετανάστευσης”, στο βιβλίο “Μετανάστες και Μετανάστευση. Οικονομικές, Πολιτικές και Κοινωνικές Πτυχές” επιμ. Ναζάκης Χ., Χλέτσος Μ., εκδ. Παττάκη, Αθήνα, 2003

Αλεξιάς Γ., «Η κοινωνική πρόσληψη και μελέτη του φαινομένου της μετανάστευσης» στο βιβλίο, «Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα», επιμ. Αμίτσης Γ. Λαζαρίδη Γ., εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2001

Κόντης Α. «Η μετανάστευση στη θεωρία των διεθνών οικονομικών σχέσεων», στο βιβλίο «Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία, δομή και προκλήσεις της παγκόσμιας οικονομίας», επιμ. Κόντης Α., Τσαρδανίδης Χ., εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2005

Μπένος Γ., «Η Σημασία της Μετανάστευσης», όπως έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα http://www.apodimos.com/arthra/05/May/H_SHMASIA_THS_METANASTEYSHS/index.htm

Τσαρδανίδης Χ.,«Μετανάστευση και Εξωτερική Πολιτική της Ελλάδας», στο βιβλίο «Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα», επιμ. Αμίτσης Γ. Λαζαρίδη Γ., εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2001

Δημάκη- Λαμπίρη Ι., «Για μια παιδεία εναντίον των άμεσων και έμμεσων διακρίσεων ανάλογα το φύλο, την φυλή, την θρησκεία, την εθνικότητα ή άλλα χαρακτηριστικά. Συλλογικό Έργο. Μετανάστες, ρατσισμός και ξενοφοβία. Ελληνικές εμπειρίες διακρίσεων», εκδ. Σάκουλας, Αθήνα 1998

Μουσούρου Λ., «Από τους Γκασταρμπάιτερ στο πνεύμα του Σένγκεν. Προβλήματα της σύγχρονης μετανάστευσης στην Ευρώπη», εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1993, σελ. 64 και Ντόκος Θ. «Δημογραφική αύξηση και μεταναστευτικά κύματα στην περιοχή της Μεσογείου», Βήμα Διεθνών Σχέσεων, Τεύχος 7, Χειμώνας 1998

Ανδριανόπουλος Π., «Ανακύπτοντα Κοινωνικά Προβλήματα», στο βιβλίο «Συνεδριακές Εκδηλώσεις ΕΚΕΜ. Πρόσφυγες και μετανάστες στην ελληνική αγορά εργασίας», επιμ. Βγενόπουλος Κ. Γ., εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1998

Κόντης Α., «Οικονομική Ενσωμάτωση Μεταναστών στη Χώρα Υποδοχής», στο βιβλίο «Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα», επιμ. Αμίτσης Γ. Λαζαρίδη Γ., εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2001

Μούσης, Ν.Σ 1999, «Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο - Οικονομία - Πολιτική», Παπαζήσης, Αθήνα.

Σαμπατάκου, Ε.Α 2010, «Ερμηνεύοντας την Εξέλιξη της Κοινής Μεταναστευτικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Παπαζήσης, Αθήνα.

Παπαγιάννης, Δ 1999, «Εισαγωγή στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο», εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή.

Μαρούκης, Θ 2011, «Συμβιώνοντας με την Μετανάστευση (επιμέλεια Συρρή, Δ.)», Ιανός Εκδόσεις, Θεσσαλονίκη, σελ. 42-49.

Καψάλης, Α. (2004). Παρουσίαση των αποτελεσμάτων από τη διεξαγωγή συνεντεύξεων με μέλη της ομάδας-στόχου των εργαζομένων μεταναστών στους κλάδους της οικοδομής, των πρατηρίων βενζίνης και της ένδυσης, ΕΚΑ, Αθήνα

Μπάγκαβος, Χ. και Καψάλης, Α. (χ.χ). Το πλαίσιο της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα, στο: Μπάγκαβος, Χ., Παπαδοπούλου, Δ. και Συμεωνάκη, Μ. (επιμ.)

Κουζής, Γ. (2005). «Οι πρόσφατες ρυθμίσεις για το χρόνο εργασίας: μέτρα ενίσχυσης των εργασιακών δικαιωμάτων ή αύξησης κερδοφορίας των επιχειρήσεων;», Ενημέρωση, Τεύχος 121, Οκτώβριος

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Skordas, A., Sitaropoulos, N. (2004), «Why Greece is not a safe host country for refugees», International Journal of Refugee Law, σελ: 25-52.

Georgios A. Antonopoulos The Smuggling of Migrants in Greece An Examination of its Social Organization, δημοσιευμένο στο European Journal of Criminology

Waldinger R., "Still the Promised City? New Immigrants and African Americans in Postindustrial

Fix Michael and Passel S. Jeffrey, "Immigration & Immigrants: Setting the Record Straight", Urban Institute, Washington DC, May 1, 1994

"World Economic and Social Survey 2004. International Migration", Department of Economic and Social Affairs, United Nations, New York, 2004

Kuznetsov Yevgeny, Sabel Charles, "Global Mobility of Talent from a Perspective of New Industrial Policy. Open Migration Chains and Diaspora Networks.", στο βιβλίο "The International Mobility of Talent. Types, Causes and Development Impact", επιμ. Solimano Andres, εκδ. Oxford University Press, 2008

Cavounidis, J. (2003), «Gendered patterns of migration to Greece», The Greek Review of Social

“Impact of Immigration on Europe’s Societies”, European Migration Network, εκδ. European Commission, March 2006

Baldwin-Edwards, M. και Safilios-Rothschild, C. (1999), «Immigration and Unemployment in Greece: Perceptions and Realities», South European Society & Politics, σελ: 206- 450.

Lucas R., “International Migration and Economic Development: Lessons from Low-Income Countries”, Almkvist & Wiksell International, Stockholm, 2005

Hjerm M., “Defending Liberal Nationalism. At what cost?”, Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol. 30, No. 1, 2004

Better, S. (2002) Institutional Racism: A Primer on Theory and Strategies for Social Change

Castles S, Miller M. J., (1998), «The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World». Macmillan, σελ: 780- 1238.

Buzan B., “New patterns of global security in the twenty-first century”, International Affairs, Vol. 67, 1991

PARNWELL: "Population Movements and the Third World", εκδ. Routledge, London and New York, 1993

“Impact of Immigration on Europe’s Societies”, European Migration Network, εκδ. European Commission, March 2006

Fontaine, P 2007, «Η Ευρώπη σε 12 μαθήματα», Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Λουξεμβούργο

Morehouse & Blomfield, 2011

